

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Klavír, jako doprovodný nástroj v mateřské škole

Vypracovala: Bc. Martina Šeri

Vedoucí práce: Mgr. Dita Podhrázká, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Blatné dne 29.3.2022

Martina Šeri

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Ditě Podhrázké, Ph.D. za odborné vedení při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří se podíleli na výzkumné části této práce a mé rodině, která mi pomáhala po celou dobu mého studia.

Abstrakt

Tématem mé bakalářské práce je využití klavíru v doprovodné hře v mateřské škole. Teoretická část se věnuje vývoji dítěte předškolního věku, hudebnímu rozvoji a vlivu hudby na dítě. Dále pak hudebním činnostem, které se realizují v mateřské škole z hlediska hudební výchovy ve vzdělávací oblasti RVP PV. Praktická část se zaměřuje na to, v jakých oblastech hudebních činností učitelé realizují hru na klavír, jaké aktivity na klavír využívají a jak často s dětmi hrají na klavír při hudebních činnostech. Uskutečněný výzkum je smíšený, byly v něm použity metody pozorování při hudebních činnostech a rozhovory s učitelkami.

Klíčová slova: klavír, hudební činnosti, mateřská škola, hudební nástroj

Abstract

The topic of my bachelor's thesis is using the piano in the accompanying play in the kindergarten. The theoretical part deals with the development of preschool children, musical development and the effect of music on the child. Furthermore the music activities, which are implemented in the kindergarten in aspect of music education in the educational area of RVP PV. The practical part focuses on areas of musical activities, which teachers realize during playing on the piano. Which activities they use to play on the piano and how often the play on the piano with children during musical activities. The research is mixed, methods of watching in musical activities and interviews with teachers were used.

Key words: piano, musical activities, kindergarten, musical instrument

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Charakteristika dětí předškolního věku	9
1.1 Tělesný vývoj	9
1.2 Motorický vývoj	10
1.3 Verbální vývoj	12
1.4 Kognitivní vývoj	13
1.5 Emoční vývoj	16
1.6 Socializace	18
2 Hudební rozvoj u dětí předškolního věku	20
2.1 Přínos hudby pro děti předškolního věku	22
3 Hudební činnosti v mateřské škole, v doprovodné hře na klavír	24
3.1 Pěvecké činnosti	24
3.2 Instrumentální činnosti	26
3.3 Hudebně pohybové činnosti	28
3.4 Poslechové činnosti	29
4 Analýza hudebních činností v RVP PV	32
4.1 Dítě a jeho tělo	32
4.1.1 Rozvíjení oblasti dítě a jeho tělo v rámci hudebních činností	33
4.2 Dítě a jeho psychika	33
4.2.1 Jazyk a řeč	33
4.2.1.1 Rozvíjení podoblasti jazyk a řeč v rámci hudebních činností	34
4.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace	35
4.2.2.1 Rozvoj podoblasti poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace v rámci hudebních činností	36
4.2.3 Sebepojetí, city, vůle	36

4.2.3.1	Rozvoj oblasti sebepojetí, city a vůle v rámci hudebních činností....	37
4.3	Dítě a ten druhý	37
4.3.1	Rozvoj oblasti dítě a ten druhý v rámci hudebních činností.....	38
4.4	Dítě a společnost.....	38
4.4.1	Rozvoj oblasti dítě a společnost v rámci hudebních činností.....	39
4.5	Dítě a svět.....	40
4.5.1	Rozvoj oblasti dítě a svět v rámci hudebních činností.....	40
PRAKTICKÁ ČÁST		41
5	Cíl bakalářské práce	41
5.1	Výzkumné otázky	41
5.2	Etické zásady výzkumu	42
5.3	Použité výzkumné metody	42
5.3.1	Kvalitativní výzkum	43
5.3.2	Kvantitativní výzkum.....	43
5.3.3	Použitá metodika	44
5.4	Charakteristika účastníků výzkumu.....	44
6	Analýza, šetření a interpretace dat.....	46
6.1	Pozorování.....	46
6.1.1	Výsledky pozorování	56
6.2	Rozhovory.....	58
7	Diskuze	90
Závěr		94
Citovaná literatura		95
Seznam tabulek a grafů		97
Seznam příloh		98

ÚVOD

Hudba nás provází od dětství, po celý život. Dítě nemusí pocházet z muzikantské rodiny, ale je hodně důležité, jak učitel dítě, po stránce hudební, rozvíjí. Neměli by přitom být opomíjeny žádné oblasti hudební výchovy, zpěv, hra na nástroje, poslech a hudba s pohybem. Dítě by mělo být rozvíjeno z hlediska hudebních schopností, rozvíjet smysl pro tonalitu a výšku tónu, sluchové představivosti a smysl pro rytmus. Je samozřejmé, že jednotlivé hudební aktivity rozvíjí dítě ve více oblastech.

Není podmínkou, aby učitelka v mateřské škole uměla hrát na nástroj, ale z vlastní zkušenosti vím, že je to velká výhoda. Děti hru na nástroj ocení, zaujme je a setkání s hudebním nástrojem v předškolním věku může být pro dítě motivací k tomu, začít hrát na nástroj, třeba v základní umělecké škole. Každá učitelka má však na hudební činnosti v mateřské škole jiný pohled a každá zařazuje činnosti spojené s hudbou různě. Na základní škole jsem se věnovala hře na nástroj, konkrétně na klavír. Tehdy jsem ještě netušila, že klavír a hudba budou v mém budoucím povolání hrát tak důležitou roli. Při výběru tématu bakalářské práce mě zajímalo, zda se v mateřských školách klavír objevuje, jak a v jaké míře.

V teoretické části své bakalářské práce se věnuji charakteristice dítěte v předškolním věku, přínosu hudby pro děti předškolního věku, konkrétním hudebním činnostem v mateřské škole a hudebním činnostem z pohledu rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Cílem praktické části je získat odpověď na otázku, jak a jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřských školách. Jsou zde zaznamenány rozhovory s učiteli a poznatky z pozorování při hudebních činnostech v mateřských školách v Blatné.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Předškolní věk je označován také jako období iniciativy, dítě má potřebu něco zvládnout, vytvořit a potvrdit tak svoje kvality. K postupné diferenciaci dochází i v sociální oblasti, pro niž je typický přesah rodiny a rozvoj vztahů s vrstevníky. Toto období je třeba chápat jako fázi přípravy na život ve společnosti (Vágnerová, 2012 s. 177). To je možné v případě, že dítě začne dodržovat nějaký řád, který upravuje chování dítěte k jiným lidem. Děti v tomto věku poznávají svět, a učí se pravidlům, které se ho týkají. Velmi důležité je, aby se dítě naučilo prosazovat, ale i spolupracovat s ostatními. Učí se prosociálnímu chování. S nazíráním dítěte souvisí i některé pojmy, které jsou k pochopení vývoje dítěte předškolního věku velice důležité:

Centrace – dítě se zaměří pouze na jeden detail, a vše další přehlídí, protože to ostatní pro něj není důležité. To i přesto, že jsou jiné znaky mnohem významnější.

Egocentrismus – dítě se drží jen jednoho vlastního názoru a ostatní je pro něho nepřipustné. V tomto věku není schopno si uvědomit, proč má posuzovat situaci z různých úhlů pohledu. Součástí egocentrismu je zkreslování reality z pohledu dítěte.

Fenomenismus – svět je pro dítě takový, jak vypadá a nic a nikdo mu to nevyvrátí.

Prezentismus – souvisí s fenomenismem. Dítě si realitu popisuje ze svého vnitřního pohledu na svět. Může se o tom kdykoliv přesvědčit (Vágnerová, 2012).

1.1 Tělesný vývoj

Na začátku předškolního období se růst dítěte, zpomaluje, ale dítě se stále vyvíjí plynulým tempem. Přibývá na váze asi o 2 kilogramy za rok a nabírá přibližně 6 centimetrů do výšky. Rozdíl mezi děvčaty a chlapci bývá minimální, děvčata bývají menší a lehčí, udává se přibližně 1 cm na výšce a půl kilogramu na hmotnosti. Dítě má relativně krátké dolní a horní končetiny a hlava je v porovnání s tělem stále ještě dost velká. U předškoláků je typické vypouklé břicho dopředu, je to zapříčiněné stále ještě nevyvinutými břišními a zádovými svaly. Trup představuje tvar válce, avšak stále bez zúžení proporcí v pase. Kostí a svaly jsou díky podkožnímu tuku dobře chráněny a

nejsou pod kůží vidět. Toto období se také nazývá obdobím první tělesné plnosti (Machová, 2016).

V průběhu 5 až 6 let nastávají první změny postavy. Podkožní tuková vrstva se ztenčuje, díky rychlejšímu růstu dolních končetin dítě nabývá na výšce. Přibližně v šesti letech dítě vstupuje do dalšího období, období první vytáhlosti. Předškolní dítě v šesti letech váží průměrně 22 kilogramů a měří 118 centimetrů (Machová, 2016).

Především na konci předškolního období se mění tělesné proporce dítěte. Dítě přestává mít zaoblený tvar trupu, břicho je plošší a dítě začíná růst do výšky a přibývat na váze. Organismus dítěte dokáže v tomto období zvyšovat své výkony především z toho důvodu, že tělo jedince celkově sílí. Dostatek pohybu má kladný vliv na rozvoj svalů a kostí (Trpišovská, 2006).

1.2 Motorický vývoj

Na začátku předškolního období už dítě dokáže nakreslit přímky z různých směrů. Napodobuje svislé, vodorovné i kruhové čáry. Ve třech letech dokáže napodobit křížek. Čím je dítě starší, zjišťuje, že dokáže kresbou vyobrazit své pocity a fantazii. Pro tříleté dítě je asi nejzajímavějším námětem kresba lidské bytosti. Ve třech letech kreslí tzv. hlavonožce, což znázorňuje hlavu, nohy a na obličeji oči a ústa (Langmeier, 2006).

Ve 3–4 letech dítě u hrubé motoriky zdokonaluje především *chůzi, běh, skákání, seskakování, lezení, přelézání, podlézání, kutálení míčem, chytání, házení, udržování rovnováhy při chůzi po méně rovném terénu, přes širší lavičku, chůze po schodech, jízda na tříkolce* (Bednářová, 2015 s. 66). K rozvoji jemné motoriky se u dítěte řadí *práce se stavebnicemi, kostkami, puzzlemi, mozaikami, zasouvání kolíčků do otvorů (nejdříve používáme mozaiky s většími korálky); společenské hry (pexesa, domina, lota); hra s pískem; rukodělné činnosti; malování; stříhání; obtiskování ruky, prstů, do tácu, s moukou, krupicí, pískem; rozvíjení hmatu; poznávání předmětů pouze hmatem; každodenní činnosti; sebeobsluha, hygiena* (Bednářová, 2015 s. 66). Jemná motorika rozvíjí i další schopnosti dítěte a to např. *vizuomotorickou koordinaci, zrakové vnímání, prostorovou orientaci, koncentraci pozornosti, estetické vnímání aj.*) (Bednářová, 2015 s. 66).

Hrubou motoriku ve věku 4–5 let dítě rozvíjí stejným způsobem, jako v nižší věkové skupině. Jemnou motoriku v tomto věku procvičuje *s menšími díly stavebnic, menšími korálky* (Bednářová, 2015 s. 75).

Další činnosti, které si dítě osvojuje jsou *společenské hry (Člověče, nezlob se; kuželky; lota); skládání tvarů a figurek z tyčinek, párátek, krátkých špejlí, slámek (podle předlohy, nebo samostatné vymyšlení tvarů); modelování (z plastelíny, hlíny, těsta – hmotu mačkat, uždibovat, slepovat, hloubit v ní různé hluboké otvory, válet váleček, vytvářet krouživý pohyb při modelování koule); uzlování na šňůrkách; malování (vodové a temperové barvy, vytváření barevné kompozice); obtiskování, každodenní činnosti, pomoc v domácnosti; oblékání panenek, plyšových hraček; cvičení s prsty (“hra na klavír“, psaní na klávesnici, “solení polévky“, otevírání zavřené dlaně postupně po jednom prstu)* (Bednářová, 2015 s. 75).

V pěti letech už prostřednictvím kresby lidské postavy znázorní hlavu, trup, ruce, nohy a v obličeji oči, ústa i nos. Ruce znázorňuje pomocí čar. Až těsně před nástupem do základní školy se kresba začne více rozvíjet a práce dítěte působí více vyspěleji. V pěti letech již dokáže znázornit čtverec (Langmeier, 2006).

Mezi 5–6 rokem dítě dále zdokonaluje hrubou motoriku jako v předešlých věkových kategoriích. V jemné motorice si dále osvojuje i předešlé činnosti, navíc jsou přidány další. *Společenské hry (karty, hra Mikádo a další stolní hry); házení na cíl (míčky do krabice, knoflíky do misky, kroužky na tyč); rukodělné činnosti (přišívání velkých knoflíků, prošívání látky nebo papíru jehlou s tupým hrotem, výroba řetězu z kancelářských sponek, vytváření tvarů z měkkého drátu, motání klubíček vlny); uzlování na šňůrkách (nejprve udělat jeden uzel, posléze určitý počet uzlů vedle sebe, postupně se naučit odhadovat a držet vzdálenost mezi jednotlivými uzly, spojit uzlem tkaničku do kruhu, spojit dva provázky, udělat řetěz z krátkých provázků); cvičení s prsty (tleskání prsty, tleskání ukazováky, prostředníky pravé a levé ruky; “déšť”)* (Bednářová, 2015 s. 81).

V šesti letech dítě dokáže napodobit trojúhelník (Langmeier, 2006).

Před nástupem do základní školy jsou výtvary dítěte realističtější. Kreslí především to, co skutečně vidí (Vágnerová, 2012).

Též si předškolák osvojuje správné držení tužky. Špetkovému úchopu předchází správné sezení, správně nakloněný papír a vyvíjení úměrného tlaku na papír (Bednářová, 2015).

1.3 Verbální vývoj

Děti ve věku tří let ještě většinou dokonale nemluví. Některé hlásky zaměňují za jiné nebo je vyslovují nesprávně. Čím je dítě starší, tím projevuje větší zájem o četbu. Dítě ve věku 3–4 let udrží už delší dobu pozornost a vydrží poslouchat krátké povídky. Při nástupu do mateřské školy zná dítě několik říkanek a postupem času se jeho repertoár rozrůstá. Dítě už také dokáže zazpívat některé písničky. Tříleté dítě bývá hodně upovídané, mnohdy si mluví samo pro sebe. S rozvojem verbální komunikace rostou také poznatky o okolní světe a poznání vlastního “já” (Langmeier, 2006).

Dítě mezi 3–4 rokem by mělo mluvit ve větách a souvětích. Postupně by mělo do řeči začleňovat většinu slovních druhů, skloňovat, časovat (Bednářová, 2015 s. 70). Dítě je v období, kdy si rádo prohlíží knížky a popisuje, co vidí na obrázku. Dokáže zarecitovat krátkou říkanku. Jelikož je dítě zvědavé, začíná používat otázky typu “proč?” a “kdy?” Je pro něho důležité, aby na jeho otázky bylo odpovídáno v krátký celých větách, úměrně jeho věku. Je také důležité se dítěte vyptávat a k verbální komunikaci ho motivovat (Bednářová, 2015).

Mezi 4–5 rokem by dítě mělo mluvit v rozvinutých větách a souvětích, skloňovat, časovat slovesa. Obvykle užívá všechny druhy slov (Bednářová, 2015 s. 78). Dítě má dostatečný slovník, aby mohlo bezprostředně komunikovat, vyjadřovat slovy své pocity a zážitky, a dokáže souvisle mluvit o tom, co vidí na obrázku. Pokud se u dítěte stále objevuje dyslálie, považuje se v této věkové skupině stále za fyziologickou, ovšem doporučuje se tento stav konzultovat s logopedem a začít s případnou nápravou řeči (Bednářová, 2015).

Mezi 5–6 rokem by řeč měla být ve všech rovinách dobře vybudovaná. Dítě používá všechny slovní druhy, mluví gramaticky správně, jeho slovní zásoba je na takové úrovni, že mu umožňuje srozumitelně, souvisle a smysluplně vyjádřit, co vnímá, prožívá a myslí. Rovněž výslovnost by již měla být správná (Bednářová, 2015 s. 84). Dítě bezprostředně komunikuje s kamarády, rodiči, učiteli a dodržuje pravidla a zásady při komunikaci, tzn.

hlavně naslouchat ostatním, dát druhému prostor se vyjádřit a neskákat si do řeči (pravidlo – mluví jen jeden). Pokud se i ve věku 5–7 let objevuje u dítěte dyslálie, jedná se o tzv. prodlouženou fyziologickou patlavost (Bednářová, 2015).

Předškolní děti rády napodobují dospělé, a to jak verbálním, tak i neverbálním projevem. Neopakují však vše, čemu naslouchají od dospělých, opakují jen to, co je pro ně nové nebo slova, které znají, ale jsou použita jiným způsobem. Důležité však je, aby sdělení rozuměly (Vágnerová, 2012).

Z hlediska rozvoje poznávacích procesů je významnou složkou vývoj tzv. egocentrické řeči. Egocentrická řeč se nemusí přizpůsobovat komunikačnímu partnerovi a brát ohled na jeho způsob myšlení či běžná komunikační pravidla. Nemusí se soustředit na to, aby sdělení mělo požadovanou formu i obsah, nemusí respektovat jeho znalosti o dané situaci. Egocentrická řeč je řečí pro sebe, ta posluchače nehledá a nepotřebuje. Je zkratkovitá, dítě si povídá pro sebe, přesněji řečeno bez ohledu na jiné, a proto nemusí říkat všechno (Vágnerová, 2012 s. 216).

1.4 Kognitivní vývoj

Předškolní dítě vnímá celistvě. Jeden celek vnímá jako soubor jednotlivostí. Dokáže ho zaujmout detail, zvláště pokud se jedná o něco, o co projevuje aktuálně zájem.

V tomto období dochází k výraznému rozvoji zrakového a sluchového vnímání, které jsou důležité pro pozdější prvopočáteční čtení a psaní (Mertin, 2015).

Ve třech letech, kdy dítě nastoupí do mateřské školy, se soustřeďuje přibližně na šest základních barev. Mezi tyto barvy patří červená, žlutá, modrá, zelená, hnědá a černá. Dítě dokáže k sobě přiřadit stejné barvy, však značně obtížné je pro něho ukázat konkrétní barvu. Ve čtyřech letech už bez pomoci dítě dokáže určit základní barvy. V šesti letech však už umí správně pojmenovat všechny základní barvy i doplňkové (Bednářová, 2015).

Při rozlišování figury a pozadí je vhodné, podněcovat dítě k prohlížení obrázkových knížek. Podle obrázku vyhledá požadované předměty nebo najde ukryté předměty v obrázcích. V oblasti zrakového rozlišování po třetím roce rozliší předmět jiné barvy, jiné velikosti, výrazně odlišného tvaru, druhu. Ve 4 letech si prohlíží obrázkové knížky, pozoruje předměty a různé symboly. Platí pravidlo, že méně znamená více, dítě je zcela

určitě rádo obklopeno hračkami, ale nadbytek hraček může u dítěte způsobit nesoustředěnost a zmatenost. Na konci předškolního vzdělání dítě rozlišuje už i méně známé tvary. (Bednářová, 2015).

V oblasti zrakového rozlišování po třetím roce rozliší předmět jiné barvy, jiné velikosti, výrazně odlišného tvaru, druhu. Nerozlišuje však předměty lišící se detailem nebo polohou. Vnímání je zaměřeno na celek, ne na jeho části. V popředí zájmu dítěte stojí vlastnost předmětu, která jej více zaujme. Často je to na prvním místě barva nebo vlastnost, se kterou jsou pro dítě spojeny příjemné či nepříjemné pocity, zážitky (Bednářová, 2015 s. 67-68). V pěti letech vidí rozdíl v obrázku, který se odlišuje jen v nepatrném detailu. Také se orientuje v obrázku. Ví, zda se objekt nachází v horní či jeho dolní části (Bednářová, 2015).

Zraková analýza a syntéza se v předškolním věku postupně rozvíjí. Okolo 3 roku dítě rádo sestavuje obrázky ze dvou částí, nejprve na předlohu, později vedle předlohy, potom se dítě na šablonu pouze podívá a dále už staví bez předlohy. Nejvíce obtížné je pro dítě stavět zcela bez šablony. Asi do pěti let se dítě orientuje na celek, nikoli na detail. Dítě se zajímá o stavebnice, kostky, puzzle, skládačky. Pokud se dítě o tyto aktivity nezajímá, je dost možné, že se u něho analýzy a syntéza rozvíjí pomaleji a dítě by se mělo vrátit k jednodušším činnostem. Pokud dítě tyto činnosti okolo šestého roku ovládá a baví ho, může dostávat těžší úkoly v podobě pracovních listů (Bednářová, 2015).

Zrakovou paměť dítěte podporuje každodenními aktivitami. Dítě podněcujeme k tomu, aby si s námi povídalo, co a kde vidělo a jeho pozornost záměrně soustředíme na jednotlivé prvky a jevy. *V tomto věku nezařazujeme zaměřená cvičení k rozvoji očních pohybů, vedeme dítě k vytváření správných návyků při běžných činnostech. Při listování knihou listujeme odpředu dozadu, sled obrázků pozorujeme zleva doprava. Pokud řadíme obrázky a pojmenováváme je, vždy tak činíme zleva doprava. Učíme tak dítě pozorovat obrázky ve směru, který bude později potřebovat při čtení a psaní* (Bednářová, 2015 s. 69). Až ve věku 5–6 let můžeme podporovat správné oční pohyby prostřednictvím pracovních listů (Bednářová, 2015).

Při rozvoji sluchového vnímání je po třetím roce nejdůležitější časté povídání s dospělým, naslouchání pohádek, zpívání, rytimizování, říkadla, básničky, rozpočítadla. Důležité je vytvářet prostředí nepřesycené sluchovými podněty (Bednářová, 2015 s. 72).

Pokud chceme dítě naučit naslouchat, musí k tomu mít vhodné podmínky. Dítě je důležité podněcovat k prohlížení obrázkových knížek, předčítání příběhů a pohádek nebo jen věnovat pozornost tichu. Ve věku 4 – 5 let už dítě dokáže naslouchat čtení delšího příběhu nebo povídky. *Cvičíme lokalizaci zvuků a jejich rozlišování (odkud zvuk přichází, co může být zdrojem zvuku). Zaměřujeme se na určení počtu slov ve větě, rozklad slov na slabiky, rýmování* (Bednářová, 2015 s. 79).

Rozvíjíme sluchovou analýzu a syntézu – určení počtu slov ve větě, počtu slabik ve slově, určení první hlásky ve slově, posléze i poslední, popř. hlásky uprostřed (Bednářová, 2015 s. 85).

Dítě rozvíjí svou pozornost při rozlišování figury a pozadí, a to především tím, že se orientuje pouze na specifický znak a ostatní zvuky zařadí do pozadí. Dítě se koncentruje také na sluchovou paměť, kde vnímá a podporuje rozvoj rytmu (Bednářová, 2015).

Dítě v tomto věku ještě neumí vnímat čas. Vnímání času se u dětí rozvíjí velmi pomalu. *Čas umí posoudit jen ve vztahu ke konkrétní činnosti* (Mertin, 2015 s. 14).

Dodržováním denního režimu si dítě dostává do podvědomí tím, že veškeré aktivity se provádějí v určitý čas a mají v tomto systému své místo. Důležité je dítěti jednotlivé činnosti pojmenovávat (Bednářová, 2015).

K prostorové orientaci dítěti okolo tří let, pomáhá také pojmenování toho, co kolem sebe vidí, poukazování na jednotlivé předměty, povídání si s dítětem o tom, kudy se šlo a co se vidělo. Později na toto navazuje *uvědomování si posloupnosti, řazení jednotlivých objektů, pojmenování směru umístění. V tomto období se budují pojmy nahoře, dole, vysoko, nízko, níže, výše, předložkové vazby na, do, v. Okolo 4 roku pojmy vpředu, vzadu.* (Bednářová, 2015 s. 69).

Pro dítě ve věku 4-5 let *je velice důležitý pohyb, hry se stavebnicemi, pojmenování prostorových vztahů* (Bednářová, 2015 s. 77). Dítě rozvíjí hru s kostkami, mozaikami, skládkami nebo stavebnicemi. V tomto věku zvládne stavět podle jednoduchých šablon. K pojům, které si dítě osvojuje patří *vpředu, vzadu, první, poslední, předložkové vazby před, za, nad, pod, vedle, mezi. Začínají se budovat pojmy zprostřed, prostřední, předposlední, vlevo, vpravo* (Bednářová, 2015 s. 77).

Na konci tohoto období zvládá dvě a více instrukcí – vpravo nahoře, vlevo dole (Bednářová, 2015 s. 83).

Jejich fantazie bývá pestrá. Děti věří v kouzlo pohádek a i tomu, že jsou pravdivé. Předškolní dítě se bez představ neobejde. Často si představami zjednodušuje realitu, kterou by bez nich nebylo schopné pochopit (Mertin, 2015).

V průběhu předškolního období si dítě ujasňuje základní pojmy, osvojuje svůj rodný jazyk a zajímá se o příčiny okolního světa. Děti v tomto věku ještě nepoužívají logiku. *Myšlení předškoláka je dosud prelogické, tzv. předoperační, nepostupuje podle logických operací, je stále vázáno na konkrétní činnosti a aktivitu dítěte.* (Mertin, 2015 s. 15).

Egocentrismus způsobuje to, že dítě nerozlišuje zkreslenou dětskou realitu a realitu okolního světa. *Dítě je středem vlastního světa představ a myšlenek a jen s obtížemi zaujímá hledisko jiné osoby. Je přesvědčeno, že i ostatní sdílejí jeho úhel nazírání. Právě kontakt s vrstevníky umožňuje postupnou korekci tohoto zkreslení.* (Mertin, 2015 s. 15). Charakteristický pro tento věk je také antropomorfismus, což je přenášení lidských vlastností na zvířata nebo nadpřirozené bytosti (Mertin, 2015).

Také převládá prezentismus, dítě si popisuje realitu podle vlastního vnitřního uvážení a může se o tom kdykoli přesvědčit. Váže na přítomnost, netrápí ho minulost ani budoucnost. Fantazijním přístupem podporuje svou fantazii a neuznává logiku reálného světa (Mertin, 2015).

Při nástupu do mateřské školy převládá stále paměť bezděčná, tzv. neúmyslná. Dítě si zapamatuje nějakou věc, aniž by chtělo. Záměrná paměť nebo tzv. úmyslná, se začíná objevovat přibližně v 5 letech. Slouží k uskutečňování dlouhodobé činnosti, je závislá na cíli. Převládá paměť mechanická. Osvojení této paměti se ukládá do podvědomí opakováním (Mertin, 2015).

1.5 Emoční vývoj

V každé vývojové fázi života dítěte, mají jednotlivé emoce svůj význam a vždy rozvíjí nějakou funkci. Nebo jednotlivá emoce naznačuje, že už k nějaké cílené úrovni došlo. Různé typy emocí pomáhají k uvědomění si vlastní osobnosti, k pochopení sobě samému, i k pochopení druhých lidí. Emoce pomáhají dítěti porozumět pocitům také ostatních lidí, které vysílají postoje a názory k dítěti (Vágnerová, 2012).

Vztek se objevuje u předškolního dítěte již méně, a to je částečně zapříčiněno větší zralostí centrální nervové soustavy. Dítě už také chápe, z čeho pramení nepříjemné situace. Dítě projevuje zlost, pokud jsou dítěti kladeny příkazy a zákazy ze strany dospělého nebo při styku se svými vrstevníky (Vágnerová, 2012).

Představitivost je úzce spojena s mnohými projevy strachu ve smyslu vytvoření si ve své mysli nadpřirozené bytosti. Bývá to pro ně do jisté míry pocit vzrušení. Záleží ale na jejich temperamentu. V souvislosti s ním, může každé dítě reagovat jiným způsobem. Může se stát, že hodně bázlivé dítě začne být závislé na dospělé osobě a bude odmítat samostatnost (Vágnerová, 2012).

Předškolní děti mají smysl pro legraci. Jejich humor bývá hodně jednoduchý, ten je dán způsobem uvažování dítěte. Je také významnou složkou v mezilidských vztazích a je chápáno, jako vyjádření přátelství (Vágnerová, 2012).

Po třetím roce život začínají děti navazovat první kamarádské vztahy s vrstevníky. Začínají zcela nové pocity: být přítelem a mít přítele (Wedlichová , 2010 s. 72).

Děti už v předškolním věku znají význam emocí. Rozlišují pozitivní nebo negativní reakce. O pocitech svých si myslí, že budou převážně pozitivní, ale u ostatních předpokládají přesný opak. Porozumění emocím je pro ně ještě zdaleka obtížné. Nejdříve jsou děti schopné porozumět emocím v šesti letech. (Vágnerová, 2012).

Od dětí předškolního věku se už často vyžaduje, aby své emoce zvládaly. Emoční regulace se v předškolním období teprve vyvíjí. Velice závisí na jejich temperamentu. Pro některé děti není problém své emoce ovládat, pro jiné to však může být značný problém. *Úroveň emoční regulace ovlivňuje rozvoj sociálních kompetencí, míru popularity mezi vrstevníky, přizpůsobení a schopnost získat sympatie (Vágnerová, 2012 s. 222).*

Okolo 4 let dokáže dítě předpovídat, jaké emoce bude prožívat druhý v rámci konkrétní situace. Až na přelomu předškolního a mladšího školního věku si je dítě vědomo emocionálních reakcí druhých lidí na jeho chování (Wedlichová , 2010).

Předškolní dítě velice často o svých emocích mluví, především s rodinou. Tím, že slovně vyjadřuje, jak se cítilo nebo jak se momentálně cítí, působí pozitivně na jeho emocionální vývoj. Dítě tak lépe chápe své pocity, dokáže je rozpoznat a přisoudit zvířatům, věcem nebo druhým lidem. Pomocí řeči se dítě učí své emoce vyjadřovat a popisovat (Wedlichová , 2010).

Emoce v dětském věku mohou mít rozhodující význam pro celý další vývoj jedince (Wedlichová , 2010 s. 74).

1.6 Socializace

Socializace a individuace, tj. rozvoj osobnosti jedince, probíhá v interakci s jinými lidmi, dítě tímto způsobem rozvíjí i svou individualitu (Vágnerová, 2012 s. 223). Tím, že dítě poznává a seznamuje se s lidmi i mimo svou rodinu mu přináší nové zkušenosti, bez kterých se v dalším osobnostním vývoji neobejde. Socializace se projevuje nejen chováním, ale i prožíváním momentů, jak dítě hodnotí jednotlivé situace nebo jak hodnotí i samo sebe a jaký má postoj k sobě samému (Vágnerová, 2012).

V předškolním období na dítě čekají nové sociální dovednosti. Rozvíjí se řeč a dochází k většímu vzájemnému působení ostatních lidí, dětí i dospělých. Dítě postupem času rozlišuje tři sociální skupiny, se kterými se ztotožňuje. Rodina, jako základní sociální skupina, kde má dítě své místo. Další sociální skupinou jsou jeho vrstevníci, s kterými komunikuje, ale nemá zde pevné působiště. A třetí skupinou pro dítě je mateřská škola. *Její prostřednictvím vystupuje do společnosti jako samostatný jedinec a získává zde nové sociální zkušenosti a dovednosti (Vágnerová, 2012 s. 224).* Základem toho všeho je, aby dítě cítilo pocit jistoty a bezpečí. Pokud se tak nestane, nemůže si vytvářet nové vztahy s cizími lidmi a nedojde k sociálnímu rozvoji dítěte (Vágnerová, 2012).

Dítě už v předškolním věku dostává nové životní role. Ty se učí poznávat a zvládat. Pro život je důležité, aby se naučilo rozlišovat své chování v určitých situacích a také rozeznávat, v jaké roli se momentálně nachází. Pokud toto dítě nezvládne, jeho okolí na jeho projevování bude reagovat negativním způsobem (Vágnerová, 2012).

Děti ke svým rodičům vzhlíží. Jsou pro ně autoritou a chtějí být za každou cenu jako oni. Dokonce věří i tomu, že rodiče si se vším poradí a nic pro ně není překážkou. Rodiče jsou pro děti vzor, kterému se chtějí vyrovnat. Předškoláci si často hrají na rodiče. Ve hře dokážou přesně vystihnout, jak dospělí jednají a jak se chovají. Tyto role jsou pro děti velice lákavé, byť jsou to role, které se jednou budou snažit zaujmout, v této životní fázi se je učí zvládat. Ve hře se snaží uplatňovat pravidla a normy, jako

dospělí, a tím jsou motivovány ke způsobům chování a dodržování pravidel. Děti, aniž si to uvědomují, si tak osvojují sociální učení (Vágnerová, 2012).

V předškolním období dochází také k vývoji sociálních kontrol – svědomí. Zásadní pro správný vývoj svědomí, je přijatelný vztah dítěte ke svým rodičům. U dítěte dochází k postupnému rozpoznávání, co je ve společnosti žádoucí a co není. Dítě se učí porozumět tzv. normám chování. Tento vývoj ovlivňují zcela určitě fyzické tresty a výchovné způsoby práce s dětmi. Zatímco fyzické tresty vývoj svědomí dítěte spíše potlačují, udělení nebo odepření projevu lásky rodiče dítěti po správném nebo nesprávném chování naopak jeho vývoj sociálních kontrol podporuje (Langmeier, 2006).

U některých dětí se může stát, že jejich svědomí je příliš silné, u jiných moc slabé a u některých může docela chybět. U těch dětí, které mají svědomí příliš silné, může docházet k projevům strachu a úzkosti (Wedlichová, 2010).

Socializace je hlavně vnitřní prožívání dítěte, tedy základ pro jeho celý emoční vývoj a úzce souvisí s rozvojem jeho vlastního sebepojetí (Langmeier, 2006 s. 96). Děti sami sebe hodnotí na dosti vysoké úrovni, ale velmi důležité je pro něho kladný vztah s rodiči a to, v jaké životní úrovni se nachází. Čím je dítě starší, tím dokáže dávat na venek zdvořilejším způsobem své pocity a emoce. *Spolu s tím narůstá i schopnost porozumět pocitům vlastním, emočním projevům druhých lidí i schopnost empatie* (Langmeier, 2006 s. 96).

V předškolním věku je zajímavý i vývoj sociálních rolí. Okolo 3 let převládá hra asociační, kdy si děti hrají společně vedle sebe v jedné místnosti. Mezi 4–5 rokem převažuje hra kooperativní, která je založena na spolupráci. Každé dítě přispívá svým dílem do činnosti celé skupiny. Důležitým znakem tohoto období je soupeřivost (Langmeier, 2006).

Sociální chování ke svým vrstevníkům má dítě spíše náhodné a dosti pomíjivé, ale kontakt se svými vrstevníky by žádnému dítěti neměl chybět. *Jen v jejich společnosti se učí způsobům chování, které budou později tolik důležité. Ve styku s dospělými se nemůže učit pomáhat slabším, nenaučí se někdy druhé vést a jindy se jim podřídít, soupeřit se stejně schopnými, spolupracovat na stejné úrovni a řešit kompromisem mnohé vznikající konflikty* (Langmeier, 2006 s. 100).

2 HUDEBNÍ ROZVOJ U DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU

Dítě v předškolním věku je zvědavé a má zájem o hudební činnosti. Obecně ale platí, že: *Malé dítě nesmíme přetěžovat* (Janžurová Zdena, 1976 s. 8).

Dítě v mateřské škole je ve věku, kdy se mu nejvíce rozvíjí sluch, začíná rozlišovat výšky tónů, rozvíjí se mu hlas a posilují hlasivky. Dítě začíná tvořit tón a tím se rozvíjejí jeho hudební dovednosti. Učí se soustředit, poslouchat a chápat instrumentální skladby (Sedlák, 2013).

Další aspekty, které jsou pro rozvoj hudebních schopností velice důležité je nastavení řádu, který musí dítě dodržovat, vytrvalost a docílení výkonu (Tichá, 2009).

Na dítě v předškolním období již působí výchova v kolektivu. Pokud má dítě v mateřské škole kvalitní výchovu a vzdělání může u dítěte dojít k plynulému hudebnímu rozvoji. Správné hudební podněty se dítěti dostávají, pokud je výchova a vzdělání v mateřské škole v souladu s rodinnou výchovou. Největší roli zde hraje matka a její emocionální vztah ke svému dítěti a také vztah k samotnému zpěvu (Sedlák, 2013).

Ve věku 3-6 let se zlepšuje veškeré vnímání-čichové, hmatové i zrakové. *Do šesti let vzrůstá kvalita rozlišovacích sluchových schopností pro sílu, délku a výšku tónu* (Kodejška, 2002 s. 52).

Poslechem hudby se dítě vyzývá k rozmanitým aktivitám. Své emoce vyjadřuje zpěvem, pohybově nebo slovně. V průběhu tohoto období dítě poznává základní písňové formy, nástrojový doprovod, seznamuje se s rozdíly mezi orchestrální a sólovou hudbou. Tak si prohlubuje své hudební znalosti a vzbuzuje v dítěti hudební představy.

Při pěveckých činnostech často melodizují a rytmezují nejen slova, ale i spojení více slov či říkadel. Učitelky mnohdy spojují pěvecké činnosti s hrou na tělo nebo na nástroje Orffova instrumentáře. Děti dospělého velice často napodobují, proto je potřeba, aby učitelka zpívala čisté tóny. Další aktivitou může být pohrávání si s melodizovanými otázkami a odpověďmi nebo hledání slov k jednotlivým rytmickým a melodickým hudebním útvarům. Děti se tak učí vnímat melodii a pohybovat se do rytmu, reagovat na dynamiku nebo tempo (Kodejška, 2002).

Při instrumentálních činnostech děti uplatňují hru na tělo a dále hru na rytmické nástroje, později i na nástroje melodické. Nejdříve zachycují rytmus slov a až potom rytmus hudby, pulzaci, metrum a opakované figury rytmu (Kodejška, 2002).

Hudebně pohybové činnosti jsou spojením pohybu a hudby. Ve své podstatě jde o fyzické cviky, které se propojují s hudbou, ztvárnění obsahu písně, aktivitami se zpěvem, vlastními pohyby na hudbu nebo tancem (Kodejška, 2002).

V předškolním věku dochází ke zlepšování kvality dětského zpěvu. Děti dokážou hlouběji prožívat hudbu, narůstá rozsah hudební paměti (Pléha, 2007).

Poslechem hudby se dítě vyzívá k rozmanitým činnostem, ať už se jedná o vyjadřování pocitů, zpívání, koordinovaných pohybů nebo slov. Hudba v dítěti vyvolává fantazii a ta dítě vybízí k dalším spontánním aktivitám, jako je napodobování nebo dětská tvořivost.

Pěvecká činnost se realizuje v rytimizaci a melodizaci slov, slovních spojení a říkadel. Je často spojována s doprovodem na Orffovy hudební nástroje nebo s tzv. hrou na tělo (Králová Eva, 2016 s. 51).

Okolo 3 let se dítě citově rozvíjí a dochází k několika dalším jevům, tzv. krizí vzdoru. *Dítě se vyznačuje potřebou sebeuplatnění, nezávislosti a rozmanitými druhy rivality, vůči jednomu z rodičů (oidipovský komplex) nebo vůči starším vůbec. To vše se neustále projevuje jak v citové stránce produktů symbolické hry, tak v účinném a neherním jednání. Toto sebeuvědomování, které je spíše sebehodnocením než introspektivním sebepoznáním, vede sice dítě k tomu, aby se stavělo proti osobě druhého, ale zrovna tak je podněcuje, aby usilovalo o náklonnost a úctu druhého člověka, neboť v tomto období mu na prvním místě jde o hodnocení (Tichá, 2009 s. 25).*

Děti ve věku 3–4 let dokážou pohybovat celým tělem, jeho pohyby začínají být koordinované a dítě dokáže např. tleskat do rytmu (Janžurová Zdena, 1976).

Od 4 let věku je schopné rozpoznat v hudbě základní emoce. S rozvojem hrubé motoriky se dítěti zlepšuje koordinace pohybů těla s hudbou. V předškolním věku si dítě již vytváří předpoklady ke hře na nástroj (Sedlák, 2013).

Také dochází k rozvoji tonálního cítění. Je velice důležité, aby v tomto věku byla dodržována hlasová hygiena, neboť dětský hlas je velice křehký a choulostivý. Pokud se toto pravidlo dodrží a dítě projde hlasovou výchovou, je v 6 letech schopno vokálního zpěvu v odpovídajícím rozsahu (Pléha, 2007).

Ve 4–5 letech poznají, jakou učitelka hraje písničku nebo jsou schopny rozeznat instrumentální skladbu. Dokážou napodobit zvuky, orientují se v základní tónině v rozsahu šesti tónů (Janžurová Zdena, 1976).

Okolo 5 let dítě dokáže rozeznávat pojmy v hudbě, jako rychle – pomalu, slabě – silně, vysoko – nízko, dokáže vyjadřovat zesilování – zeslabování, stoupání – klesání a reaguje pohybem na básně, popěvky, říkadla, písně apod. (Kodejška, 2002).

Mezi 5. a 6. rokem koncentrují pozornost na poslech hudby, dokážou rozpoznat charakteristickou vlastnost hudby, poznat v hudbě odlišnou dynamiku a tempo a zpívat písničky, které odpovídají hlasovému rozsahu dětí (Janžurová Zdena, 1976).

2.1 Přínos hudby pro děti předškolního věku

Hudba má po emotivní stránce mnoho tváří. Může být pro dítě příjemná nebo nepříjemná, může uchvátit nebo naopak velice uklidnit a může děti rozrušit nebo uvolnit. Hudba také může znázorňovat náladu dětí a pocity každodenních situací, jako veselost, zloba, smutek, či strach. Poslechem hudby si děti mohou vybavit nějakou vzpomínku nebo situaci, při které danou hudbu slyšely a tím se mohou dostavit emoce, které jsou s tímto zážitkem spojené. Mnoho skladeb má části, kdy při jejich poslechu, může u dětí dojít až k mrazení na zádech. Jde o taková místa, která jsou silně emocionálně zaměřená. Hudba, která vzbuzuje u dětí pozitivní emoce má také vliv na jejich prosociální chování. Děti se pak chovají laskavě jeden k druhému a více si pomáhají (Franěk, 2005).

Již v brzkém věku je velice důležité, aby si děti v souvislosti s hudbou osvojovaly řeč, ta je spojena s rozvíjením sluchového vnímání, sluchové paměti a orientace v čase a prostoru. Všechny tyto čtyři skupiny jsou na sebe vázány. Pokud u dětí začneme v ten pravý čas rozvíjet cit k hudbě, začnou i dříve mluvit, dokážou porozumět obsahu písní, i citově zabarvenému textu (Tichý, 2020).

Hudba působí na tělesnou i psychickou složku jedince. *Zvukové podněty způsobují změny tělesných procesů. Následkem těchto podnětů se například mění krevní tlak, frekvence srdečního tepu, hladina cukru v krvi, kožní odpor, schopnost vidění. Nejzávažnější jsou změny v hormonální hladině, a to proto, že ovlivňují citové prožitky. Nové, nečekané, silné podněty vedou obvykle ke vzrušení organismu, a naopak známé, snadno přehlédnutelné, předvídatelné podněty k jeho uklidnění* (Poledňák, 2005 s. 35).

Zvuky v hudbě vyvolávají v citově založeném člověku tok myšlenek, fantazie a denní snění. Velice často se objevují pohyby, které samotná hudba vyvolává, např. ťukání, podupávání, kývání, dirigování nebo tancování (Poledňák, 2005).

Pomocí hudby můžeme dále uspokojovat např. potřebu pohybu, potřebu své představivosti, potřebu dobrých mezilidských vztahů, potřebu emocionálního vzrušení, potřebu uspokojování potřeb smyslů (především zrak a sluch). Hudba nám také pomáhá vyplnit čas jistým užitečným způsobem. Dále prostřednictvím hudby u dítěte podporujeme jeho talent a um (Poledňák, 2005).

3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE, V DOPROVODNÉ HŘE NA KLAVÍR

3.1 Pěvecké činnosti

Základem pěveckých činností v mateřské škole je zpěv, pohybová hra, zpěv s chůzí, zpěv s hrou na tělo a s hrou na dětské bicí nástroje (Zezula, 1990 s. 48). Pěvecké činnosti v dětech podporují různými způsoby cit pro zpěv a zdokonalují řečový a zpěvný projev. Pro děti v předškolním věku má zpěv nezastupitelné místo. Děti mají pocit, že vnímají všemi smysly a mohou se v průběhu zpěvu aktivně projevovat. Hry v pěveckých činnostech i samotný zpěv mají vliv na děti, které jsou neklidné a zmírňuje napětí a nervozitu (Zezula, 1990).

Hlas v dětském věku je velice tvárný, ale také křehký a může se snadno poškodit. Hlas se v tomto období teprve vyvíjí. Děti v předškolním věku mají malý hlasový rozsah a jejich hlas je slabý. Na úplném začátku učitelka zjišťuje, které děti jsou schopny melodického výrazu a které prozatím jen recitují. Učitelka přenáší tóny, nejprve do nižších poloh, poté do vyšších. Z těchto skupinových i sólových zpěvů, učitelka zjistí polohu hlasu dítěte. Nutno podotknout, že hlasový výraz učitelky, je důležitý pro vývoj hlasu dítěte, protože učitelka je pro děti vzorem. To platí pro mluvný i zpěvný projev (Zezula, 1990).

Pro zdravý a přirozený hlasový vývoj dítěte jsou důležité pěvecké návyky. Při správném držení těla jsou děti buď v sedu nebo ve stoje, můžou klečet na kolenou nebo sedět na patách. Podstatné je, aby se děti na sebe nemačkaly a měly dost místa kolem sebe. Děti by směrem k učitelce neměly zvedat hlavu, aby nedocházelo ke špatné pozici hrtanu. Určité návyky se požadují i z hlediska zásad hygieny hlasu dítěte. Doporučuje se zpívat ve vyvětrané místnosti a zvlhčeném vzduchu, při teplotě 18–20 stupňů. Zpíváme s dětmi v hlasové poloze, která je dětem přirozená. Pokud však nerespektujeme hlasový rozsah dítěte, může dojít k poškození hlasivek. Nedoporučuje se přetěžovat mluvní, ani zpěvný hlas a nezpívat při větší fyzické zátěži, protože dochází k únavě nejen svalů, ale i hlasu. Také se nedoporučuje zpívat příliš dlouho a spíše střídat zpěv s dalšími činnostmi. Kromě toho se nedoporučuje dětem zpívat,

pokud jsou nemocné. Při zpěvu pravidelně členěných písní a přednesu říkadel dochází k vytvoření patřičným dechovým funkcím. Děti se učí klidně dýchat a dlouze vydechovat a tedy, nadechovat se, až na konci ucelených částí. Střední věková skupina dětí a předškoláci jsou paní učitelkou vedeni k čistému zpěvu. Přitom, předškoláci už ví, že před zpěvem samotným se musí správně nadechnout, nosem nebo nosem i pusou. Děti s paní učitelkou procvičují dýchání zpěvem známých melodií (Zezula, 1990).

Aby se předškolní dítě naučilo tvořit tón a měkce zpívat, je důležité správně dýchat. Učitelka je samozřejmě pro děti vzorem, tudíž i její zpěv si děti berou za příklad. Děti by měly být klidné a uvolněné, měl by následovat správný nádech a polehku začít zpívat. Snažit se, aby děti nekřičely, aby nenasadily těžký tón hlasu. Pro kvalitní zpěv je také důležité správná výslovnost. Děti by měly při zpěvu dostatečně otevírat ústa, vyslovovat zřetelně souhlásky a ty koncové nepolykat. K rozšiřování hlasu dítěte dochází bezprostředně při zpěvu vyšších tónin (Zezula, 1990).

Pokud dítě nezaspívá píseň v původní poloze, jak je složená, učitelka může píseň transponovat do jiné tóniny a tím usnadní dítěti zazpívat píseň v jeho přijatelném hlasovém rozsahu. Takovouto dovednost by měla zvládat každá učitelka, která učí hudební výchovu, aby dětem usnadnila zpěv a zároveň toto může být nástroj k tomu, aby u dětí rozšiřovala jejich hlasový rozsah. Může k tomu docházet tak, že děti budou zpívat jednu sloku pořád dokola a učitelka vždy převede skladbu o půl tón výš (Popovič, 2003).

S pohybovou hrou jsou spojeny říkadlové písně a popěvky. Zmelodizovaná říkadla jsou spojené s tleskáním, pleskáním, podupáváním a zpíváním do rytmu (Zezula, 1990).

Nebo učitelka hraje na klavír úhoz laděný na jednom tónu a děti popěvují říkadlo do rytmu (Janžurová Zdena, 1976).

Popěvky jsou začátkem řeči u dětí. Výhodou je, že jsou krátké. Učitelka s dětmi zpívá pravidelně každý den a jejich melodii nechává stejnou. Patří sem hlasy ptáků, melodizace slov, sousloví a krátkých vět a volací motivy (Zezula, 1990).

Hra na ozvěnu je vedená na předvádění a opakování rytmických motivů. Učitelka má možnost vytleskávání, podupáváním, pleskáním, pokud by si myslela, že to děti zvládnou, může zařadit i luskání prsty. Udá nějaký rytmus v daném tempu a děti po ní opakuji zase vytleskáváním, podupáváním, pleskáním nebo luskáním rytmus (Kurková, 1989).

3.2 Instrumentální činnosti

Mezi hlavní činnost instrumentální hudby v předškolním věku patří hraní na dětské hudební nástroje. Tato hra rozvíjí u dětí jejich schopnosti v hudební oblasti a v dětech podněcuje zájem a zvědavost o hudbu. Děti jsou nadšené z toho, jak se s těmito nástroji lehko manipuluje a co nástroje dokážou za melodie. To děti motivuje k dalším hudebním aktivitám. Děti nejprve s nástroji vytvářejí hluk a při delším používání zvuk dále zdokonalují a sjednocují rytmus. Tyto nástroje můžeme využít při vyprávění a dramatizaci pohádek, při zpívání nebo recitaci písní a říkadel a při hudebně pohybové výchově (Zezula, 1990).

Hlavní cíle hry na nástroje orffovského instrumentáře jsou:

- ❖ *Rozvoj tvořivosti, představivosti*
- ❖ *Rozvoj sluchových schopností – rozlišování zvuků a tónů*
- ❖ *Schopnost rozpoznávat vlastnosti tónu – výška, síla, barva, délka tónu*
- ❖ *Rozvoj rytmického cítění*
- ❖ *Rozvoj jemné motoriky, koordinace pohybů*
- ❖ *Rozvoj estetického vnímání*
- ❖ *Schopnost vyjádřit hrou vlastní pocity*
- ❖ *Pěstování souhry, rozvoj sociálního cítění a spolupráce*
- ❖ *Cvičení soustředění, postřehu*
- ❖ *Motivace k aktivní hře na vlastní hudební nástroj (Lišková, 2006 s. 101).*

Do rytmických nástrojů Orffova instrumentáře řadíme *hůlky, bubínek, rourový bubínek, temple–block, tamburína, drhlo, triangel, činel, prstové činelky, zvonek, rolničky* (Lišková, 2006 s. 101). Tyto nástroje jsou vyráběny z různých materiálů, proto má i každý nástroj svou specifickou barvu zvuku. Děti mohou doprovázet hru na klavír nejen rytmickými orffovskými nástroji, ale také hrou na tělo–tleskání, pleskání, dupání a mluveným rytmickým doprovodem–opakující se pravidelná rytmická figura. Klavírem můžeme doprovázet i samotnou pohádku. Zpestří to celý příběh a děti více upoutá k poslechu. Děti si příběh můžou nejdříve poslechnout pouze v doprovodu klavíru a poté si mohou

vzít rytmické nástroje a doprovázet paní učitelku na klavír i s ostatními nástroji (Lišková, 2006).

Velmi zřídka jsou v mateřských školách využívány melodické nástroje Orffova instrumentáře. Učitelky se jimi snaží hudební aktivity převážně zpestřit. Patří mezi ně *zvonkohry, metalofony a xylofony* (Lišková, 2006 s. 101). Melodickými nástroji se rozvíjí fantazie a tvořivost dětí, poznávají barvu zvuku jednotlivých nástrojů.

Mezi nejčastější formy práce s melodickými bicími nástroji řadíme: *Tleskání a hraní rytmu* (Zezula, 1990 s. 155), kdy si jedna skupina dětí deklamuje do rytmu jednoduchá říkadla a popěvky doprovázenou hrou na tělo nebo pohyby a druhá skupina dětí hraje na melodické bicí nástroje. *Tleskáním a hraním základní doby* (Zezula, 1990 s. 158), si děti posilují smysl pro pravidelný rytmus, tzv. metrum. *Tleskáním a hraním první doby v taktu* (Zezula, 1990 s. 160), si také děti upevňují pravidelný rytmus, a navíc dochází k lehkému zpěvu. *Tleskáním a hraním začátků veršů* (Zezula, 1990 s. 161) směřujeme děti k pravidelným vícetaktovým slovním spojením. Pro tuto formu práce jsou vhodné nástroje s jemným úhozem a lehká hra na tělo. Jedná se zejména o ukolébavky nebo lyrické písně. *Tleskání v doprovodu rytmus závěrečné části verše* (Zezula, 1990 s. 162), zde děti rády vymýšlejí slova, která se rýmují na konci veršů. Doprovázením si procvičují svoji pozornost. *Střídání hudebních nástrojů v doprovodné hře* (Zezula, 1990 s. 163), tato forma se může realizovat v různých podobách. Nástroje se střídají podle zvukového kontrastu. Jednoduchý doprovod zahrají všechny děti, těžší variantu zahraje několik dětí hudebně zručnějších nebo jen sólový hráč. *Instrumentální doprovod, v němž se hráči postupně přidávají* (Zezula, 1990 s. 164), děti znají některá říkadla, která můžeme použít při postupném připojování jednotlivých skupinek nebo samostatných hráčů. Při této formě práce dochází k rozvoji smyslu pro formu a děti dostávají do podvědomí hudebně vyjadřovací prostředky, především zesilování a zeslabování. *Ostinátní rytmické doprovody* (Zezula, 1990 s. 165), zde se rytmická figura opakuje stále dokola. Hudební motiv, který je podložený slovem, dítě na začátku zopakuje několikrát po sobě. *Hra v pomlce* (Zezula, 1990 s. 166), při zpěvu mají někdy děti problém dodržovat přesně pomlky, pokud se v písni objeví. K procvičení pomlky se využívá hudebních instrumentů nebo hry na tělo. *Doprovody v malých ansámblech* (Zezula, 1990 s. 167), několik dětí, které hrají na bicí nástroje dostanou každý rozdílné úkoly. Tato forma práce se procvičuje až s nejstaršími dětmi předškolního věku, neboť

má hodně složité podání. *Melodické bicí nástroje v doprovodné hře* (Zezula, 1990 s. 168), se používají v mateřské škole jen velmi zřídka. Doprovod však může mít několik forem: *Hra na jednom ozvučené kamenu, doprovod dudáckou kvintou, hra dvoutónové melodie, ostinátní melodická figura v doprovodu* (Zezula, 1990 s. 169).

3.3 Hudebně pohybové činnosti

Tyto činnosti jsou spojením hudby a tanečního pohybu. Tyto dvě složky musí být spolu v souladu, *aby mohly působit na všestranný rozvoj dětské muzikálnosti a tanečnosti* (Zezula, 1990 s. 176).

Aby se děti uměly správně pohybovat, je potřeba dávat dětem pohybovou průpravu už od útlého věku. Děti se učí správnému držení těla a pohybovému projevu. Základní taneční dovednosti jsou nejpodstatnějšími dovednostmi, které si dítě musí osvojit, aby bylo schopné tanečními pohyby něco vyjádřit. Hudebně pohybové činnosti jsou spojeny s jejich hlavními nástroji (Zezula, 1990).

Elementární pohyb s rytmickou deklamací (Zezula, 1990 s. 177). Do tohoto nástroje spadá mluvená rytmicky uspořádaná řeč a základní pohyby spojené s hudbou. Tímto prostředkem si nejlépe rozvíjí základy rytmického citění v celém průběhu předškolního věku. Může jít o kombinaci, kdy děti do rytmu tleskají, podupávají, pleskají, objevuje se chůze nebo běh do rytmu (Zezula, 1990).

Při práci s lidovým říkadlem povídáme říkadlo nejdřív pomalu a tiše a na každou slabiku ťukáme prstem do dlaně druhé ruky. Poté se říkadlo zrychlí a děti ho říkají více nahlas a hlasitěji při tom tleskají na každou slabiku (Zezula, 1990).

Pohyb s hudebním doprovodem (Zezula, 1990 s. 181). Děti se za doprovodu hudebního nástroje různě pohybují, běhají, poskakují, provádějí chůzi ve výponu, ve dřepu atd., avšak musejí si hlídat, aby šly stále do rytmu. Dále děti reagují na různé změny v doprovodu. Základní pohybová průprava je v tomto nástroji samozřejmostí. Učitel mateřské školy zařazuje do této pohybové průpravy také pohyb s představou. Často napodobují zvířátka, osobu, děj nebo věc. Tím i děti více motivují k pohybu. Učitel předvede jeden pohybový prvek, který následně opakují i děti. Pohybový prvek se rázem změnil v pohybovou hru, pokud učitel k tomuto pohybu vymyslí další obměny. Také se mohou objevit pohybové změny v hudebním doprovodu. Právě při pohybových

hrách dochází k protikladným aktivitám. Může se jednat o protiklady typu *pomalů – rychle, zrychlování – zpomalování, vysoko – nízko, vzhůru – dolů, silně – slabě, zesilování – zeslabování* (Zezula, 1990 s. 185 - 186).

Lidové taneční hry (Zezula, 1990 s. 188). Jedná se o *drobné hudební a taneční útvary, založené většinou na jednodílné až třídílné písňové formě* (Zezula, 1990 s. 188). Plynou z nich poučení o opravdovém hudebním souladu s pohybovou složkou. Aby děti správně intonovaly, je vhodné se předtím rozezpívat, nejlépe na známý motiv písně. Písničky a taneční hry můžeme doplnit tleskáním nebo pleskáním.

Současné taneční hry pro děti a jiné drobné formy. *Kromě lidových tanečních her využíváme v hudebně pohybové výchově také tanečních her a drobných jednoduchých tanců, které jsou v současné době pro děti vytvářeny. V těchto drobných formách často navazujeme na dětský folklór* (Zezula, 1990 s. 191).

3.4 Poslechové činnosti

Při poslechu hudby je důležité, aby si učitelka u dětí všímala dvou základních hledisek, vnímání melodie, a to po stránce sluchové i citové. Po stránce sluchové zjišťujeme, zda dítě správně hudbu slyší a vnímá, a to také *základní prvky – výšku, délku, sílu a barvu* (Zezula, 1990 s. 133).

Z emocionálního hlediska zjišťujeme, zda hudba v dítěti probudila emoce a zda dítě hudbu prožívá. Z vývojové stránky je patrné, že působení hudby na dítě je převážně spontánně emocionální. Dítě musí vývojově dozrát k tomu, aby poslech hudby prožívalo uvědoměle. Do poslechových činností můžeme zařadit i doprovod klavíru, myšleno předehtu nebo mezihru, kdy se děti musí soustředit, aby začaly zpívat na správnou dobu (Zezula, 1990).

Děti s radostí poslouchají hudbu s námětem, které v nich vyvolávají určité představy nebo skladby s hudebními výrazovými prostředky, které jsou typické pro dětskou melodii. Poslech hudby samotný by neměl přesahovat jednu, maximálně dvě minuty. Po nějaké době je možné skladbu zopakovat. Častým poslechem danou skladbu dítě lépe poznává a učí se tak hudebním prostředkům i hudbě jako takové (Zezula, 1990).

Nejmladší děti obklopují zvuky a zvuky přírody. *Děti se učí vnímat a rozlišovat hlasy zvířat, zpěv ptáků i zvuky, jež plodí lidská činnost a práce* (Zezula, 1990 s. 134). Postupem času děti zjišťují, že dovedou některé zvuky svým hlasem napodobit. Tím se zdokonalují jejich sluchové a hlasové dovednosti. Děti se seznamují v různých poutavých činnostech *s hudebními i nehudebními zvuky, mluvním a zpěvním projevem* (Zezula, 1990 s. 134).

Nejmladší děti si často spojují poslechové činnosti s pohybem. Děti jsou zaujaté *časovým průběhem hudebního proudu, rytmem, tempem, akcenty, ale i charakterem hudby* (Zezula, 1990 s. 134). Děti tak spontánně reagují na pohyb. *Nejprve do kolečka, později už tleskáním, podupy, houpáním nohou, rytmickými pohyby hlavy, těla apod.* (Zezula, 1990 s. 134).

U tříletých dětí učitelé vybírají hudební formy, které jsou nejbližší dětské duši. Především formy lidové, což zahrnují ty nejjednodušší písně a popěvky *ze života zvířat nebo pohádkového světa. Dominující formou poslechu je živý zpěv učitelky. Píseň je tak základním prostředkem poslechových činností. Jejím prostřednictvím učitelka motivuje dětskou hru, libovolnou poznávací činnost, uklidní děti, ale také je aktivizuje například v přirozeném pohybu nebo k činnosti, která směřuje k objevování elementárních hudebních prostředků* (Zezula, 1990 s. 135).

Děti mezi 4-5 rokem se věnují hudebním výrazovým prostředkům. Poznávají, jaký je rozdíl mezi hlasitou a tichou hudbou, rychlou a pomalou, zda tóny rezonují vysoko nebo nízko. Poslech živého zpěvu nebo hry na hudební nástroj má převahu nad reprodukcí hudbou. Tu uplatníme při představování jednotlivých hudebních nástrojů nebo při výběru poslechových instrumentálních skladeb, které se děti v mateřské škole učí. Děti nalézají v krátkých instrumentálních kompozicích *výrazné rytmické prvky, všímají si tempa skladby, objevují zvukomalebné prvky (napodobení slona, kohouta, medvěda, slavíka apod.)* (Zezula, 1990 s. 136).

Orientovanější poznávání je u dětí pětiletých a šestiletých. Děti poznávají hudební řeč, učí se, co je to tón, dynamika, tempo, ale i jejich změny nebo dále rozličné druhy hudebních žánrů jako *pochod, tanec, ukolébavka, hudba veselá, smutná, hudba k slavnostní příležitosti* (Zezula, 1990 s. 138). Mají už také srovnání v poslechových kompozicích a pěveckých činnostech. Děti v tomto věku vedeme k porozumění tempa, dynamiky a jejich kontrastu. Čemu se děti v hudbě naučí, nejlépe vyzkoušejí

v hudebních činnostech, které si sami vymyslí. Učitelky pro poslech instrumentálních děl, vybírají takové skladby, které mají nejjednodušší strukturu (Zezula, 1990).

4 ANALÝZA HUDEBNÍCH ČINNOSTÍ V RVP PV

Hlavní myšlenkou RVP PV je úplný rozvoj jedince, a to z hlediska fyzického i psychického vývoje. S psychickým rozvojem jsou spjaty veškeré hudební činnosti. RVP PV rozlišuje pět vzdělávacích oblastí, které se vzájemně propojují. Ve všech pěti oblastech je hudební výchova zahrnuta, rozdíl je jen v tom, na kterou oblast je kladen větší důraz. V každé vzdělávací oblasti mohou být zahrnuty všechny hudební činnosti – *zpěv, pohyb, poslech, hra na nástroj* (Lišková, 2005).

Ve všech oblastech se uplatní hudební výchova jako prostředek k dosažení jednotlivých stanovených cílů. Nezapomínejme, že rozvoj jedince je chápán celostně. Proto činnosti, které se na první pohled zadají jako ne zcela patřičné, mohou zasáhnout všechny oblasti jeho osobnosti, i když jen okrajově. Ale v součinnosti s ostatními vytváří komplex, který jedince plně obohatí (Zachová, 2009 s. 7).

4.1 Dítě a jeho tělo

Při zpěvu je nutné sledovat dítě, zda má správné držení těla. Dechovými cviky procvičuje správné dýchání, aplikované při zpěvu písní a na základě zdravého životního stylu dodržuje hlasovou hygienu. Při pohybových činnostech se u dítěte rozvíjí koordinace pohybu, podporuje motorika a správný postoj těla. *Využívá se hra na tělo, chůze, běh, dětské taneční hry, pohybová improvizace* (Lišková, 2005). Poslechové činnosti vedou děti k relaxaci. Při hře na hudební rytmické a melodické nástroje si děti osvojují jemnou motoriku (Lišková, 2005).

Do biologické vzdělávací oblasti v rámci hudebních činností patří tato vzdělávací nabídka:

- *Hudební a hudebně pohybové hry*
- *Činnosti relaxační a odpočinkové, zajišťující zdravou atmosféru a pohodu prostředí* (RVP PV, 2021 s. 15).

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět: (očekávané výstupy):

- *Koordinovat lokomoci a další polohy a pohyby těla, sladit pohyb s rytmem a hudbou*
- *Vědomě napodobovat jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej podle pokynu*
- *Ovládat dechové svalstvo, sladit pohyb se zpěvem*
- *Vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů (sluchově rozlišovat zvuky a tóny)*
- *Ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s jednoduchými hudebními nástroji) (RVP PV, 2021 s. 16).*

4.1.1 Rozvíjení oblasti dítě a jeho tělo v rámci hudebních činností

Hudebně pohybové činnosti mají význam pro fyzické zdraví a kondici dítěte, pro jeho pohodu a relaxaci, rozvoj hrubé i jemné motoriky a manipulačních dovedností. Dítě by se mělo učit uvědomovat si své vlastní tělo, zdokonalovat své pohybové schopnosti, rozvíjet smyslové vnímání a vytvářet zdravé životní návyky a postoje. Můžeme stanovit vzdělávací nabídku, jež zahrnuje hudebně pohybový prvek: lokomoční pohybové činnosti jako reakce na slyšený rytmicko melodický útvar (chůze, běh, skoky, poskoky, lezení); nelokomoční pohybové činnosti, manipulační činnosti s předměty v rámci hudebně pohybových aktivit (změny poloh a pohybů těla na místě); protahovací, uvolňovací, dechová, relaxační cvičení za poslechu hudby; hry se smysly, především sluchem; hudebně pohybové hry a činnosti, taneční hry; hra na jednoduché rytmické a melodické nástroje; hra na tělo, různé druhy taneční chůze; hudebně pohybová improvizace (Machů, 2014).

4.2 Dítě a jeho psychika

Tuto vzdělávací oblast dělíme na tři podoblasti:

4.2.1 Jazyk a řeč

Do této podskupiny patří především rozvoj řeči a komunikativních dovedností verbálního i neverbálního projevu dětí (Lišková, 2005).

Při zpěvu učitelka dbá na správnou výslovnost dětí. *Do této oblasti řadíme artikulačně – rytmiická cvičení, hru na ozvěnu, rozpočítadla, melodizaci říkadla, hudební rozhovor* (Lišková, 2005). Při pohybu se u dětí podporuje rozvoj neverbální komunikace. *Využívány jsou pohybové hry na otázku a odpověď, hru na tělo, pantomimické ztvárnění písně či osob v ní vystupujících* (Lišková, 2005).

Poslechem se též podporují neverbální schopnosti. Děti dokážou vyjádřit své emoce z hudby svým tělem nebo je nakreslit. Při hře na hudební nástroje dítě podporuje rozvoj rytmického cítění. Velmi často se objevují *hry se slovy, hra na otázku a odpověď* (Lišková, 2005).

Do vzdělávací oblasti psychologické, do podoblasti jazyk a řeč v rámci hudebních činností patří tato vzdělávací nabídka:

- *Přednes, recitace, dramatizace, zpěv*
- *Hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků*
- *Artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, vokální činnosti* (RVP PV, 2021 s. 17-18).

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči*
- *Učit se zpaměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, apod.)*
- *Utvořit jednoduchý rým*
- *Projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat hudbu, sledovat divadlo* (RVP PV, 2021 s. 18).

4.2.1.1 Rozvíjení podoblasti jazyk a řeč v rámci hudebních činností

Do vzdělávací nabídky můžeme zařadit: artikulační, řečové, sluchové a rytmické hry, hry se slovy, vokální činnosti; recitaci, dramatizaci a zpěv spojený s pohybem; hry a činnosti zaměřené k poznávání a rozlišování zvuků, užívání gest; melodizaci říkadel, hudební rozhovor, hru na ozvěnu; pohybovou improvizaci na slyšenou hudbu; hru na tělo,

pantomimické ztvárnění děje písňe nebo postav v ní vystupujících; tanečky, pohybové hry ve dvojicích (Machů, 2014).

4.2.2 Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Při zpěvu si děti procvičují paměť prostřednictvím písňových textů. Pomocí *hry na otázku a odpověď, dokončováním melodických úryvků a melodizací textu* (Lišková, 2005), jsou děti vedeny k rozvoji tvořivosti. Při tanci děti pouze improvizují a učí se tím prostorové orientaci. Již v předškolním věku je potřeba trénovat paměť, a to *pohybovou hrou na zrcadlo, na ozvěnu nebo jednoduchými tanečky* (Lišková, 2005). Při poslechových činnostech děti procvičují sluchovou paměť a zdokonalují si vnímání, při kterém musí být obzvláště pozorné. Hrou na hudební nástroje se v dětech probouzí fantazie, představivost i tvořivost. Pomocí jednoduchého stále se opakujícího doprovodu si děti procvičují svou paměť. (Lišková, 2005).

Ve vzdělávací podoblasti poznávacích schopností a funkcí, představivosti a fantazie, myšlenkových operacích je hlavní tato vzdělávací nabídka:

- *Hry nejrůznějšího zaměření podporující tvořivost, představivost a fantazii (hudební a taneční aktivity)*
- *Smyslové hry, nejrůznější činnosti zaměřené na rozvoj sluchové paměti, koncentrace pozornosti*
- *Námětové hry a činnosti*
- *Hry a činnosti zaměřené ke cvičení paměti*
- *Hry a praktické úkony procvičující orientaci v prostoru i v rovině*
- *Činnosti zasvěcující dítě do časových pojmů a vztahů souvisejících s denním řádem, přibližující dítěti přirozené časové i logické posloupnosti dějů, příběhů, událostí, apod. (RVP PV, 2021 s. 19-20).*

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všímat si*

- *Záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost*
- *Postupovat a učit se podle pokynů a instrukcí*
- *Chápat prostorové pojmy, orientovat se v prostoru i v rovině*
- *Učit se nazpaměť krátké texty, vědomě si je zapamatovat a vybavit*
- *Vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech (hudebních, pohybových) i ve slovních výpovědích i nim (RVP PV, 2021 s. 20).*

4.2.2.1 Rozvoj podoblasti poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace v rámci hudebních činností

Zde můžeme zařadit tuto vzdělávací nabídku: smyslové hry, hry na rozvoj sluchového vnímání; hry podporující hudebně pohybovou tvořivost, představivost a fantazii; melodizaci a rytmitizaci jednoduchých textů, jejich pohybový doprovod; hudebně pohybové hry, taneční a pohybovou improvizaci na slyšenou hudbu; pohybovou hru na zrcadlo, rytmicko-melodické hry na ozvěnu; jednoduché tanečky (Machů, 2014).

Může se jednat o další, hry hádankové melodické, hry hádankové rytmické, hry na základě mimohudební představy, spojení akustické a vizuální představy hudby, grafický záznam hudebních prvků, hry na otázku a odpověď, hra na štafetu, hra na ztracenou melodii (Zezula, 1990).

4.2.3 Sebepojetí, city, vůle

Zpěvem se u předškolních dětí rozvíjejí emoce, city a empatie. Pokud dítě zažije nějaký velký úspěch, má to dobrý vliv na jejich sebevědomí. Empatii a cit v dětech probouzí hry doprovázené tancem. Děti poslech hudby dokážou velmi prožívat, to umožňují převážně hudebně vyjadřovací prostředky. Hrou na nástroj pěstujeme v dětech zdravé sebevědomí. Ke hře využíváme jednoduché instrumentální doprovody a rytmickou improvizaci (Lišková, 2005).

Do podoblasti sebepojetí, citů a vůle spadá tato vzdělávací nabídka:

- *Estetické a tvůrčí aktivity (hudební, pohybové)*
- *Činnosti vyvolávající spokojenost a radost, činnosti vyvolávající veselí a pohodu (RVP PV, 2021 s. 21).*

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Prožívat radost ze zvládnutého a poznatého*
- *Vyvíjet volní úsilí, soustředit se na činnost a její dokončení*
- *Respektovat předem vyjasněná a pochopená pravidla*
- *Uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky*
- *Těšit se z hezkých a příjemných zážitků, z přírodních i kulturních krás i setkávání se s uměním*
- *Zachycovat a vyjadřovat své prožitky (pomocí hudby a hudebně pohybovou improvizací) (RVP PV, 2021 s. 22).*

4.2.3.1 Rozvoj oblasti sebepojetí, city a vůle v rámci hudebních činností

Zde zařazujeme estetické a tvůrčí hudebně pohybové aktivity; dramatické činnosti, mimické vyjadřování nálad při poslechu hudby; taneční hry; jednoduché instrumentální doprovody říkadel, písní, rytmická i melodická improvizace; pohybová improvizace na slyšený hudební doprovod (Machů, 2014).

4.3 Dítě a ten druhý

Zpěvem ve skupině, učitelé vedou děti *k toleranci, spolupráci, vzájemné úctě a ke kladným vzájemným vztahům mezi dětmi* (Lišková, 2005). Využívají při tom zpěv, *vokální hry na ozvěnu, na otázku a odpověď* (Lišková, 2005). K vzájemným mezilidským vztahům mezi dětmi se podílí pohybová výchova. Podporuje se spolupráce ve dvou a více osobách. Využívají se *taneční hry, hudebně pohybové hry, hra na sochy, na zrcadlo, na ozvěnu, na řetěz a hra na tělo* (Lišková, 2005). Hra na nástroje napomáhá vzájemným vztahům a kooperaci. Učitelé se věnují instrumentálním doprovodům. Ke konkrétním činnostem patří *rytmické a melodické hry na ozvěnu, hra na otázku a odpověď* (Lišková, 2005).

Do interpersonální vzdělávací oblasti v rámci hudebních činností patří tato vzdělávací nabídka:

- *Sociální a interaktivní hry, hudební a hudebně pohybové hry*
- *Kooperativní činnosti ve dvojicích, ve skupinách (RVP PV, 2021 s. 23).*

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad*
- *Přirozeně a bez zábran komunikovat*
- *Spolupracovat s ostatními*
- *Respektovat potřeby jiného dítěte (RVP PV, 2021 s. 23-24).*

4.3.1 Rozvoj oblasti dítě a ten druhý v rámci hudebních činností

Vzdělávací nabídka spadající do této oblasti: kooperativní hudebně pohybové hry a činnosti ve dvojicích, ve skupinkách; hudebně pohybové hry a činnosti, které vedou děti k ohleduplnosti k druhému, k ochotě střídat se, pomoci druhému; dramatizace, improvizované pohybové ztvárnění písně, básně ve dvojici, ve skupině; vokální, rytmické a pohybové hry na sochy, na zrcadlo, na otázku a odpověď, na ozvěnu; společné jednoduché tanečky (Machů, 2014).

4.4 Dítě a společnost

V této vzdělávací oblasti se učitelé v oblasti zpěvu věnují lidovým písním a písním s pracovními tématy. *Vzdělávací nabídka spadající do této oblasti: kooperativní hudebně pohybové hry a činnosti ve dvojicích, ve skupinkách; hudebně pohybové hry a činnosti, které vedou děti k ohleduplnosti k druhému, k ochotě střídat se, pomoci druhému; dramatizace, improvizované pohybové ztvárnění písně, básně ve dvojici, ve skupině; vokální, rytmické a pohybové hry na sochy, na zrcadlo, na otázku a odpověď, na ozvěnu; společné jednoduché tanečky. V rámci pohybu se zaměřují na lidové zvyklosti. Činnosti, kterým se s dětmi věnují jsou hlavně lidové hry s lidovými tanci. Poslechové aktivity se snaží spojit s tradicemi z jiných regionů. Poslechem skladeb u dětí podporují vnímavost estetických hodnot. Dudáckou kvintou doprovází hru na nástroje (Lišková, 2005).*

Do sociálně-kulturní vzdělávací oblasti v rámci hudebních činností patří tato vzdělávací nabídka:

- *Přípravy a realizace společných zábav a slavností (oslavy výročí, slavnosti v rámci zvyků a tradic, kulturní programy)*
- *Tvůrčí činnosti hudební a hudebně pohybové podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a třibení vkusu*
- *Receptivní hudební činnosti (poslech pohádek, příběhů, veršů, hudebních skladeb a písní)*
- *Setkávání se s hudebním uměním mimo mateřskou školu, návštěvy kulturních a uměleckých míst a akcí zajímavých pro předškolní dítě*
- *Aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur (hudební činnosti, účast dětí na kulturních akcích, divadelních a filmových představení, využívání příležitostí seznamujících dítě přirozeným způsobem s různými tradicemi a zvyky běžnými v jeho kulturním prostředí, apod. (RVP PV, 2021 s. 25-26).*

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Vnímat umělecké a kulturní podněty, pozorně poslouchat, sledovat se zájmem hudební představení a hodnotit svoje zážitky*
- *Vyjadřovat se prostřednictvím hudebních a hudebně pohybových činností, zvládat základní hudební dovednosti vokální i instrumentální (zazpívat píseň, zacházet s jednoduchými hudebními nástroji, sledovat a rozlišovat rytmus) (RVP PV, 2021 s. 26-27).*

4.4.1 Rozvoj oblasti dítě a společnost v rámci hudebních činností

K rozvoji lze využít tuto vzdělávací nabídku: přípravy a realizace společných zábav a slavností; tvůrčí činnosti hudebně pohybové, dramatické, podněcující tvořivost a nápaditost dítěte, estetické vnímání i vyjadřování a třibení vkusu; receptivní činnosti

(poslech a pohybový doprovod hudebních skladeb, písní, sledování hudebně pohybových představení); aktivity přibližující dítěti svět kultury a umění a umožňující mu poznat rozmanitost kultur; zpěv a pohybový doprovod lidových písní, seznamování se s lidovými hudebními tradicemi (lidové hudebně pohybové hry, tance, slavnostní, pracovní, dětské písně a říkadla) (Machů, 2014).

4.5 Dítě a svět

V oblasti zpěvu učitelé vybírají takový materiál, který dětem přiblíží písně jiných etnických skupin. Ekologické téma vyžaduje náměty přírodní. Děti improvizují v pohybu, který je známý z jiných kultur. Při plánování poslechu učitelé vybírají převážně etnickou hudbu. Při hře na nástroj se věnují převážně improvizaci a doprovázení v čínské pentatonice (Lišková, 2005).

V RVP PV v enviromentální vzdělávací oblasti nejsou uvedeny činnosti, které se týkají přímo činností hudebních, ale jde pouze o (Zachová, 2009):

- *Sledování událostí v obci a účast na akcích, které jsou pro dítě zajímavé (RVP PV, 2021 s. 28).*

Dítě by podle svých maximálních hranic ve svém vývoji mělo na konci předškolního období umět (očekávané výstupy):

- *Mít povědomí o širším společenském prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte (RVP PV, 2021 s. 29).*

4.5.1 Rozvoj oblasti dítě a svět v rámci hudebních činností

Vzdělávací nabídka: pohybové hry a aktivity na téma přírody (rozmanité jevy v přírodě, zvířata, rostliny atd.) či techniky (bezpečné chování v dopravních či jiných rizikových situacích); seznámit se a hudebně doprovodit jednoduché písně a hudbu různých etnických skupin, cizích národů (Machů, 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zjistit, *jak a jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřské škole.*

Aby bylo možné na cíl práce odpovědět, vytyčila si autorka výzkumné otázky.

5.1 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: *Jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřské škole?*

Výzkumná otázka č. 2: *Jakým způsobem učitelé realizují hudební činnosti?*

Autorka položila učitelům při rozhovoru tyto otázky:

- Pěvecké činnosti:
 - Jakým způsobem s dětmi nacvičujete písně?
 - Jaké další nástroje používáte při doprovodu písní?
 - Jak s dětmi probíhá rozezpívání?
 - Jaká rytmická cvičení realizujete s dětmi při pěveckých činnostech?
 - Zařazujete hudební činnosti i mimo řízenou činnost – kdy?
- Instrumentální činnosti:
 - Jak realizujete instrumentální činnosti za doprovodu klavíru?
 - Jakým způsobem doprovázíte děti na klavír?
 - Jaké využíváte s dětmi hudební nástroje?
 - Jak využíváte hru na tělo?
- Hudebně pohybové činnosti:
 - Jak využíváte hudební doprovod klavíru v hudebně pohybových činnostech?

- Jak děti motivujete k hudebně pohybovým činnostem?
- Jaké využíváte lidové taneční hry s dětmi?
- Jaké texty využíváte pro pohybové ztvárnění?
- Poslechové činnosti
 - Jaké formy poslechu realizujete v mateřské škole?
 - Jak využíváte k poslechu klavír?
 - Jaké žánry s dětmi posloucháte?
 - Jaké jsou dle vás vhodné instrumentální skladby, ve kterých se děti setkávají s vyjadřovacími prostředky hudby?

Při pozorování se autorka zaměřila na 5 otázek, které následně bude vyhodnocovat:

1. Využívají učitelky klavír při rozezpívání?
2. Využívají učitelky klavír při hlavní pěvecké činnosti?
3. Využívají učitelky klavír společně s hudebními nástroji?
4. Využívají učitelky klavír při hudebně pohybových činnostech?
5. Využívají učitelky klavír při poslechových činnostech?

5.2 Etické zásady výzkumu

Aby bylo dodrženo etických zásad ve výzkumu, je proto nezbytné dodržení anonymity všech aktérů výzkumu. Výzkumník musí dostat od účastníků průzkumu písemný, informovaný souhlas o dobrovolné účasti na výzkumu. Dále musí být podepsána úplná informovanost účastníka ve výzkumu, informovanost o specializaci a cíle výzkumné části. Všichni respondenti jsou pod kódovým označením (učitelka A, učitelka B, učitelka C, učitelka D, učitelka E) (Skutil, 2011).

5.3 Použité výzkumné metody

Autorka vybrala pro praktickou část své bakalářské práce smíšený výzkum. Smíšený výzkum je charakterizován jako *obecný přístup, v němž se mísí kvantitativní a*

kvalitativní metody, techniky nebo paradigmata v rámci jedné studie (Hendl, 2016 s. 56).

5.3.1 Kvalitativní výzkum

Při kvalitativním výzkumu se využívá nestrukturalizované pozorování. Při tomto pozorování jsou brány v úvahu jen určité události, jevy a osoby, které výzkumník pro svůj účel pozoruje. Toto pozorování je založené na nových informacích nepředvídatelných událostí, které objevují skryté jevy (Gavora, 2000).

Pozorování je založeno na sledování a následné analýze jevů, které lze vnímat smysly (Skutil, 2011 s. 101).

Přímé pozorování znamená, že autorka sama pozoruje zkoumané jevy. K pozorování dochází ve velmi krátkém časovém úseku. Zúčastněným pozorováním se rozumí zkoumání jevů přímo v prostředí, kde se odehrávají. (Skutil, 2011).

5.3.2 Kvantitativní výzkum

Kvalitativní výzkum se opírá o numerická data. *Zjišťuje množství, rozsah nebo frekvenci výskytu jevů, resp. jejich míru (stupeň). Číselné údaje se dají matematicky zpracovat. Je možné je sčítat, vypočítat jejich průměr, vyjádřit v procentech nebo použít další metody matematické statistiky* (Gavora, 2000 s. 31).

Rozhovorem se rozumí pokládání otázek a následné získávání odpovědí. Tato metoda se používá v případě, že chce výzkumník získat informace o názorech, postojích nebo zjistit, zda se respondent orientuje v dané problematice (Skutil, 2011).

Výhodami rozhovoru je blízký kontakt respondenta se zkoumanou osobou. Umožňuje dotázání a dovysvětlení otázek. Výzkumník má možnost získat do dotazované osoby důvěrné informace, lze sledovat verbální a neverbální komunikaci poskytuje možnost volnosti otázek nebo minimalizuje obtíže při psaném projevu (Skutil, 2011).

Při polostrukturovaném rozhovoru se jedná o rozhovor, kdy se výzkumník drží otázek, které si předem připraví. Při sestavování otázek se vychází z toho, že otázky se musí vztahovat k výzkumnému problému nebo výzkumným cílům. Výzkumník si musí uvědomit, zda jsou konkrétní otázky vhodné. Musí být jasné, a nesmí být dvojsmyslné

a zavádějící. Respondent by měl mít v dané problematice přehled. Důležitá je dobrá atmosféra při rozhovoru a tiché prostředí (Skutil, 2011).

Dotazovaný by měl dostat informace o dalším postupu zpracování odpovědí. V případě nahrávání by měl dát respondent písemný souhlas. V jádru rozhovoru se tazatel snaží získat takové odpovědi, které naplní cíl výzkumu. (Skutil, 2011).

Nevýhody mohou být v malém počtu dotazovaných. Odpovědi jsou náročné při zpracování, rozhovor je celkově i časově obtížný. Kvalita odpovědí však záleží na kvalitě osoby, která vede výzkum. Velmi důležité je také vzájemné působení těchto dvou subjektů mezi sebou (Skutil, 2011).

5.3.3 Použitá metodika

Pro kvalitativní výzkum autorka použila metodu pozorování, kde se zaměřila na využití klavíru učiteli při hudebních činnostech v mateřských školách v Blatné. Pro tento výzkum bylo použito přímé, krátkodobé, zúčastněné pozorování.

V kvantitativním výzkumu se autorka rozhodla použít metodu rozhovoru. Pro svou práci si vybrala rozhovor polostrukturovaný. Prostřednictvím rozhovoru zjistí, v jakých oblastech hudebních činností v mateřské škole učitelé realizují hru na klavír, jaké činnosti s dětmi učitelé realizují při hře na klavír, jak často učitelé realizují s dětmi v mateřské škole hudební činnosti, jak často učitelé hrají na klavír při práci s dětmi v mateřské škole. Pro tento výzkum byl použit záznam rozhovoru prostřednictvím diktafonu.

5.4 Charakteristika účastníků výzkumu

Výzkumného šetření se zúčastnilo celkem 5 učitelek z mateřských škol v Blatné. Vzhledem k tomu, že klavír v mateřských školách využívá pouze část učitelek, výběr byl dost omezený. Všechny respondentky podepsaly informovaný souhlas k nahrávání rozhovoru. Charakteristika jednotlivých účastníků výzkumu je uvedena v tabulce č. 1.

Tabulka 1: Základní charakteristika účastníků výzkumu

Označení učitelky	Věk	Dosažené vzdělání	Délka praxe
Učitelka A	60	Střední pedagogické	23
Učitelka B	36	Středoškolské	5
Učitelka C	58	Střední pedagogické	40
Učitelka D	22	Střední pedagogické	2,5
Učitelka E	25	Vyšší odborní škola pedagogická	1,5

6 ANALÝZA, ŠETŘENÍ A INTERPRETACE DAT

6.1 Pozorování

Při přímém zúčastněném pozorování autorka odpovídala na 5 otázek, týkající se hudebních činností:

1. Využívají učitelky klavír při rozezpívání?
2. Využívají učitelky klavír při hlavní pěvecké činnosti?
3. Využívají učitelky klavír společně s hudebními nástroji?
4. Využívají učitelky klavír při hudebně pohybových činnostech?
5. Využívají učitelky klavír při poslechových činnostech?

Paní učitelka A

V této třídě jsou děti od 4 do 5 let. Třidu navštěvuje celkem 24 dětí a v době pozorování bylo přítomno 18 dětí.

Děti seděly u stolečku a paní učitelka motivovala děti příběhem „O Sněžence“. Následovaly zjišťovací otázky: „*Jak se jmenovala 1. jarní kytička?*“ „*Co musíme dát do země, aby z toho něco vyrostlo?*“ „*Co potřebuje kytička, když vyroste?*“

Pohybová říkanka „V zemi máme semínko“, z toho vyplynula píseň rozvíjej se poupátko, na to udělala paní učitelka s dětmi logopedickou chvíli.

Potom nastalo volání sluníčka. Paní učitelka zpívala písničku „Sluníčko, sluníčko“, děti chodily v kruhu, poté poskakovaly do rytmu. Po písničce paní učitelka vyzvala děti, aby šly ke klavíru. Děti se zeptala, jak se dneska oblékaly ráno do školky. Děti odpovídaly, že přišly v bundách, čepicích, rukavicích, zimních botách... Paní učitelka dětem vysvětlovala, že jaro teprve pomalu začíná a podle teplot je stále ještě zima, především ráno. Ale že se k nám už pomalu vrací i ptáci z teplých krajín. Děti stály u klavíru okolo paní učitelky a ta začala hrát na klavír a zpívat „Na jaře, na jaře, čáp jede v kočáře“. Děti se postupně přidávaly.

Potom přešla k židli a vzala do rukou akordeon. Děti si na pokyn paní učitelky samy udělaly kruh. Paní učitelka začala hrát neznámou melodii a děti se na její pokyn pohybovaly po kruhu za sebou proti směru hodinových ručiček. Kroužek se jim trochu zbortil a paní učitelka děti vyzvala, aby si kroužek opravily. Děti si podaly ruce a tím se

jim podařilo udělat velký kruh. Pustily se a paní učitelka začala hrát. Děti na písničku „Prší, prší“ běhaly v kruhu do rytmu a zpívaly společně s paní učitelkou. Poté následovala písnička „Kočka leze dírou“, kdy děti na pokyn lezly po čtyřech.

Po písničce následoval krátký příběh, kterým paní učitelka děti opět motivovala k činnosti. Děti ležely na zádech a poslouchaly písničku, kterou paní učitelka hrála, ale nezpívala. Děti se překulily ze zad na břicho a plazily se jako žížaly. Na pokyn se schoulily do klubíčka. Následovalo opět překulení na záda a děti šlapaly na kolech. Paní učitelka při tom hrála a zpívala „Jede bába z kopečka.“ Jednou pomalu a potichu, potom zrychlovala a přidávala na hlase. Paní učitelka dala dětem pokyn, aby se znova překulily na břicho a plazily se jako hadi. Děti vyskočily a paní učitelka zarecitovala krátkou sloku z říkanky „Polámal se mraveneček“ – „*Hop a zdraví mraveneček, ráno skáče z postele*“. Několikrát vyskočily a pak začaly skákat dokolečka.

Následovala písnička „Já do lesa nepojedu“, kterou děti zpívaly společně s paní učitelkou, která se doprovázela hrou na akordeon. Dále hrála a zpívala písničku „Medvěd“ a děti se pohybovaly po herně jako medvědi. Potom předváděly medvědovi, jak se čistí zoubky a paní učitelka recitovala říkanku „Zuby“. Najedou se na medvědy sletěly včely a začaly medvědy píchat do různých částí těla (paní učitelka začala lehce píchat prstem do dětí). Děti z toho měly velkou legraci. Když děti uklidnila, zeptala se jich, koho se dotkla. Přihlásily se všichni. A pak ještě dodala: „*A kam jsem se vás dotkla*“? Děti se zarazily a jen pár dětí odpovědělo správně. Spousta dětí už nevědělo.

Paní učitelka pozvala děti opět ke klavíru a začala hrát melodii písničky „Hlava, ramena, kolena, palce“. Některé děti samy poznaly a začaly ukazovat části těla. Pro ostatní děti upřesnila, o jakou písničku jde a začala hrát a zpívat. Děti písničku s pohybem dobře znaly, takže zpívaly společně s paní učitelkou, a přitom na sobě ukazovaly části těla.

Tabulka č. 2: Výsledky pozorování paní učitelky A

Zkoumaný jev	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Využívá klavír při rozezpívání					✓
Využívá klavír při hlavní pěvecké činnosti				✓	
Využívá klavír spolu s hudebními nástroji					✓
Využívá klavír při hudebně pohyb. čin.	✓				
Využívá klavír při poslechových čin.		✓			

Zdroj vlastní

Autorka vypožadovala, že paní učitelka A v hudebních činnostech klavír při rozezpívání nepoužívala. Při hlavní pěvecké činnosti klavír spíše nevyužívala (klavír použila jen u dvou písniček). Nepropojuje dohromady klavír s hudebními nástroji. Při hudebně pohybových činnostech klavír využívala a při poslechových činnostech klavír také spíše využívala.

Paní učitelka B

Děti v této třídě jsou předškolní, tedy od 5 do 6 let a děti s odloženou školní docházkou. Třidu navštěvuje celkem 26 dětí a v den pozorování bylo přítomno 21 dětí. Děti samy udělaly ze židliček velký kruh. Chvilí debatovaly, jak to vlastně udělat, aby to byl kruh a ne šiška. Paní učitelka se dětí zeptala, o čem si celý týden povídají. (O povolání). Sdělila dětem, že by si s nimi chtěla povídat o zpěvačkách/zpěvácích a hudebnících. Dala dětem otázku: „Znáte někdo nějakou zpěvačku?“ Děti odpovídaly: „Lucinka, Anička...“ Později jsem zjistila, že si děti své vysněné povolání malovaly a některé holčičky chtěly být zpěvačky. Paní učitelka se zeptala, zda umějí něco samy zazpívat. A tak Lucinka zpívala před celou třídou a sklídila velký potlesk.

Dále s dětmi hrála postřehovou hru. Ukázala dětem kartičku, která byla očíslovaná a byly tam 4 obrázky, které děti vyjmenovaly a měly si je zapamatovat. Ve třídě byly rozmístěné další kartičky se stejnými čísly, akorát vždy jeden obrázek chyběl. Děti měly najít správnou kartičku a zjistit, který obrázek chybí. Následovalo ztížení. Paní učitelka dětem kartičku pouze slovně popsala a děti měly opět správnou kartičku najít a poznat, co chybí.

Potom s dětmi procvičovala sluch za pomoci interaktivní tabule. Děti měly pozorně poslouchat, který obrázek mají ukázat. Ke sluchovému rozlišování měly vždy k dispozici 2 obrázky a zároveň jim program obrázky řekl a pak chtěl ukázat vždy jeden z obrázků. Př. Myška – šiška, ukaž šišku; bota – nota, ukaž notu; úl – hůl, ukaž úl; koš – kos, ukaž kos; travička – kravička, ukaž kravičku; krk – krb, ukaž krb. Děti neodpověděly úplně na vše správně a paní učitelka řekla, že jejich ouška ještě nejsou připravená na to, jít k pianu.

Popošla na druhou stranu třídy, kde měla schované různé nástroje – drhlo, chrastidlo, triangel, dřívka, tamburínu, xylofon. Vždy vzala do ruky jeden instrument a zahrála na něj, aby ho děti neviděly. Děti poznaly: drhlo, chrastidlo, dřívka, xylofon. Nepoznaly: triangel a tamburínu.

Potom si zkusily hlasovou rozcvičku podle záznamu. Děti postupovaly podle pokynů – Uvolňují celé tělo, jako rosol; štěkají jako pejsci, uvolňují rty a líce (jedou jako autíčko, jako traktor, jako sanitka, jako ufo) a vyzpívávají tóny nahoru a dolů, vždy v jiném rozsahu, zívání, nádech do břicha a pomalu vydechovaly sssssss..... děti se chytly za ruce a nahlas řekly na pokyn paní učitelky: „Já jsem chlapááák“ a paní učitelka dětem řekla: „*Tak, a teď zazpívejte A*“.

Odsunuly židličky ke stolečkům a sedly si na koberec. Paní učitelka si nastavila klávesy tak, aby viděla na děti. Naučily se písničku „Zaťukáme“. Nejdřív dětem písničku zahrála a zazpívala. Potom hrála a zpívala s dětmi. Po zazpívání sloky vždy zatleskala nebo ukázala, aby dětem pomohla. Potom se děti rozdělily na dvě skupinky. Jedna zpívala a dávala pokyny a druhá hrála na boomwhackery. „*Zaťukáme nad hlavou (3x), zaťukáme na zem (3x), zaťukáme jednou rukou (3x), zaťukáme druhou rukou (3x), a teď pěkně potichu (3x), a teď pěkně nahlas (3x). Písnička je u konce, uklidníme obě ruce.*“ Potom se skupiny vyměnily.

Nakonec si zazpívaly písničku, kterou se učily v minulosti, „Medvěd“. Paní učitelka hrála na piano a zpívala s dětmi.

Na konci řízené činnosti paní učitelka rozdala dětem pracovní listy s hudebními nástroji a děti měly zakroužkovat ten odlišný nástroj, který do řádku nepatřil.

Tabulka č. 3: Výsledky pozorování paní učitelky B

Zkoumaný jev	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Využívá klavír při rozezpívání					✓
Využívá klavír při hlavní pěvecké činnosti	✓				
Využívá klavír spolu s hudebními nástroji	✓				
Využívá klavír při hudebně pohyb. čin.					✓
Využívá klavír při poslechových čin.		✓			

Zdroj vlastní

Autorka u paní učitelky B vypožadovala, že klavír při rozezpívání nepoužívala. Při hlavní pěvecké činnosti a spolu s hudebními nástroji klavír používala. Při hudebně pohybových činnostech klavír nepoužívala a při poslechových činnostech klavír spíše využívala.

Paní učitelka C

V této třídě jsou nejmenší děti od 3 do 4 let. Ve třídě je celkem 19 dětí a v den pozorování bylo přítomno 10 dětí.

Děti seděly na koberci a paní učitelka dětem představovala hudební nástroj – klavír. Ukazovala jim, že klavír má bílé klávesy a černé klávesy, můžeme zahrát hluboké tóny a vysoké tóny. Hrála dětem nízké tóny a děti předváděly, jak bručí medvěd. Ve vysokých tónech předváděly, jak cvrdlíká ptáček. Uprostřed klaviatury předváděly, jak kvákají žabky. V rámci této činnosti dala na klávesy 3 brčka. Každé brčko mělo jinou barvu. Žluté dala do spodních tónů, modré do vysokých a červené doprostřed klaviatury. Děti jedno po druhém zkoušely hrát na klavír dvěma prsty. Vždy dvě černé klávesy. Děti na příkaz medvěd, ptáček a žabka se měly orientovat podle barev. S tímto úkolem si poradily velmi dobře.

Potom se děti zeptala, jestli by chtěly vidět, jak vypadá klavír uvnitř. Odkryla vrchní víko a čelo a ukazovala dětem, že klavír má uvnitř dřívka, která udeří do strun podle toho, jakou klávesu zmáčkne. Pak se děti zeptala, jestli by si to chtěly také zkusit. Děti jeden po druhém zkoušely zahrát jedním prstem na klávesu a pozorovaly, která klapka se pohne a do které struny udeří. Potom vrchní čelo a víko zavřela a položila

dětem znova otázky: „*Proč hraje piano? Jak to, že struhy hrají?*“ Protože jsou to děti malé, pomohla jim se správnou odpovědí.

Potom zahrála kousek písničky, otočila se na židli směrem k dětem a položila jim otázku, co, že to je za písničku? Potom si společně zazpívaly „*Pec nám spadla*“. Některé děti u toho tančily. Když dozpívaly, položila dětem další otázku: „*Jak vypadají čtyři rány?*“ Po jednom chodily k paní učitelce a tleskaly čtyřikrát do jejích dlaní. Další písnička byla „*Travička zelená*“ a u toho si na pokyn daly ruce v bok a pohybovaly se do rytmu. Potom zahrála „*Dú valaši dú*“. Tuhle ukolébavku děti neznaly. Při písničce seděly na koberci, ruce měly na spáncích a dělaly, jako že spí. Paní učitelka u všech písni hrála na klavír z paměti a zároveň s dětmi udržovala oční kontakt.

Pak vzala do ruky košík se skořápkami od kokosu a zkoušela, jak zní. Říkala dětem, že to zní, jako když jedou koníčky. Potom položila dětem opět otázku: „*Známe nějakou písničku o koníčkách?*“ Za doprovodu klavíru a klepání skořápkami o sebe si společně s paní učitelkou zazpívaly „*Já mám koně, vraný koně*“. Po skončení první sloky písne děti daly skořápky těm, na které se nedostalo, paní učitelka skořápkám říkala kopýtka, a zpívaly a hrály druhou sloku.

Při další písničce děti míchaly cibulku jako kočka. Paní učitelka řekla: „*A jaké písničky si zazpíváme, než se rozejdeme?*“ Za doprovodu klavíru a zpěvu zpívaly píseň „*Kočičí hody, halí, belí*“. Poté „*Sluníčko, sluníčko*“. A nakonec „*Auto*“. Když jely (jako) kolem rybníka, udělaly s paní učitelkou kruh a říkaly si, co je v rybníce – žabka. Děti chodily po kruhu, držely se za ruce a jedno dítě skákalo uvnitř kruhu, jako žabka, pak se přidalo další dítě. Recitovaly při tom básničku s pohybem „*Zlobivá žabka*“. Po každé vymýšlely jiné části těla a děti uvnitř kruhu se střídaly.

Tabulka č. 4: Výsledky pozorování paní učitelky C

Zkoumaný jev	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Využívá klavír při rozezpívání	✓				
Využívá klavír při hlavní pěvecké činnosti		✓			
Využívá klavír spolu s hudebními nástroji	✓				
Využívá klavír při hudebně pohyb. čin.	✓				
Využívá klavír při poslechových čin.		✓			

Zdroj vlastní

Autorka vypožadovala, že paní učitelka C klavír používala při rozezpívání, společně ho využívala s jinými hudebními nástroji, také při hudebně pohybových činnostech. Při hlavní pěvecké činnosti ho spíše využívala a poslechové činnosti autorka vyhodnotila tak, že klavír použit spíše byl.

Paní učitelka D

V této třídě jsou děti od 4 do 5 let. Tuto třídu navštěvuje celkem 28 dětí a v době pozorování bylo přítomno 21 dětí.

Děti si sedly do kroužku na podložky, které jim paní učitelka před svačinkou připravila. Společně si zarecitovaly rituál: „*Dobré ráno, dobrý den, dneska máme krásný den. A kdo tady s námi není, tomu pošlem pozdravení. Dobré ráno, dobrý den, dneska si to užijem.*“

Potom si procvičily pusinky. Paní učitelka dětem říkala: „*Jak dělají sovičky?*“ A děti „*Hůůůůůůů!!!*“ Potom paní učitelka děti připravila na to, že podle polohy její ruky, buď budou to Hůůůůů zeslabovat nebo zesilovat. Poloha ruky nahoře znamenala zesilovat, poloha ruky dole zeslabovat. Potom paní učitelka vybízela, jak dělá pejsek? Jak vyplazuje jazyk? Jak dělá kočka? Jak se protahuje? Potom prděly jako motorka. Držely řídky a stáčely je ze strany na stranu. Motorku vystřídaly za auto, držely volant a paní učitelka provokovala děti dál: „*A jak dělá auto?*“ A společně všichni: „*Brrrm, brrrm, brrrm!*“ „*A teď zatroubíme na volant*“, řekla paní učitelka. A děti s paní učitelkou zatroubily: „*Tůůů, tůůů, tůůů!*“ Paní učitelka znova vybídla děti: „*A znova jedeme.*“

Brrrm, brrrm, brrrm!“ Paní učitelka se zeptala dětí: *„A jak dělají hasiči, když hoří?“* A všichni společně začaly: *„Hů-ů, hů-ů, hů-ů!“* Dále paní učitelka na děti: *„Teď si (jako) nafoukneme balónek a vyhodíme ho do vzduchu“, děti opakovaly „a balónek udělá: sssss.....“.* Děti syčely, jako když uchází balónek.

Pak si paní učitelka sedla za klávesy a společně si zazpívaly písničku *„Krávy, krávy“*, kterou se ten týden učily. Paní učitelka měla klávesy natočené tak, aby byla čelem k dětem a hrála pravou rukou melodii, levou akordy. S dětmi zpívala, navíc jim k tomu napovídala, co bude následovat dál. Děti stály, zpívaly a dělaly k tomu pohyby, jak které zvířátko dělá. Pak přišlo zpívání na přání. Děti si mohly párkrát vybrat, které zvířátko teď bude. Vybraly si ovečku. Potom paní učitelka řekla: *„Tak, a ještě jedno zvířátko. Ale já se dívám, kdo se hezky hlásí a nevykřikuje.“* Vybrala dítě a to řeklo, že chce koníky.

Pak šla paní učitelka do kruhu k dětem, všichni se chytily za ruce a zeptala se dětí, jestli si pamatují, kterou písničku se naposledy učily? Děti věděly, že *„Pásla ovečky“*. Společně zpívaly a tancovaly. šly dovnitř kruhu a zase zpátky. Obrátily se čelem doprava a chodily po kruhu. Potom řekla paní učitelka: *„A teď budeme chodit jako slepičky a zahrála jeden vysoký tón na piano. Děti chodily po kruhu jako slepičky. „A pak uděláme koníka“, řekla a zahrála na piano jeden hlubší tón. Děti šly na čtyři a snažily se předvádět koníky. Potom střídala vysoký tón s nízkým a děti podle tónů měly poznat, zda mají představovat slepičky nebo koníky. Nakonec přidávala i na tempu.*

Potom si děti sedly na podložky a paní učitelka rozdala několik hudebních nástrojů. Dvě rumba koule, vajíčko, klapačku, jingle stick, malou tamburínu, malou tamburínu s blánou a prstové činelky. Potom dětem řekla: *„Až dozpíváme písničku, předáte nástroje dalšímu kamarádovi, který je vedle vás vpravo. A ten, kdo nemá zrovna nástroje, může vyfukávat rytmus na koberec.“* Paní učitelka sedla za piano a začala hrát *„Skákal pes“* a děti rozezvučely nástroje. Po písničce šla paní učitelka k dětem, aby jim pomohla s předáním nástrojů. Potom opět usedla za piano a zeptala se dětí, co chtějí zahrát teď. Děti vybraly *„Prší, prší“*. Paní učitelka hrála na piano, zpívala s dětmi a děti hrály na nástroje. Děti byly šikovné a hrály skvěle do rytmu. Potom dětem opět pomohla poslat nástroje dalším. Pak se dětí zeptala: *„A jakou teď?“* Třídou se ozvalo: *„Pec nám spadla“*. Na konci písničky si děti poslaly nástroje už samy bez pomoci učitelky. Paní učitelku napadlo, že by si mohly zazpívat písničku, kterou se učily v době

karnevalu. A tak to byla písnička „Karneval“. Zahrála na piano předehtu, začala zpívala s dětmi a děti do toho hrály na nástroje. Pak paní učitelka řekla, aby poslaly nástroje dalšímu kamarádovi. Děti samy poslaly nástroje. Poslední písničku, kterou děti vybraly, byla „Kočka leze dírou“. Paní učitelka hrála a zpívala. Děti zpívaly a některé už nevydržely a začaly do nástrojů trochu mlátit.

Na konci řízené činnosti si děti sedly ke stolečkům a dostaly pracovní listy, kde spojovaly zvířátka s mláďátky.

Tabulka č. 5: Výsledky pozorování paní učitelky D

Zkoumaný jev	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Využívá klavír při rozezpívání	✓				
Využívá klavír při hlavní pěvecké činnosti		✓			
Využívá klavír spolu s hudebními nástroji	✓				
Využívá klavír při hudebně pohyb. čin.	✓				
Využívá klavír při poslechových čin.		✓			

Zdroj vlastní

Autorka u paní učitelky D vypožorovala, že klavír plně využívá při rozezpívání, společně s jinými hudebními nástroji a při hudebně pohybových činnostech. Při hlavní pěvecké činnosti a při poslechových činnostech klavír také spíše využívala.

Paní učitelka E

Tuto třídu navštěvuje celkem 22 dětí 3–4letých. V době pozorování bylo přítomno 17 dětí.

Děti seděly okolo paní učitelky na koberci. Paní učitelka řekla dětem: „*Děti, trochu si rozpohybujeme tělo i pusinku, než budeme zpívat. Udělejte si okolo sebe místečko a zkuste se postavit na jednu nohu, jako čáp, o kterém jsme si včera říkaly.*“ Zkoušely nejprve na jedné, potom i na druhé noze. Velice se snažily. Potom si zakroužily kotníky, poté kolenem, a nakonec zkusily celou nohou. Potom vystřídaly nohy. Potom kroužily trupem a přešly k horním končetinám. Kroužily v zápěstí, v loktech, a nakonec celými

rukama. Poté si daly ruce nahoru a dělaly, jako by byly stromy. Paní učitelka děti dál vyzývala: „*A teď do stromů fouká silný vítr a stromy se kymácí ze strany na stranu.*“ Děti se nakláněly ze strany na stranu a zhluboka se nadechovaly a vydechovaly. Les najednou utichl. Na to paní učitelka vymyslela, že lesem chodí medvědi. Děti chodily a bručely jako medvědi. Potom se medvěd olizoval, protahoval si tlamu, počítal si jednotlivé zuby, vystrkoval jazyk, smál se, mračil a cenil zuby. Potom si všichni medvědi lehli na zem a poslouchali písničku „Dáreček“, kterou jim paní učitelka hrála na piano a zpívala. Potom se paní učitelka dětí zeptala: „*Děti, proč někomu dáváme dárek?*“ Děti odpovídaly různě: „*Protože máme někoho rádi.*“ „*Protože jsem taky od něho dostal dárek.*“ „*Protože má někdo svátek nebo narozeniny.*“ Toho se paní učitelka chytla a začala mluvit o svátku maminek. Některé děti na ní koukaly s otevřenou pusou, protože pojem svátek maminek asi ještě nikdy neslyšely. Potom paní učitelka řekla: „*Dnes se zkusíme naučit první sloku písničky a uvidíme, jak moc nám to půjde.*“ Nejdříve jim slova znova řekla a pak je zkusila zazpívat. Hrála nejprve jednou rukou. Zopakovaly první sloku tři krát dokola a některé děti se začínaly vrtět a pozornost byla ta tam. Paní učitelka vstala, vzala děti do kroužku a zahrála si s nimi pohybovou říkanku „Na jaře“. Bylo vidět, že říkanku se děti učily už delší dobu, protože jí všichni dobře znaly a předváděly pohyby správně. Potom si paní učitelka opět sedla za piano a rozdělila děti do dvou skupinek, na skupinku holek a na skupinku kluků. Jednou zazpívaly za pomoci paní učitelky holčičky, podruhé kluci. Paní učitelka hrála na piano doprovod jen pravou rukou. Potom ji všichni děti s paní učitelkou zašeptaly a potom zase všichni zakřičely. Pak si je ještě jednou zazpívaly tak, jak to má být, s doprovodem klavíru pravé i levé ruky a na dětech byla vidět známka nesoustředěnosti. Paní učitelka si je vzala do kruhu a s dětmi si zakřičela pokřik s pohybem. Říkaly tomu „pokřik čuga, čuga“. Děti stály v kroužku, měly nohy rozkročené a s nožičkami od sebe běžely na místě a zvedaly ruce, třepaly prstíky a křičely u toho: „Óóóóóóóó.... „čuga, čuga!“ Óóóóóóóó jely od nejtiššího do nejhlasitějšího a „čuga, čuga“ co nejhlasitěji zakřičely. Takhle celý pokřik zakřičely dvakrát dokola. Paní učitelka pak děti vyzvala, aby se šly vyčurat a oblékat do šatny. Tam už na ně čekala i druhá paní učitelka. Když jsem se pak paní učitelky ptala, co ten pokřik má symbolizovat, odpověděla mi, že tímto pokřikem se s dětmi loučí na konci řízené činnosti. Ovšem ne všechny děti to prožívaly tak, jako paní učitelka.

Tabulka č. 6: Výsledky pozorování paní učitelky E

Zkoumaný jev	Ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Ne
Využívá klavír při rozezpívání					✓
Využívá klavír při hlavní pěvecké činnosti	✓				
Využívá klavír spolu s hudebními nástroji					✓
Využívá klavír při hudebně pohyb. čin.					✓
Využívá klavír při poslechových čin.	✓				

Zdroj vlastní

Autorka u paní učitelky E vypožadovala, že klavír používá při hlavní pěvecké činnosti a v poslechových činnostech. Naopak, klavír vůbec nevyužívala při rozezpívání, ani společně s jinými hudebními nástroji, ani při hudebně pohybových činnostech.

6.1.1 Výsledky pozorování

Tabulka č. 7: Výsledky otázky č. 1

Využívají klavír při rozezpívání		
Ano	2	40%
Spíše ano		
Nevím		
Spíše ne		
Ne	3	60%
Celkem	5	100%

Zdroj vlastní

Tabulka č. 8: Výsledky otázky č. 2

Využívají klavír při hlavní pěvecké činnosti		
Ano	2	40%
Spíše ano	2	40%
Nevím		
Spíše ne	1	20%
Ne		
Celkem	5	100%

Zdroj vlastní

Tabulka č. 9: Výsledky otázky č. 3

Využívají klavír spolu s hudebními nástroji		
Ano	3	60%
Spíše ano		
Nevím		
Spíše ne		
Ne	2	40%
Celkem	5	100%

Zdroj vlastní

Tabulka č. 10: Výsledky otázky č. 4

Využívají klavír při hudebně pohybových činnostech		
Ano	3	60%
Spíše ano		
Nevím		
Spíše ne		
Ne	2	40%
Celkem	5	100%

Zdroj vlastní

Tabulka č. 11: Výsledky otázky č. 5

Využívají klavír při poslechových činnostech		
Ano	1	20%
Spíše ano	4	80%
Nevím		
Spíše ne		
Ne		
Celkem	5	100%

Zdroj vlastní

6.2 Rozhovory

1. Jakým způsobem s dětmi nacvičujete píseň?

A: Tak my nacvičujeme písničky, že seznámíme děti nejdříve s textem, kde jim musíme ten text jakoby objasnit, o čem ta píseň bude a potom podle toho s nima pracujeme. Řekla bych vám třeba takový příklad, kdy jsme třeba... teď se učíme o jaro, takže každý vlastně... každá ta písnička třeba směřuje i k tomu ročnímu období, jo. Třeba, jaro, léto, podzim, zima, k tomu se většinou ta písnička vztahuje. Teď jsme třeba měli Travičku zelenou, kdy si teda poslechly píseň, aby porozuměly tomu obsahu, potom jsme zpívali společně a potom ještě jsem jim ještě já snažila upevnit melodii a text, kdy jsem stále opakovala píseň na klavír. Potom jsme měli také to, o čem se hlavně v té písni zpívá, kdy děti mají hrozně radost z pohybu. No a pak jsme nakonec k té písni dělali rytmiizaci jednotlivých slov, co už děti trošičku znají, už jsou to děti vlastně čtyři až pětileté, takže třeba v té Travičce zelené, v téhle písničce jsme třeba dělaly tráva, travička zelená, peřina a jaro. Nebylo to o tom jenom, že to byly dvouslabičný nebo tříslabičný nebo jednoslabičný slova, byly to i dvouslabičný slova, tříslabičný slova.

B: No, tak první si písničku jakoby na začátku týdne řeknem a my máme hudebku potom ve středu, takže ve středu to jedeme, že se první rozezpíváme, přečtu jim písničku úplně znova, bavíme se, jestli znají všechny slova, jestli znají jejich pojem, význam, proč je to tak, proč to není jinak a pak jí zkusíme zpívat, no... s doprovodem, většinou.

C: Když chci s dětmi nacvičovat píseň, tak jim jí přiblížím... ten text... třeba vyprávěním... Co se týká toho děje té písničky. Nebo je to písnička, která se váže k tématu. Zrovna s dětmi, o kterém si povídáme a pak na to navážem tou písničkou. Třeba je seznámím i s tím, že si to třeba... prozpěvují tu písničku, nebo už jí třeba zaslechly, když něco děláme. Pak když se učí tu písničku, když jí nacvičujeme, tak nejdřív, jak jsem řekla si o ní vyprávíme a pak třeba navážeme ozvěnou. Já řeknu část textu a děti zopakují, já řeknu další část textu, děti jí zopakují. Pak se třeba ptám... dneska jsme si zpívaly Na naší louce... ta naše louka je plná zvonků. A pak si říkam, jak to bylo děti na naší zahrádce? A oni říkají, ne ne, na louce. To bylo na louce. A tímhle tím dostávají do podvědomí... opakují si zase jiným způsobem ty slova té písničky, aby si je zapamatovaly. Pak třeba na skupinky, na naší louce je plno zvonků, holčičky, myslím, že vyrostly pro naši mamku, že se střídají, neříkají celý ten text, ale rozdělíme ho... nebo přidáme nějaký pohyb, když je to písnička s pohybem, tak to vždycky si dobře zapamatují ty děti, když k tomu zatleskají nebo zadupají nebo udělají nějaký pohyb. A... pak když chci, aby ty děti opravdu vyslovovaly ta slova, aby tak jako by jenom nehučely k tomu někteří, tak si jí šeptáme tu písničku. Říkám, a teď si jí pošeptáme, a oni artikuluje, aby bylo slyšet, protože není to slyšet uchem, ale nejvíc potřebují artikulovat ty... ty slova a tím si to zase fixují.

D: Tak nejdřív dětem písničku celou zazpívám, poté ji zpívám po slokách, děti se ji snaží opakovat, zahraju jim taky samotnou melodii písně, aby ji slyšely, jak ta melodie teda zní. Aby si jí lépe zapamatovaly, tak přidáváme i pohyb k lepšímu zapamatování a poté zpívám písničku dokola a děti se postupně přidávají.

E: Takže s dětmi nacvičujeme píseň tak, že já nejdřív jim tu píseň sama představím, sama jim ji zazpívám celou a třeba jim ji zahraju i na ten klavír a potom se jí postupně učíme. Řekneme si třeba nějaká slova, který jsou v té písničce, kterým by třeba nemohly rozumět. Někdy, já nevím... teď mi zrovna nic nenapadne, ale v nějakých písničkách lidových jsou prostě slova, kterejm ty malý děti neporozuměj, tak to si řekneme. Když je ta písnička hodně těžká, tak k tomu mám i nějaké obrázky, podle těch slok, jak jdou za sebou ta slova. Když se tam zpívá o kuřátku, tak jako kuřátko, že někam šlo a učíme

se to teda po slokách, třeba první den jim to jenom zazpívám, druhý den si to zkusí zazpívat se mnou první sloku a takhle postupně se celý týden doučujeme ty sloky a pak třeba na konci týdne nebo až, když tu písničku jako úplně až umí, tak k tomu přidáváme i Orffovy nástroje.

Shrnutí odpovědí:

V odpovědích se všechny učitelky shodly na tom, že dětem nejprve píseň samy představí... „Seznámíme děti nejdříve s textem“ ... Přiblížím ten text třeba vyprávěním“... „První si písničku jakoby na začátku týdne řeknem“... „Nejdřív dětem písničku celou zazpívám, poté ji zpívám po slokách, zahraju jim taky samotnou melodii písně“... „Nejdřív jim tu píseň sama představím, sama jim ji zazpívám celou a třeba jim ji zahraju i na ten klavír.“ Dále vysvětlí slova, kterým by nemusely rozumět... „Musíme ten text jakoby objasnit“... „Bavíme se, jestli znají všechny slova, jestli znají jejich pojem, význam, proč je to tak, proč to není jinak“... „Řekneme si třeba nějaká slova, který jsou v té písničce, kterým by třeba nemohly rozumět.“ Využívají rytimizaci slov... „Pak jsme nakonec k té písni dělali rytimizaci jednotlivých slov“. Také zpívají na skupinky... „Pak třeba na skupinky, na naší louce je plno zvonků, holčičky, myslím, že vyrostly pro naši mamku, že se střídají, neříkají celý ten text, ale rozdělíme ho“. Šeptají s dětmi a tím artikuluji... „A... pak když chci, aby ty děti opravdu vyslovovaly ta slova, aby tak jako by jenom nehučely k tomu někteří, tak si jí šeptáme tu písničku. Říkám, a teď si jí pošeptáme. A oni artikulují, aby bylo slyšet, protože není to slyšet uchem, ale nejvíc potřebují artikulovat ty... ty slova a tím si to zase fixují.“ Dále využívají obrázky... „Mám i nějaké obrázky, podle těch slov“. Přidávají pohyb... „Děti mají hrozně radost z pohybu“... „Nebo přidáme nějaký pohyb“... „Aby si jí lépe zapamatovaly, tak přidáváme i pohyb“... Využívají i Orffových nástrojů... „A pak třeba na konci týdne nebo až, když tu písničku jako úplně až umí, tak k tomu přidáváme i Orffovy nástroje.“

2. Jaké další nástroje používáte při doprovodu písní?

A: Jako dalším nástrojem používáme při doprovodu pohybové ztvárnění, hudební nástroje, obrázky, dětské hračky, také pracovní listy. Například jsme tam měli Na tom pražským mostě písničku, kdy jsme dělali obloučky a bylo to jako Na tom pražským

mostě a vždycky ten oblouček znamenal prostě nějaké vyjádření. Nebo třeba byla malba, vyjádření při textu. Jinak ještě při doprovodu písni používám teda nejen klavír, ale i harmoniku. Někdy používáme xylofon, někdy triangel a tyčky a bubínek.

B: Hudební nástroje... různý... většinou Orffovi, teď hodně ty boomwhackery, pak tam máme z kinder vajec naplněno rýží jakoby chrastítka, plechovky s gumičkou se jim líbí, já nevím, co jsme tam ještě měly... plechovky tam byly, prostě něco, co vyrobíme a něco máme ve školce a co aktuálně k tej písničce jde.

C: Při doprovodu písni většinou vždycky klavír, protože to je ta melodie. A... rytmické nástroje nebo rozeznívání nějakých předmětů. Je možnost třeba i kytaru, ale tu tady nemám. Hlavně klavír.

D: Tak mimo kláves využíváme ještě zobcovou a altovou flétnu. A Orffovy nástroje.

E: Tak asi jenom ty Orffovy nástroje. Nic jinýho já nepoužívám.

Shrnutí odpovědí:

Všechny respondentky se shodly na tom, že jako další nástroje používají Orffovy hudební nástroje... „Někdy používáme xylofon, někdy triangel a tyčky a bubínek.“... „Hudební nástroje... různý... většinou Orffovi.“ ... „Rytmické nástroje nebo rozeznívání nějakých předmětů.“... „A Orffovy nástroje.“... Tak asi jenom ty Orffovy nástroje.“ Někdo pochopil i nástroje nejen jako hudební nástroje... „Jako dalším nástrojem používáme při doprovodu pohybové ztvárnění, hudební nástroje, obrázky, dětské hračky, také pracovní listy. Například jsme tam měli Na tom pražském mostě písničku, kdy jsme dělali obloučky.“ „Nebo třeba byla malba, vyjádření při textu.“ Některé učitelky také využívají nástroje, které si s dětmi samy vyrobí... „Pak tam máme z kinder vajec naplněno rýží jakoby chrastítka, plechovky s gumičkou se jim líbí, já nevím, co jsme tam ještě měly... plechovky tam byly.“ I modernější nástroje... „Teď hodně ty boomwhackery.“ Učitelky hrají také doprovod i na jiné nástroje než klavír... „Jinak ještě při doprovodu písni používám teda nejen klavír, ale i harmoniku.“ ... „Je možnost třeba i kytaru.“... „Tak mimo kláves využíváme ještě zobcovou a altovou flétnu.“

3. Jak s dětmi probíhá rozezpívání?

A: Tak při rozezpívání kladu důraz na to, aby byla třída dobře vyvětraná, než začneme pracovat. Děti si dávám trošku do klidu, aby nebyly moc roztěkané a abychom se připravovaly na rozezpívání na dechové cvičení. Před cvičením, taky před tím dechovým cvičením hlavně dbám na to, aby děti měly všichni čistý nos, aby byly vysmrkané, což si kolikrát i kontroluji, myslím si, že to je dost důležité. Při dechovém cvičení děláme prohloubený nádech, potom výdech. Držíme většinou květinu jakoby poupátko, kdy nadechujeme a vydechujeme s tím, že pomalinku děláme vyslovování přes rty brrrrrr.... Vrrrrr.... Prrrrr... No a potom vlastně cvičení s dechem se snažíme hospodařit na jeden nádech a potom výdech. Při tom cvičení nádechu, tak hlavně kontroluju to, aby ten prodloužený nádech nosem byl bez zvedání ramen, aby děti stály normálně v rovné vzpřímené poloze a většinou, většinou čicháme ke květině, k ovoci, k jídlu... to by tak asi bylo všechno.

B: Jak kdy... ale většinou jakoby buď teda pouštím to z interaktivky, to, jak jsi viděla, toho chlapíka, to je třeba baví hodně, protože tím, jak to nepouštím pokaždý, tak většinou to jako zapomenou anebo na různé zvuky, ať už aby si uvolnily pusy různěma rýmama nebo slabika nebo je baví i zvuky zvířat je to různý...Ale vždycky to přizpůsobuju danému tématu... je to různý, no.

C: Tak děti by měly pohodlně sedět, měly by mít čistý vzduch, měly by mít prázdný nos, aby neměly... aby byly vysmrkané a... takže proběhne takové jakési dechové motivované dechové cvičení a třeba rytmické cvičení. A pak se rozezpíváme dětskými lidovými písničkami, které jdou třeba v řadě. Může to být hádanka, zahraju melodii, jestli uhodnou, co to je, a nebo někdy to bývá zdlouhavé, třeba zvláště u malých dětí těch tříletých, ty ne vždycky poznají ty písničky, když jsou to... když jsou to ty dětské lidové písničky a pak třeba začnu tou písničkou, kterou jsem jim dala jako hádanku a rovnou v řadě bez zastavení na ní navážu další a takhle poskládám třeba Prší, prší jen se leje, na to navážu třeba Kočka leze dírou, Pec nám spadla, Holka modrooká, Já do lesa nepojedu... prostě, zpívám, já zpívám, hraju a oni se přidávají a... protože jsou to

písničky, které všichni znají, znají z domova i tak jak je zpíváme, tak to prostě zpívají a rozezpívají se.

D: Rozezpíváme se nejčastěji v kruhu, rozcvičíme si nejprve mluvidla, provádíme různé artikulační cvičení, kočičku, pejska, hada, balónek nebo vyzpíváváme tóny dle zahraničního na klávesy.

E: No... tak to po pravdě ani nedělám...

Shrnutí odpovědí:

Ve čtyřech případech se paní učitelky shodly na tom, že před zpíváním mají s dětmi logopedickou chvíli, kde si procvičí mluvidla... „*Při dechovém cvičení děláme prohloubený nádech, potom výdech. Držíme většinou květinu jakoby poupátko, kdy nadechujeme a vydechujeme s tím, že pomalinku děláme vyslovování přes rty brrrrrr.... Vrrrrr.... Prrrrr... No a potom vlastně cvičení s dechem se snažíme hospodařit na jeden nádech a potom výdech. Při tom cvičení nádechu, tak hlavně kontroluju to, aby ten prodloužený nádech nosem byl bez zvedání ramen, aby děti stály normálně v rovné vzpřímené poloze a většinou, většinou čicháme ke květině, k ovoci, k jídlu.*“... „*Anebo na různé zvuky, ať už aby si uvolnily pusy různěma rýmama nebo slabika nebo je baví i zvuky zvířat je to různý.*“... „*Takže proběhne takové jakési dechové motivované dechové cvičení a třeba rytmické cvičení.*“... „*Rozcvičíme si nejprve mluvidla, provádíme různé artikulační cvičení, kočičku, pejska, hada, balónek.*“ Z toho jedna paní učitelka navíc rozezpívává děti známými dětskými lidovými písněmi... „*A pak se rozezpíváme dětskými lidovými písničkami, které jdou třeba v řadě. Může to být hádanka.*“

Jedna paní učitelka odpověděla, že rozezpívání nedělá... „*No... tak to po pravdě ani nedělám.*“

4. Jaká rytmická cvičení realizujete s dětmi při pěveckých činnostech?

A: Takže... většinou po ránu, když děti mají být veselý nebo kolikrát přijdou do školky tak si berou nějakou námětovou hru a když se děti všichni sejdou, tak máme takovou svojí veselou básničku: Ráno očka otevřeme, a tam máme dup, dup, tlesk, tlesk, dup,

dup, tlesk. Na sebe se usmějeme, dup, dup, tlesk, tlesk, dup, dup, tlesk. Ruce k nebi natáhneme, protáhneme se až ke konečkům prstů. Pak do země zadupeme a dupeme. A když trávu pohladíme, předkloníme se, dotkneme se země. Vesele se zatočíme a zatočíme se, dup, dup, tlesk, tlesk, dup, dup, tlesk, při posledním tlesknutí tleskneme s dítětem rukama o sebe. Je to docela jako náročná básnička, já jí moc dlouho nedělám, raději dělám s prstama, kdy máme Dobrý den, dobrý den a ukazujeme prstíky s takovou básničkou, kdy děti ukazují prstíky a nejen, že se učí ty prsty vyjmenovat, ale básnička je taky baví a vlastně je to procvičovat... procvičování na jemnou motoriku. Potom dále máme taky velmi jednoduchou písničku Hlava, kolena, ramena, palce, kdy to je také s doprovodem, kdy písnička se zpívá hodně pomalu, zlehka a zesilujeme, zesilujeme, až děti potom vlastně se dostávají do velmi zrychleného tempa. Ale tohle... ty děti, ta věková skupina, to s nimi moc nedělám, protože to jsou děti menší a mají i kolikrát problém vlastně pochopit děj té písně.

B: No, to jako úplně moc ne... jako buď hru na tělo úplně jakože zkusíme, ale je to... nejde jim zapojit dvě věci najednou, jako zpívat, a ještě k tomu jako hrát na tělo pro ně není úplně ideál... nebo já nevím. Nebo já to neumím... Buď dělám to anebo to...

C: No... rytmická cvičení jsou určitě hodně důležitá, hrajeme často hru na tělo, což je to různé tleskání, podupávání, vytukávání. A pak používáme rytmické nástroje.

D: Rytmická cvičení... Tak například tleskání, kdy dětem vytleskám určitý rytmus, a oni se ho snaží zopakovat. Můžeme zapojit také pleskání o zem nebo pleskání o stehna a celkově hru na tělo.

E: No, takže do písniček tleskáme... některé písničky jsou třeba i... když jsme třeba zpívaly Tů, tů, tů, auto už je tu, tak když je to tů tů tů, tak třeba tleskáme na to nebo hrajeme různě na tělo, na kolena. A potom pomocí těch Orffových nástrojů, těma, těma tyčkama, že jo... Ťukáme do rytmu...

Shrnutí odpovědí:

Ve čtyřech případech se paní učitelky shodly na tom, že při pěveckých činnostech využívají rytmická cvičení formou hry na tělo... *„Tak máme takovou svojí veselou básničku: Ráno očka otevřeme, a tam máme dup, dup, tlesk, tlesk, dup, dup, tlesk. Na sebe se usmějeme, dup, dup, tlesk, tlesk, dup, dup, tlesk. Ruce k nebi natáhneme, protáhneme se až ke konečkům prstů. Pak do země zadupeme a dupeme. A když trávu pohladíme, předkloníme se, dotkneme se země. Vesele se zatočíme a zatočíme se, dup, dup, tlesk, tlesk, dup, dup, tlesk, při posledním tlesknutí tleskneme s dítětem rukama o sebe.“*... *„No... rytmická cvičení jsou určitě hodně důležitá, hrajeme často hru na tělo, což je to různé tleskání, podupávání, vyťukávání.“*... *„Můžeme zapojit také pleskání o zem nebo pleskání o stehna a celkově hru na tělo.“*... *„Tak třeba tleskáme na to nebo hrajeme různě na tělo, na kolena.“* Pouze jedna paní učitelka odpověděla, že zpěv a hru na tělo dohromady nedělá... *„Jako buď hru na tělo úplně jakože zkoušíme, ale je to... nejde jim zapojit dvě věci najednou, jako zpívat, a ještě k tomu jako hrát na tělo pro ně není úplně ideál.“* Některé paní učitelky také využívají rytmická cvičení formou rytmických nástrojů nebo vytleskávání rytmu... *„A pak používáme rytmické nástroje.“*... *„A potom pomocí těch Orffových nástrojů, těma, těma tyčkama, že jo.“*... *„Tak například tleskání, kdy dětem vytleskám určitý rytmus, a oni se ho snaží zopakovat.“*

5. Zařazujete hudební činnosti i mimo řízenou činnost – kdy?

A: *Ano, zařazujeme hudební činnost i mimo řízenou činnost, je to i při pobytu venku, vlastně je to během, dá se říct, celého dne nebo celého toho dopoledne. I když třeba mám výtvarnou výchovu, teda hudební výchovu, tak ta hudební výchova nebo když mám literární výchovu, tak třeba tam máme v té literární výchově, teď momentálně probíráme pohádky, tak v těch pohádkách, protože tydlety děti neumí moc, jenom pár dětí umí vyloženě povídat pohádky, takže jsem si třeba zařadila v pohádce o Budulínkovi, kde máme melodické cvičení s písničkou a je to o Budulínkovi, kdy je tam dramatizace a při té dramatizaci zpíváme... Řeknu třeba jenom takhle trošičku Máme doma housličky a pěkný bubínek, v díře jsou tři lištičky a náš Budulínek. Do toho vkládám já takovou vsuvku, že řeknu: Jé, mě bolí hlava, jdi se podívat kdo to tam nahoře tak křičí. Vyleze liščátko a liščátko hodí dědeček do pytle a děti zpívají dál.*

Todleto takhle vlastně zpíváme do té doby, než vyleze potom Budulínek a musí se omluvit rodičům... babičce a dědečkovi, že už to nikdy neudělá. Takže je to vlastně prolínání i s rytimizací, když děti mají názornou ukázkou bubínek a housličky a potom rytmicky další děti do toho tleskají, pleskají nebo mají bačkůrky na rukou a bouchají do koberce, jo. Je tam vlastně i taková vsuvka, v tomhle tam mám, že ty děti, nejen, že se učí pohádku tímhle způsobem, protože je to baví, protože člověk tam dělá i takový trošku hlouposti, že intonace hlasu se mění a... jo a prostě přibližuje to dětem, jak by ta pohádka, teda aby se jim měla líbit, nebo jak by měla vypadat, ale je to i o tom, že tam vlastně máme tu hlavní část mravní, že Budulínek neposlechl a musel se babičce a dědečkovi omluvit, jo. Takže to je prostě takový, ještě k tomu přidání k té pohádce.

B: Jo, to jo... mají to rádi po spaní, když už jako odcházejí domů, tak většinou si sednem k pianu... ale já buď si zkouším novou písničku třeba na další téma nebo hraju ty co znají a oni se zapojujou. Anebo jim nechám zaplýt piano a oni si hrajou samy.

C: Určitě. Hudební činnosti, třeba už jenom to, když ráno děti přijdou a vyberou si klidnější hry a jsou u stolečku, tak pouštíme třeba reprodukovanou hudbu, lidové písničky dětské a... nebo když je v té třídě klavír a je tam opravdu třeba málo dětí a ty děti si hrají samy a nepotřebují vás k tomu, tak i na klavír je možné si zahrát. A když jsou to známé písničky, tak oni třeba si kreslí nebo staví a u toho si taky začnou zpívat. Oni se přidají. Nebo v mezičasech, kdykoli se někde čeká, třeba není místo v jídelně, potřebujeme ještě 10 minut počkat nebo v zimě, je venku velký mráz a přijdeme brzy, než jdeme na oběd, tak se seskupíme kolem klavíru a zpíváme, dáváme si hádanky anebo písničky na přání, co děti znají a oni už ví, jak to je, tak si vyberou písničku a zazpívá se. Nebo... před odpočinkem, anebo když třeba... ne před odpočinkem, když děti vstávají, tak třeba jim slabounce pustím nějakou hudbu a na to pak to maličkou zesílím a už jim dám nějakou veselou hudbu a tím se vlastně probouzejí a vstávají. Anebo odpoledne, když je málo dětí anebo i se stane, že třeba děti už odejdou a zbyde tam třeba jedno dítě, které, maminka dlouho pracuje, chodí až ke konci té provozní doby, tak uklidíme hračky v určitou dobu a jdeme ke klavíru a zpíváme si. Jsou i... vždycky jsou děti různé v té třídě a některé děti i třeba vnímají dobře tu hudbu a chtějí si zkusit hrát na klavír, což když je plná třída dětí jednoznačně nejde. Ale v takovej situaci, kdy je tam

málo dětí, tak třeba rády zpívají anebo si vyzkouší hrát na klavír. V poslední době i taky často bývá, že v posledním roce předškolní docházky děti chodí už do hudební školy, když jsou nadané a pak samozřejmě už umějí si sednout k tomu klavíru a umí hrát jednoduchou písničku. To je dobré taky využít pro ostatní děti, kdy tam jsou všichni a třeba to dítě může zahrát písničku, měli jsme, měli jsme tady takovou holčičku šikovnou a pak byla jiná holčička, která do hudebky nechodila, ale vlastně postupem času, tím, že směla si jakoby vyťukat, samozřejmě nepustím děti k otevřenému pianu, aby všichni hrály, co chtějí, z toho nic jakoby nekouká. Ale když tam jsem a dovolím jim, že si můžou hrát opatrně, jemně, třeba jedním prstem, tak i ta holčička, která nechodila do té hudebky dokázala pak podle sluchu Kočka leze dírou, prostě si to našla, takže i tímto způsobem se nechají, nechají rozvíjet nadání u dětí.

D: V průběhu dne například když uklízíme, tak si k tomu můžeme zpívat nebo když čekáme na oběd a občas při oblékání využíváme zpěv.

E: Vlastně zpíváme pokaždý, když jdeme třeba na svačinu, tak když čekáme, než si všechny děti umyjou ruce, tak aby jako neběhaly z umyvárny do třídy, tak tam všichni čekáme v té umývárně a při té době, co čekáme na ty děti, který jsou třeba pomalejší, ještě se jdou vyčůrat nebo to, tak si něco zazpíváme a nebo když ty děti chci třeba při činnosti nějak uklidnit, vidím, že je ta činnost, co děláme, třeba úplně jako nezajímá nebo už je to na ně dlouhý, tak zvolím třeba náskou pohybovou písničku, že si jí... že k tomu máme i pohyb, takže si jí zatancujeme a zpíváme.

Shrnutí odpovědí:

Všechny paní učitelky se shodly na tom, že hudební činnosti využívají kdykoli, během celého dne, většinou při čekání na něco... „Ano, zařazujeme hudební činnost i mimo řízenou činnost, je to i při pobytu venku, vlastně je to během, dá se říct, celého dne nebo celého toho dopoledne.“... „... a při té dramatizaci zpíváme.“... „Mají to rádi po spaní, když už jako odcházejí domů.“... „Nebo v mezičasech, kdykoli se někde čeká, třeba není místo v jídelně, potřebujeme ještě 10 minut počkat nebo v zimě, je venku velký mráz a přijdeme brzy, než jdeme na oběd, tak se seskupíme kolem klavíru a zpíváme, dáváme si hádanky anebo písničky na přání, co děti znají a oni už ví, jak to je,

tak si vyberou písničku a zazpívá se. Nebo... před odpočinkem, anebo když třeba... ne před odpočinkem, když děti vstávají, tak třeba jim slabounce pustím nějakou hudbu a na to pak to maličkou zesílím a už jim dam nějakou veselou hudbu a tím se vlastně probouzejí a vstávají. Anebo odpoledne, když je málo dětí.“... „V průběhu dne například když uklízíme, tak si k tomu můžeme zpívat nebo když čekáme na oběd a občas při oblékání využíváme zpěv.“... „Vlastně zpíváme pokaždý, když jdeme třeba na svačinu, tak když čekáme, než si všechny děti umyjou ruce.“... „Nebo když ty děti chci třeba při činnosti nějak uklidnit, vidím, že je ta činnost, co děláme, třeba úplně jako nezajímá nebo už je to na ně dlouhý, tak zvolím třeba nějakou pohybovou písničku.“

6. Jak realizujete instrumentální činnosti za doprovodu klavíru?

A: Takže, za doprovodu klavíru používám rytmizaci, melodizaci, hudební hry. Hudební hry, to znamená na ozvěnu, ozvěnou kladete otázku dítěti a potom zároveň zase je odpověď. Nejradši mají děti hru na operu, kdy vlastně tam zazpívám prostě nějaké slova nebo zazpívám něco a ty děti z dálky prostě mi mají zase odpovídat. Klavír je vlastně takovým doprovodným nástrojem k nácvičce lidových písní, kdy máme předebru, zpěv a potom vlastně dohra. V tomhle tom, tady to je taky když se vlastně vracím ještě k tomu prvnímu... té první otázce, když nacvičujeme s dětmi písničku, tak to je vždycky tak, že hraju i na harmoniku, takže v první řadě kývnu dětem, že dávám předebru, děti už na to reagují, ví, že ta předehra bude. Zahraju část skladby, a pak kývnu a děti podle toho, jak já dávám tempo při té, při té hře, tak děti se mnou zpívají. Přesně, pak je teda i dohra, a pak teda děti, takhle se mnou dělají i tu část, kdy vlastně dělají tu rytmizaci. Hudební nástroje vlastně využíváme při rytmických cvičení, při doprovodu melodie, při hrách na ozvěnu, to už jsem říkala a asociace zvuku nástrojů, zvířat, věcí a předmětů. Rytmická cvičení, i říkanky využíváme nejen při pěveckých činnostech, ale i v průběhu činností v mateřské škole vlastně denně. Motivaci k uklidu hraček, při stolování, oblékání. Co se hodně tady osvědčilo, já to teda moc nevyužívám, ale kolegyně využívá, že má triangu, při dotknutí triangu, když prostě, tak děti ztichnou a jdou si automaticky uklízet. Já používám trochu jiné věci, já používám to, že buď to sednu za klavír, zahraju krátkou melodii, kterou máme s dětmi domluvenou, je to: Děti, děti děláme kolečko, děti, děti, děláme kruh. Ale nezpívám to, pouze hraju. Zahraju

anebo rovnou potom třeba hraju tohleto chvilku na klavír a potom už s harmonikou dál pokračuju, že hraju Berušky, berušky, co máme svoji skladbičku zase jinou.

B: Tak většinou si to zkusíme... realizace je docela... no, jak kdy... Někdy to jde, a někdy ne. Jak je realizuju? Dam jim to do ruky a řeknu jim, co mají dělat, asi tak sto padesát krát jim to vysvětlím, čtyři sta krát předvedu... Jako nejde moc realizovat jakoby hrát na klavír a něco k tomu... Bud' to hraje jeden... nebo když máme teď ty boomwhackery, tak to ještě budiž, ale jestli bych měla všem dát nějaký nástroj a teď do toho budeme hrát, tak si to nedovedu živě představit. Já bud' hraju na klavír nebo oni hrajou na něco, ale málokdy to spojíme jakoby společně... nebo sladíme...

C: No, děti se postupně seznamují s hrou na rytmické nástroje a je třeba jim vždycky ty nástroje postupně ukázat, ukázat, jak se na ně hraje nechat je to vyzkoušet a... zkrátka... postupně zařazovat určitý druh těch rytmických nástrojů, kde hrají metrum nebo těžké doby, které se doprovází slovy. Na to je moc hezká pomůcka od Evy Jenčkové... Byla jedna babka, prodávala jabka, kde děti, a to jsme měly teda s předškolníma dětma, protože to je hodně těžký potom dát dohromady ty skupiny, ale kde podle slov vyťukávají třeba ta, ta, ta, ta... jiné děti zkusí: prodávala, prodávala... rozumíte mi? Tím, že mají to slovo, tak tím to určuje ten rytmus. Těžké doby – koš, groš.. jo, takhle svými slovy... pak jsou melodické nástroje, třeba zvonkohra, kde můžeme vybrat některé kameny a nechat tam třeba dva tóny anebo pentatoniku, pět tónů a když v té, to je laděný většinou do c dur nebo většinou je to c dur, takže když se k tomu hraje potom na klavír, tak oni vlastně tím, že cinkají lehounce na jakýkoliv ten kámen, tak to doprovází v rytmu. Tam se vyndává ten čtvrtý a sedmý, sedmý tón, kámen. No, a pak používáme různý drhlo, řehťáčku a... nebo rozezníváme předměty. Do plastové lahve, jenom ťukat třeba na víčko nebo do ní dát vodu a otáčet v rytmu, to vydává pěkný zvuk. Mikrotenový sáčky šustí nebo pohyby prostě vydávají zvuky anebo plechové krabičky nebo víčka, kde je gumička, jsou to takový drnkadla, to se dětem hrozně líbí, když mají takovýdle věci nebo kuchyňský předměty, rozezníváme třeba skleničku. Táta včera v šatníku, zatloukal pár hřebíků, tak děti dostanou dřívko a opravdický kladívko, holčička má skleničku se lžičkou, ťuká. Monika také, blbě vyniká... nevím, jestli jí taky znáte tuhle písničku. A to se rozeznívají jakoby takový... nebo

maminka každou chvilku zacinká pokličkou... cinknou pokličky... že děti rozeznávají i předměty kolem sebe, to se jim taky, taky líbí. Ale děti se vždycky musí prostě naučit... oni hrozně rádi potom jdou po těch věcech, ale je třeba jim to dávkovat. Pomalu a vždycky je to naučit, ukázat, nechat vyzkoušet jednoho, pak vystřídat a... aby z toho nebyl rámus. Aby to opravdu byl doprovod, rytmický doprovod.

D: Tak dětem se rozdají nástroje, většinou si každý řekne, kdo jaký chce nástroj, každé to dítě zahraje na ten určitý nástroj, abychom věděly, jak zní a poté se přidáváme ke hře na klavír. A ty nástroje si po dozpívání jedné písničky pošleme doprava ke kamarádovi, aby se o ně všichni vystřídaly.

E: Jak je realizujeme... no, tak ze začátku půjčku dětem jen dřívka, kterými jednoduše jedou do rytmu všichni stejný rytmus. A potom, když třeba přidáváme nějaký ty chrastítka, ale to už tu písničku musí opravdu umět, aby to zvládly, jako aby věděly, jaký má ta písnička rytmus, aby věděly, jak to bude pokračovat. A... tak teda přidáme i ty chrastítka, potom přidáváme bubínky a zkusíme pak, protože má každý třeba jiný rytmus, ale já má tříletý děti, tři až čtyři roky, takže to zase tak úplně nemůže být těžký, takže většinou máme jen ty dřívka a jedou všichni stejný rytmus.

Shrnutí odpovědí:

Ve čtyřech případech jsme se dozvěděli, že učitelé využívají ke klavíru hudební nástroje.... „Hudební nástroje vlastně využíváme při rytmických cvičení, při doprovodu melodie, při hrách na ozvěnu, to už jsem říkala a asociace zvuku nástrojů, zvířat, věcí a předmětů.“... „No, děti se postupně seznamují s hrou na rytmické nástroje a je třeba jim vždycky ty nástroje postupně ukázat, ukázat, jak se na ně hraje nechat je to vyzkoušet a... zkrátka... postupně zařazovat určitý druh těch rytmických nástrojů. Pak jsou melodické nástroje, třeba zvonkohra.“... „Každé to dítě zahraje na ten určitý nástroj, abychom věděly, jak zní a poté se přidáváme ke hře na klavír.“... „No, tak ze začátku půjčku dětem jen dřívka, kterými jednoduše jedou do rytmu všichni stejný rytmus. A potom, když třeba přidáváme nějaký ty chrastítka. A... tak teda přidáme i ty chrastítka, potom přidáváme bubínky.“ Také paní učitelka využívá při klavíru na nástroje rytmizaci, melodizaci, hru na operu... „Takže, za doprovodu klavíru používám rytmizaci,

melodizaci, hudební hry. Hudební hry, to znamená na ozvěnu, ozvěnou kladete otázku dítěti a potom zároveň zase je odpověď. Nejradši mají děti hru na operu, kdy vlastně tam zazpívám prostě nějaké slova nebo zazpívám něco a ty děti z dálky prostě mi mají zase odpovídat.“ Jedna paní učitelka využívá s klavírem maximálně boomwhackery... „Nebo když máme teď ty boomwhackery, tak to ještě budiž...“ Ale jiné nástroje si netroufá... „Jako nejde moc realizovat jakoby hrát na klavír a něco k tomu... ale jestli bych měla všem dát nějaký nástroj a teď do toho budeme hrát, tak si to nedovedu živě představit. Já buď hraju na klavír nebo oni hrajou na něco.“ Jedna paní učitelka uvedla, že rozeznívá předměty kolem dětí i nástroje dětmi vyrobené... „No, a pak používáme různý drhlo, řehťáčku a... nebo rozezníváme předměty. Do plastové lahve, jenom ťukat třeba na víčko nebo do ní dát vodu a otáčet v rytmu, to vydává pěkný zvuk. Mikrotenový sáčky šustí nebo pohyby prostě vydávají zvuky anebo plechové krabičky nebo víčka, kde je gumička, jsou to takový drnkadla, to se dětem hrozně líbí, když mají takovýdle věci nebo kuchyňský předměty, rozezníváme třeba skleničku.“

7. Jakým způsobem doprovázíte děti na klavír?

A: No... klavír používám hodně při pohybových hrách, je to hodně osvědčený při nácvičce tanečků i při ranních rozcvičkách. Rozcvičky vlastně mám, rozcvičku jednu mám udělanou tak, kterou jsem si sama připravovala, je to motivované na zvířátka, jsou to nejen zvířátka, ale je to spojovaný i vlastně s básničkama, s různěma... písničky, jenom řeknu příklad třeba: Na hada a tam to hrozně prolíná tohleto cvičení, různě prolíná s rozhovorem, kdy se snažím motivovat, jak šel třeba myslivec do lesa, písnička Já do lesa nepojedu, kdy děti jsem učila poskočný krok. Jo, takže ty děti to baví a prostě takhle je to motivovaný. Také využívám inspiraci k tanečním hrám s písničkami, například od Evy Kuchánkové. Ta to tam má moc hezký. Kdy tam hlavně prolíná vlastně zpěv, pohyb, rytmické cítění a dramatizaci.

B: Jakým způsobem... no, normálně, dvouma rukama... někdy jednou... podle toho, jestli to umím nebo ne.

C: Doprovázím na klavír... Když... Jinak třeba rovnou hrajeme písničky, dávám hudební hádanky, anebo když zpíváme nějakou známou písničku, tak jim zahraju třeba kousek přede hry, pár tónů a pak začneme, začneme hrát. Doprovázím je na klavír a... jako... pravou rukou melodický doprovod, levou rukou akordy nebo prostě rozložený akordy nebo tak. Ale vždycky melodii, pravou rukou melodii.

D: Jakým způsobem... No, buď dle not nebo lidovky hraju z paměti. Oběma rukama.

E: Já vlastně hraju úplně jednoduše, hraju akordy a tou pravou rukou jako to vyťukávání. Ale ze začátku jenom to vyťukávání, abych vlastně mohla dávat pozor na ty děti, abych je to mohla spíš učit. Moc se nesoustředím na to, jak hraju ty akordy, jenom jako tu melodii té písničky a potom, když už to teda umíme, tak přidávám i ty akordy a třeba i je trochu rozkládám ty akordy a už tu písničku jedeme v takový složitější verzi, i já na ten klavír i ty děti v tom doprovodu i v tom zpívání.

Shrnutí odpovědí:

Ve čtyřech případech se učitelky shodly na tom, že doprovází na klavír obouřuč... „Doprovázím je na klavír a... jako... pravou rukou melodický doprovod, levou rukou akordy nebo prostě rozložený akordy nebo tak. Ale vždycky melodii, pravou rukou melodii.“... „No, buď dle not nebo lidovky hraju z paměti. Oběma rukama.“... „Já vlastně hraju úplně jednoduše, hraju akordy a tou pravou rukou jako to vyťukávání.“ Pouze v jedné odpovědi nezaznělo, jak učitelka hraje, ale v jaké oblasti hudebních činností děti doprovází... „Klavír používám hodně při pohybových hrách, je to hodně osvědčený při nácvičku tanečků i při ranních rozcvičkách.“

8. Jaké využíváte s dětmi hudební nástroje?

A: Tak, k poslechovým činnostem vlastně využíváme klavír, harmoniku, flétnu, kytaru, Orffovy nástroje, také živý zpěv přes reproduktor. Máme tam i relaxační hudbu... relaxační hudby máme třeba k ptáčkům, máme třeba k vodě relaxační hudby a máme vlastně i od Vivaldiho Čtvero ročních období... a to teďko nevím... mívali jsem to teda tady, já to teda moc s těmadletima dětma nepoužívám, většinou se to používalo u

předškoláků. Také využíváme relaxační hudbu, která se využívá při cvičení jógy nebo zařazujeme poslechovou činnost, zvuky zvířat, každodenní zvuky v okolí. Pak jsme tady také dostali video nebo nahrávku, když jsme měli dopravní výchovu a tam bylo s písničkou Křižovatka na náměstí, kdy je k tomu vlastně ukázka všeho, jak se mají děti chovat při přechodu na silnicích, prostě všechno o té dopravě, je to motivovaný taky ze školky, kdy je to velmi hezky udělané a děti todleto nahrávku hrozně milují a milují i tu písničku Křižovatka na náměstí, která je teda tam velmi hezky ilustrovaná a hezky udělaná.

B: No, tak ty Orffovy, to, co si vyrobí, někdy používáme i jenom papíry na sobě, to je taky baví, dva papíry na sebe... tam je to různý, tam asi fakt záleží na tej písničce, jakou aktuálně probíráme.

C: Nejraději klavír. Mám i třídu, kde jsou klávesy na elektriku, to moc ráda jakoby nemám, ale taky, taky na to hrajeme... Trochu kytaru a... rytmické nástroje. A nejradši teda klavír, jako melodický nástroj.

D: Využíváme Orffovy hudební nástroje, mezi které patří například bubínky, činely, tamburíny, rumba koule, triangly, xylofony nebo různé ozvučené paličky.

E: Takže, ten klavír, to vlastně občas nechám i zahrát ty děti, si něco zabrnkat, aby se s tím nástrojem jako seznámily. Občas přinesu flétnu do školky, jednou, dvakrát jsem jí přinesla a potom ty Orffovy nástroje, všechny ty bubínky, tamburíny, vlastně my jsme si vyrobily i svoje vlastní chrastítka z kinder vajíček a nejvíce používáme ty dřívka ozvučený.

Shrnutí odpovědí:

Všechny učitelky se shodly na tom, že s dětmi využívají jakékoli Orffovy hudební nástroje. Zároveň také nástroje, které si děti sami vyrobí. Jedna paní učitelka odpověděla, že s dětmi využívá také klavír, akordeon, flétnu a kytaru... „Tak, k poslechovým činnostem vlastně využíváme klavír, harmoniku, klávesy, flétnu, kytaru, Orffovy nástroje.“... „No, tak ty Orffovy, to, co si vyrobí, někdy používáme i jenom

papíry na sobě, to je taky baví, dva papíry na sebe.“... Nejrady klavír. Mám i třídu, kde jsou klávesy na elektriku, to moc ráda jakoby nemám, ale taky, taky na to hrajeme... Trochu kytaru a... rytmické nástroje.“... „Využíváme Orffovy hudební nástroje, mezi které patří například bubínky, činely, tamburíny, rumba koule, triangly, xylofony nebo různé ozvučené paličky.“... „Občas přinesu flétnu do školky, jednou, dvakrát jsem ji přinesla a potom ty Orffovy nástroje, všechny ty bubínky, tamburíny, vlastně my jsme si vyrobily i svoje vlastní chrastítka z kinder vajíček a nejvíce používáme ty dřívka ozvučený.“

9. Jak využíváte hru na tělo?

A: Hru na tělo... hru na tělo využíváme tak, že... hru na tělo... děláme vlastně taky když skončíme hru, můžeme mít hru na tělo... ranní hru. Může to být i taková vsuvka třeba před jídlem, většinou to bývá před poledním jídlem, před obědem, protože čekáme na paní kuchařku, než vlastně... máme čtyřčlennou školku, takže první jsou Sluníčka, takže než obejde paní kuchařka Sluníčka, tak my třeba rytmizujeme, rytmizujeme slova nebo rytmizujeme i věty dokonce nebo třeba takovou... já nevím... řeknu příklad... Co máš rád? A dítě odpovídá: Mám rád jahody. Mám rád polívku. Mám rád... A je to prostě na stejnou melodii, kterou ta učitelka určí nebo zadá, a to dítě to potom po vás opakuje a prostě říká.

B: Tak během řízené činnosti... většinou buď je to nějaká básnička nebo je to... písničku ani ne... většinou ty básničky zapojujeme, když potřebuju... když potřebujeme... hodně tohle hrajeme na začátku roku, když se poznáváme jménama... Péťa – Péťa, Mirka – Mirka... bla, bla, bla... odpinkáváme si jména nebo dny v týdnu je baví a takovýchle jakoby... vždycky tématický.

C: Hru na tělo určitě hodně zařazujeme, jak k písničkám, tak k říkankám... Využíváme tleskání, pleskání, podupy, ťukání, nebo i třeba dva prsty do dlaně jako bubínek... vytleskávat to, dá mnohem méně intenzity, než když tleskají děti dlaněma. Takže tak tleskat... nebo prstama děláme déšť, a tak prostě využíváme tělo na jakýkoliv zvuky, kdy se dotýkají lidského těla. Hra na tělo.

D: Hru na tělo využíváme například při doprovodu básniček nebo jiných říkadel. Můžou se využít také k aktuálním tématům nebo k aktuálnímu počasí. Kdy například, když venku prší, tak můžeme k písničky Prší, prší využít prstová cvičení.

E: Hru na tělo využíváme hlavně v těch... hlavně, když je chci teda zklidnit. Jo, že si zpíváme teda tu písničku, buď si něco zatancujeme anebo používáme tu hru na tělo, že když děláme nákou tu činnost, tak když si s nima chci zazpívat tu písničku, tak neběžím pro ty nástroje, ale použijeme k tomu to tělo, takže místo těch dřivek třeba teda tleskáme, že jo. Nebo na ty nohy, když sedíme u stolečku, tak jako na kolínka.

Shrnutí odpovědí:

V jedné odpovědi zaznělo, že hru na tělo využívají při čekání na jídlo... „Může to být i taková vsuvka třeba před jídlem, většinou to bývá před poledním jídlem, před obědem.“ Ve dvou odpovědích učitelek zaznělo, že využívají rytmiizaci slov... „rytmizujeme slova nebo rytmiizujeme i věty dokonce nebo třeba takovou... já nevím... řeknu příklad... Co máš rád? A dítě odpovídá: Mám rád jahody. Mám rád polívku.“... „Hodně tohle hrajeme na začátku roku, když se poznáváme jménama... Péťa – Péťa, Mirka – Mirka... bla, bla, bla... odpinkáváme si jména nebo dny v týdnu.“ Ve dvou případech využívají prstová cvičení: „... nebo prstama děláme déšť.“... „Můžou se využít také k aktuálním tématům nebo k aktuálnímu počasí. Kdy například, když venku prší, tak můžeme k písničky Prší, prší využít prstová cvičení.“ V jedné odpovědi zaznělo, že hru na tělo využívají místo hudebních nástrojů... „Když si s nima chci zazpívat tu písničku, tak neběžím pro ty nástroje, ale použijeme k tomu to tělo.“

10. Jak využíváte hudební doprovod klavíru v hudebně pohybových činnostech?

A: Klavír používám hodně při pohybových hrách. Tak třeba při písničky Prší, prší, používáme třeba dešťové kapičky, zase je to motivace k tomu, aby to bylo k té písničky, takže to máme většinou dešťové kapičky, kdy používáme říkanku: Dešťové kapičky... Dešťové kapičky, dostaly nožičky, běhaly po plechu, dělaly neplechu. Kap, kapy, kap, kapy, kap, kapy, kap. A v tédletej hře vlastně my můžeme... kde vlastně používáme

dynamiku i tempo a když... potom si můžeme vlastně s tím děckem vyměnit roli. Kdy to dítě třeba si vyzve třeba další dítě a prostě... takhle... prostě takhle se to učí. A ještě chci vám přidávat, že je to většinou tak, že na bříško si dají konečky prstů, kdy si poklepávají na zádička o druhého kamaráda. Tohleto jsme dřív dělali, že třeba takhle spolupracovaly děti mezi sebou ve skupinkách, tedy dvojce a takhle prostě dělaly prstíčkama si na záda, tím si poznávaly i tělo nebo prstíčkama na jednu ruku, prstíčkama na ramínko, prstíčkama, prostě... A bylo to různé střídání na pokyn tý učitelky... Ale, poněvadž teďko vlastně ta doba trochu jiná a možná by se to rodičům ani nelíbilo, že ty děti takhle prostě mají vzájemnou jakoby... že prostě vzájemně na sebe ťukaj nebo... i díky teda tomu covidu, teďko co probíhal, že jo, takže děláme většinou tak, že každé dítě pracuje za sebe a dělá prostě tudleto pohybovou hru s písničkou sám.

B: No, já jakoby klavír, úplně jako, že bych ho používala ke všemu ho nepoužívám, vzhledem k tomu, že na něj neumím bych řekla úplně jako, že dokonale, takže já jako k pohybovce ho nevyužívám.

C: No... musím říct, že při hudebně pohybových činnostech... skoro raději využívám reprodukovanou hudbu... než... s malými dětmi určitě zpíváme anebo si sednu a já hraju a zpívám s nima tu hru, držím s nima to kolečko, než bych si sedla ke klavíru a oni samy jako by hrály tu hru. U větších už by to určitě šlo, tam jsme hodně využívaly třeba reprodukováný hudby přímo k pohybovým hrám určeným a... nebo využívám od Emila Hradeckýho nahrávky... ten má velice pěkný. Anebo jsou k těm písničkám nebo k těm hrám jsou prostě daný nahrávky. Lze samozřejmě klavírní doprovody jsou také, ale já třeba osobně u těch pohybových her mam raději reprodukovanou hudbu.

D: Tak využívám ho například při... například, když si hrajeme na zvířátka a děti rozpoznávají, jaké zvíře chodí potichu, jaké naopak když jde, tak vydává hlasitější zvuky, takže například když hraju vysoký tón, tak děti napodobují myšky, které chodí potichu a když zahraju hluboký tón, tak děti po kruhu chodí třeba jako medvědi, takže dupou a chodí silně.

E: No, u pohybových her já ten klavír nepoužívám vůbec, protože, myslím si, že bych to nezvládla koukat zároveň na ty děti, a ještě jako hrát na ten klavír, protože na něj právě neumím zas tak dobře ještě. Takže to nevyužívám při pohybových činnostech. To dávám pozor na ty děti, aby se něco nestalo nebo jestli tu hru hrajou dobře, ale s klavírem to nehraju...

Shrnutí odpovědí:

Dvě paní učitelky uvedly, že klavír při hudebně pohybových činnostech nepoužívají, jedna uvedla, že raději používá reprodukovanou hudbu... „Musím říct, že při hudebně pohybových činnostech... skoro raději využívám reprodukovanou hudbu.“ Dvě paní učitelky uvedly, že klavír při hudebně pohybových činnostech používají... „Tak využívám ho například při... například, když si hrajeme na zvířátka a děti rozpoznávají, jaké zvíře chodí potichu, jaké naopak když jde, tak vydává hlasitější zvuky.“... „Klavír používám hodně při pohybových hrách. Tak třeba při písničce Prší, prší, používáme třeba dešťové kapičky, zase je to motivace k tomu, aby to bylo k té písničce, takže to máme většinou dešťové kapičky, kdy používáme říkanku: Dešťové kapičky... Dešťové kapičky, dostaly nožičky, běžaly po plechu, dělaly neplechu. Kap, kapy, kap, kapy, kap, kapy, kap. A v téhle hře vlastně my můžeme... kde vlastně používáme dynamiku i tempo a když... potom si můžeme vlastně s tím děckem vyměnit roli.“

11. Jak děti motivujete k hudebně pohybovým činnostem?

A: K hudebně pohybovým činnostem... Většinou máme obrazový materiál, máme různé puzzle, máme k tomu různé, různé roční období, kdy děláme podle toho ty pohybové činnosti. Využíváme také písničky, například ze Sluníček i ze Skřivánku a většinou i dramatizaci děje v písni, kdy máme určité pohádky, které jsou i s melodií... takže to taky většinou používáme. Další využíváme říkadla, pohádky, dramatizaci k pohybu a k tanci.

B: Většinou si k tomu najdu vhodnou písničku nebo pohyb nebo prostě hledám, co by je mohlo bavit a pak jim to předvedu a nejvíc je zaujme, když... i kdybych se měla plazit po dvou.

C: Hudebně pohybové činnosti vždycky... asi se... nebo ne vždycky, ale většinou se vážou k tomu tématu, který máme. Takže když máme integrované bloky a témata, tak vždycky k tomu si vybíráme písničky a pohybové hry, který se hodí právě k tomu tématu. Tak třeba teď jsme měly zaměstnání, tak jsme měly Kominíčka, skákala žabka kolem rybníka, vystrčila hlavu na kominíka, to je pohybová hra se zpěvem... nebo Šili ševci, šili boty... zkrátka jakoby k tomu tématu co se hodí, tak k tomu hry. A když je potom děti využívají ty hry, tak kdykoliv si jdeme zahrát, tak... ty děti to mají hrozně rádi, mají rádi písničky, rádi se k tomu pohybují, takže... Řekla bych, že až tak velkou motivaci nepotřebují, že prostě je člověk vezme k sobě, zahrajeme si tohle a oni mají z toho radost.

D: Tak k děti k hudbě motivuji pohádkou nebo příběhem, využíváme taky maňáska. Jinak si myslím, že děti hudbu a pohyb milují, tak není třeba je úplně přílišně motivovat, protože chtějí sami od sebe zpívat a tančit a moc je to baví.

E: No, k těm hudebně pohybovým činnostem... k těm třeba teda pohybovým říkankám, tak to většinou беру jako tu motivaci. Jo, že potom, když jsme třeba měly tu pohybovou hru na toho sněhuláka, tak jsme si řekly tu říkanku o tom sněhulákovi, a to byla ta motivace, že jsme pak třeba toho sněhuláka kreslily. Jo, jako, že spíš to беру jako tu motivaci, než že k tomuhle bych musela motivovat. Většinou k tý pohybové činnosti moc nemotivuju, protože to je jako nejvíc baví, mi přijde, ty naše... Takže k tomu nepotřebují moc motivovat.

Shrnutí odpovědí:

Ve třech odpovědích se učitelky shodly, že děti k hudebně pohybovým činnostem motivovat moc nemusí. „Řekla bych, že až tak velkou motivaci nepotřebují, že prostě je člověk vezme k sobě, zahrajeme si tohle a oni mají z toho radost.“... „Jinak si myslím, že děti hudbu a pohyb milují, tak není třeba je úplně přílišně motivovat, protože chtějí sami od sebe zpívat a tančit a moc je to baví.“... „Většinou k tý pohybové činnosti moc nemotivuju, protože to je jako nejvíc baví, mi přijde, ty naše... Takže k tomu nepotřebují moc motivovat.“ Paní učitelky také odpovídaly, že děti motivují samotnými činnostmi... „Využíváme také písničky, například ze Sluníček i ze Skřivánku a

většinou i dramatizaci děje v písni, kdy máme určité pohádky, které jsou i s melodií. Další využíváme říkadla, pohádky, dramatizaci k pohybu a k tanci.“... „No, k těm hudebně pohybovým činnostem... k těm třeba teda pohybovým říkankám, tak to většinou беру jako tu motivaci. Jo, že potom, když jsme třeba měly tu pohybovou hru na toho sněhuláka, tak jsme si řekly tu říkanku o tom sněhulákovi, a to byla ta motivace.“... „Tak k děti k hudbě motivuji pohádkou nebo příběhem.“... „Tak třeba teď jsme měly zaměstnání, tak jsme měly Kominíčka, skákala žabka kolem rybníka, vystrčila hlavu na kominíka, to je pohybová hra se zpěvem... nebo Šili ševci, šili boty...“

Jedna paní učitelka motivuje děti tím, že sama něco předvádí... „Hledám, co by je mohlo bavit a pak jim to předvedu a nejvíc je zaujme.“ A jedna motivuje obrazovým materiálem nebo puzzlemi... „Většinou máme obrazový materiál, máme různé puzzle.“

12. Jaké využíváte lidové taneční hry s dětmi?

A: Lidové písničky většinou Holka modrooká nebo tydlety klasický písničky, Skákal pes, Holka modrooká, Prší, prší jen se leje, Kočka leze dírou, kdy vlastně i tam ty děti motivujeme tak, že děláme pohybem, že zpíváme, pak děláme pohyb k tomu, aby to bylo prostě v té písničce tak ňák je to motivovalo a co nejvíc je to prostě bavilo.

B: Tak vzhledem k tomu, že já nejsem moc na lidovou tvorbu, tak asi jako moc ne. Já nevím... já jako vyhledávám spíš takový novější, modernější. Ale jako, že bysme jely Mazurku úplně, to jako úplně ne. Nebo já to tak nedělám. Já na lidovky moc nejsem, mam radši, když to je nový a neopakuje se to. Myslím si, že předškoláci už všechny tydlety Skákal pes, Čížečku, čížečku, že to všechno mají naposlouchaný a ani je to moc nebere, jako když jim najdu ňákýho kašpárka v rohlíku. No, to je pro ně prostě mnohem lepší a přínosnější.

C: Tak já znám hodně těch... nevím, jestli bych to nazvala starších nebo těch klasických. Hrajeme Mám šáteček mám, Kolo, kolo mlýnský, Na zajíčka, Pásla ovečky, Zlatou bránu, Zlatý řetěz. I třeba jsme, taky jsem je zařadila Jede, jede pan Jan, jede žal man, to děti hrozně jako by zaujalo... to jsou hudebně pohybové hry, který jsou popsány v metodice, v knížce a... to prostě děti mají rádi, takže je využívám, i když už je to starší

materiál. Třeba na řemeslníky nebo Čížečku, čížečku, ptáčku maličký, Na Elišku, Eliška, Eliška nebyla pyšná, ona k nám na hody přišla, takže tydlety ty klasiky využíváme i vedle těch modernějších. I hudebně pohybové, určitě ano.

D: Lidové taneční hry... tak například ve dvojicích zpíváme a tančíme lidovou píseň Cib, cib, cibulenka, kterou děti dobře znají. Nebo na začátku roku tančíme seznamovací Mazurku, což je taky taková lidová píseň.

E: Na podzim jsme asi tančily Měla babka čtyři jabka. A jinou lidovou jsme asi ani nezpívaly. Zpíváme jako k tomu tématu, takže vždycky najdu nějakou pro ty malý děti, aby je to bavilo, takže jsme jinou nezpívaly.

Shrnutí odpovědí:

Čtyři paní učitelky se shodly na tom, že lidové taneční hry využívají... „Na podzim jsme asi tančily Měla babka čtyři jabka.“... „Tak například ve dvojicích zpíváme a tančíme lidovou píseň Cib, cib, cibulenka, kterou děti dobře znají. Nebo na začátku roku tančíme seznamovací Mazurku.“... Hrajeme Mám šáteček mám, Kolo, kolo mlýnský, Na zajička, Pásla ovečky, Zlatou bránu, Zlatý řetěz. I třeba jsme, taky jsem je zařadila Jede, jede pan Jan, jede žal man... Čížečku, čížečku, ptáčku maličký, Na Elišku, Eliška, Eliška nebyla pyšná, ona k nám na hody přišla“... „Lidové písničky většinou Holka modrooká nebo tydlety klasický písničky, Skákal pes, Holka modrooká, Prší, prší jen se leje, Kočka leze dírou.“ Jen jedna paní učitelka odpověděla, že lidovou tvorbu nevyužívá... „Tak vzhledem k tomu, že já nejsem moc na lidovou tvorbu, tak asi jako moc ne. Já nevím... já jako vyhledávám spíš takový novější, modernější.“

13. Jaké texty využíváte při pohybovém ztvárnění?

A: Většinou to děláme při ranních hrách, při rozcvičce, při... i při pobytu venku, když je hezké cvičení, tak si hrajeme na zvířátka, můžeme si hrát na různé i děti vlastně... jména dětí. Většinou je to příběh k tématu, obrazový materiál, děj písni, dramatizace děje v písni... většinou inspirace k tanečním hrám s písničkami, no a využíváme lidová říkadla, pohádky k vyjádření tance a dramatizace pohybu.

B: Vždycky se snažíme k tomu najít... nebo já jakoby najít, věci, který směřují k tomu tématu. Ale využíváme to jakoby... nebo ten pohyb, myslím si, že když mají říkanku s pohybem, tak si jí mnohem snáz zapamatují, než když bych jim to řekla, hele, teď si sedni a řekni mi Skákal pes, přes oves... bla, bla, bla... Ale když k tomu mají nějakou danou pohyb, tak pro ně je to prostě... oni, když si to spojí s tím pohybem, tak si to rychleji zapamatují.

C: Mně se hodně osvědčily takové rytmické hry anebo, řekla bych, ještě nejvíc prstové hry od Evy Jenčkové, kdy děti drobným pohybem doprovázejí říkadla a jsou velice pěkná, pěkná... Lezlo kotě dírou v plotě, kde je přesně popsáno, jak ty děti mají pohybovat a je to vymyšlený tak, že to přesně vychází, Šel-li-sto-noš-po-u-li-ci,-ne-sl-v-bra-šně-po-hled-ni-ci. Prostě, zkrátka, má to udělaný tak rytmicky, že to přesně, přesně vychází a... nebo... Tam na hrázi u rybníka, potkal mlynář kominíka. Taky ztvárňujeme pohybem, obejmuly se, umazaly se, to taky děti mají hrozně, hrozně rádi. Hudební pohádky... to jsme připravovaly s předškolníma dětma i podle Uhlíře, Svěráka, dělaly jsme celou pohádku, Červenou Karkulku zpívanou a Budulínka, tyhle ty dvě. To mělo velký úspěch a myslím si, že ty děti to obrovsky bavilo, ale chce to mít zpěváky. Jsou třída, kde, kde jsou děti, vynikají sólovým zpěvem a nebojí se jakoby zpívat a jsou děti, který zase jsou v těch skupinách, ale tak, tak to prostě je, no, některé děti jsou více nadané, některé ne a je dobré je podchytit a je dobré vědět, kdo je ten zpěvák a dát mu tu možnost, aby, aby mohl sólově zpívat. A... nebo třeba hrajeme pohádky a ty jsou proložené písničkami. Když je to pohádka o zvířátkách, tak je tam potom písnička třeba o slepičkách, o kočičce, to jsou zase pohádky napsané, který, který jsme taky realizovaly třeba na besídky.

D: Jo, tak určitě pro pohybové ztvárnění využíváme básničky a říkadla, jak už jsem říkala, k aktuálním tématům a pohybově ztvárňujeme pohádky... například jsme hrály pohádku O veliké řepě anebo O budce.

E: Tak říkadla, básničky používáme hodně, hodně používáme ty pohybové básničky. Vlastně to dělám ráno při cvičení. Pohybové básničky vždycky k tomu tématu. Třeba na

podzim jsme měly Koulela se ze dvora, takhle velká brambora, že jo, takovýhle... Potom nákej sněhulák jsme dělaly... má to tři koule... já si teď nepamatuju ty básničky přesně. Ale jo, vždycky k tomu tématu, není to každý týden, ale když najdu nějakou hezkou pohybovou říkanku, tak jí děláme při ranním cvičení.

Shrnutí odpovědí:

Čtyři paní učitelky se shodly na tom, že využívají říkanky... „No a využíváme lidová říkadla, pohádky.“... „Nebo ten pohyb, myslím si, že když mají říkanku s pohybem, tak si jí mnohem snáz zapamatují.“... „Jo, tak určitě pro pohybové ztvárnění využíváme básničky a říkadla.“... „Tak říkadla, básničky používáme hodně, hodně používáme ty pohybové básničky.“ Pouze z jedné odpovědi jsem se dozvěděla, jaké konkrétní texty paní učitelka využívá... „Mně se hodně osvědčily takové rytmické hry anebo, řekla bych, ještě nejvíc prstové hry od Evy Jenčkové, kdy děti drobným pohybem doprovázejí říkadla a jsou velice pěkná, pěkná... Lezlo kotě dírou v plotě, kde je přesně popsáno, jak ty děti mají pohybovat a je to vymyšlený tak, že to přesně vychází, Šel- li-sto-noš- po- u-li-ci,- ne-sl- v bra-šně- po-hled-ni-ci. Prostě, zkrátka, má to udělaný tak rytmicky, že to přesně, přesně vychází. Tam na hrázi u rybníka, potkal mlynář kominíka.“ Dále ve dvou odpovědích zaznělo, že využívají pohádky, v jedné odpovědi, že ztvárnily i hudební pohádku... „Hudební pohádky... to jsme připravovaly s předškolníma dětma i podle Uhlíře, Svěráka, dělaly jsme celou pohádku, Červenou Karkulku zpívanou a Budulínka, tyhle ty dvě.“... „Pohybově ztvárňujeme pohádky... například jsme hrály pohádku O veliké řepě anebo O budce.“ A využívají i další... „Můžeme si hrát na různé i děti vlastně... jména dětí. Většinou je to příběh k tématu.“

14. Jaké formy poslechu realizujete v mateřské škole?

A: Tak k poslechovým činnostem využíváme většinou klavír, flétnu, kytaru, Orffovy nástroje, reprodukovanou hudbu. Většinou jsou to formy i... živý zpěv. Někdy to máme i nahrávky přes video, většinou i využíváme při cvičení jógy nebo zařazujeme poslechovou činnost, zvuky zvířat nebo každodenní zvuky v okolí. Většinou to můžeme dělat i tak, že vylezeme třeba před školku a tam posloucháme třeba i zvuky ptáků... prostě... ve třídě třeba i tikání hodin, třeba když pustíme vodu, tak děti poslouchaly, co

je nového v té třídě, praskání, řezání pilou, nebo hrajeme, co se ve třídě změnilo, když zacinkáme zvonečkem, kde zacinkal zvoneček nebo většinou i hrajeme, že... Ptáčku, jak zpíváš. Někde se ozve ve třídě ptáček nebo učitelka zaťuká, kukačka, kde zpívá nebo kde zpívá ptáček a děti vám určují... my nemáme ještě levou, pravou stranu, ale můžeme už být uprostřed... že je v tom vlastně jakoby... kde co leží? Kde, co je? A děti podle toho zvuku vlastně hledají, jo. Nebo třeba taky hrajeme hru, kdy zavážeme oči dítěti a dítě prostě chodí, zatočíte s ním trošičku ve středu, ale to děláme teda jenom ve třídě a dítě musí podle zvuku hledat, kde je učitelka, kde je dítě, kde je kamarád, kamarádka a takhle prostě, jo.

B: Poslech úplně jakoby... Když neumím tu písničku já jakoby dokonale, tak se jí snažím najít a pustím jí, pustím jim melodii, jak by měla znít, jak to budem zpívat. Ale, že bych jim vyložene... nebo realizuju to při výtvarce třeba. Občas malujeme na písničky, když potřebujeme třeba nákou... něco jakoby namalovat podle pocitů, tak vždycky hledám, co je jakoby veselý, aby kreslily veselýma barvama, to co je smutný, tak zas pustím něco jako vážnýho, třeba... Ale jinak moc se do toho, jako úplně, že bych jim pouštěla nějaký skladby, to se do toho úplně nepouštím.

C: Formy poslechu... tak buď tedy... hru na hudební nástroj, u mě teda zrovna ten klavír a... já třeba u těch předškolních dětí, když si odpoledne hrály a byly ty hry klidné, tak já jsem si sedla ke klavíru a hrála jsem i třeba lidové písničky, jako „Už se ten Tálinský rybník nahání“ nebo „Vodička studená“, prostě, prostě klasický lidové písničky a třeba bez zpěvu, jenom melodii a ono to ty děti i zklidní, že poslouchají. A pak jsem třeba navázala... tady bylo takové třeba klidnější „Široký hluboký, ty Vltavský tůně“ a třeba jsem na to navázala nějakou dětskou písničkou a ty děti si začaly zpívat. Takže tohle bych řekla, že je jakoby, jakoby, jakoby podkres, pod tu hudbu... pod tu hru dětí může být poslech hudby nebo relaxační hudba k odpočinku, která zklidňuje a která je třeba spojená se zvuky přírody. Pak... lidové písničky k hrám. Dneska jsme si hrály s dětmi a našly jsme, že máme rozsypané puzzle, takže jsme si u stolečku rozdávaly, u toho se vlastně tolik nemluví, protože se hledá a pustily jsme si k tomu reproduované lidové písničky. A... i bych řekla, že je vidět taková jako dobrá nálada. Že to, že to tak jakoby naladí i ty děti a někdy si třeba i zazpívají. Anebo... já jsem s nima skládala ty písničky...

ty puzzle a k tomu jsem si začala zpívat. A vidím, že oni se tak podívají a oni to vnímají, že prostě člověk má rád tu hudbu, a řekla bych, že to do sebe nasávají, když jim to člověk takhle jakoby předloží.

D: K poslechu... tak využívám CD z rádia, kdy děti rozpoznávají třeba zvuky zvířat, když máme téma zvířátek z lesa, zvířátek na dvorku nebo zvířátek žijících v zoologické zahradě, tak rozpoznávají, o jaké zvíře se jedná. Anebo při tématu dopravních prostředků rozeznávají, o jaký dopravní prostředek se jedná podle zvuku.

E: My posloucháme z rádia písničky, když třeba máme chvíli čas, než půjdeme ven, tak si vlastně jdeme zatancovat do tý lehárny, tam si pustíme písničky, třeba z večerníčku anebo dětské písničky známý a tancujeme na ně.

Shrnutí odpovědí:

Všechny paní učitelky se shodly na tom, že využívají k poslechu reprodukovanou hudbu. „My posloucháme z rádia písničky.“... K poslechu... tak využívám CD z rádia, kdy děti rozpoznávají třeba zvuky zvířat, když máme téma zvířátek z lesa, zvířátek na dvorku nebo zvířátek žijících v zoologické zahradě, anebo při tématu dopravních prostředků rozeznávají, o jaký dopravní prostředek se jedná podle zvuku.“... „Dneska jsme si hrály s dětmi a našly jsme, že máme rozsypané puzzle, takže jsme si u stolečku rozdávaly, u toho se vlastně tolik nemluví, protože se hledá a pustily jsme si k tomu reprodukované lidové písničky.“ Dvě paní učitelky využívají samotné doprovodné nástroje. „Tak k poslechovým činnostem využíváme většinou klavír, flétnu, kytaru, Orffovy nástroje, reprodukovanou hudbu. Většinou jsou to formy i... živý zpěv. Někdy to máme i nahrávky přes video, většinou i využíváme při cvičení jógy nebo zařazujeme poslechovou činnost, zvuky zvířat nebo každodenní zvuky v okolí.“ Jedna paní učitelka využívá poslech hudby při výtvarce, malování podle hudby... „Občas malujeme na písničky, když potřebujeme třeba nákou... něco jakoby namalovat podle pocitů.“

15. Jak využíváte k poslechu klavír?

A: K poslechu klavír... Tak, klavír je vlastně takový hudební nástroj, kdy ty děti... většinou, většinou hraju teda obouručně, nehraju jednoručně, protože děti, když je akorát učím novou písničku, tak hraju jednou rukou, nejdříve, aby slyšely pořádně melodii té hudby. Potom teprve hraju obouruč. A ty děti podle toho potom reagují. A tam právě máme, v tom klavíru máme předebru, máme vlastně hlavní část a potom máme dohru, jo. Takže to je v tom klavíru. Tady nevýhoda klavíru je v tom, klavír by vlastně měl být, když učitel hraje na klavír, tak správně by měl být klavír, učitel by měl sedět za klavírem a děti by měly být před vámi. My to tu bohužel máme takhle, protože z důvodů nějakých provozních to nešlo jinak udělat, takže to máme takhle. Já používám klavír s tím, teda, že se otáčím na děti, že prostě s nima zpívám, a to že na ně vidím. Takže většinou používám i tu harmoniku, která je pro mě jakoby lepší, v tomhle směru, protože si sednu s harmonikou a můžu jít s tou harmonikou před ty děti, můžu jim ukázat, vlastně co a jak mají dělat, s tou harmonikou, kdežto s tím klavírem ne. Ale říkám, děti mají rádi jak klavír, tak tu harmoniku, mají rádi i... hlavně teda tu rytmizaci, ale dneska co já můžu říct ze své zkušenosti, že děti, který mají... který vyloženě mají sluchové nadání nebo který mají rytmizaci, intonaci, tak je čím dál míň. Děti zpívají, ale jsou nesoustředěné i při té rytmizaci, rytmizují vlastně i když jim dáváte povel, tak to stojí velké úsilí, aby to dítě rytmizovalo, tak, jak by to mělo být. A když se s nimi snažíte udělat nějaký, prostě nějakou legraci, tak za chvíli zase si to musí trošičku dávat zase zpětně, protože ty děti zase v tu ránu jsou úplně někde jinde, rytmus je taky někde jinde, takže se to prostě tak ňák, ta učitelka si musí řídit tak, aby prostě to mělo efekt a dopad, teda, tak, jak ona si přeje. Prostě asi tak, no.

B: ...Tak to nevyužívám...

C: Myslím si, že už asi v těch odpovědích to tak ňák jakoby... zaznělo. Nebo i teď co jsem říkala, že zkrátka... děti nejenom zpívají s klavírem, ale i třeba mají tu možnost slyšet jenom melodii.

D: K poslechu klavír... místo pohádky vyprávěné pohádku dětem zpívám a hraju, děti poslouchají a poté provádíme rozhovory o pohádce, doporučila bych například takto

pohádku O Karkulce od Svěráka a Uhlíře, kteří ji celou vlastně zhudebnili od začátku až do konce, a to děti taky moc baví.

E: No, k poslechu klavír používám jenom, když se tu písničku učíme, než že bych jim hrála nějakou písničku, kterou bysme se třeba nenaučily. Jo, když se učíme písničku, tak poslouchají chvíli, než... Prostě poprvý, když jim tu písničku představuju, tak poslouchají, jak hraju na ten klavír.

Shrnutí odpovědí:

Z výpovědí jsme vyzorovali, že klavír k poslechu používají celkem čtyři učitelky. Jedná se nejenom o poslech zpívaných písní, ale také jen samotná melodie... „*Děti nejenom zpívají s klavírem, ale i třeba mají tu možnost slyšet jenom melodii.*“... „*K poslechu klavír... místo pohádky vyprávěné pohádku dětem zpívám a hraju, děti poslouchají a poté provádíme rozhovory o pohádce, doporučila bych například takto pohádku O Karkulce od Svěráka a Uhlíře.*“... „*No, k poslechu klavír používám jenom, když se tu písničku učíme.*“... „*Tak hraju jednou rukou, nejdříve, aby slyšely pořádně melodii té hudby. Potom teprve hraju obouruč. A tam právě máme, v tom klavíru máme předebru, máme vlastně hlavní část a potom máme dohru, jo.*“ Jedna učitelka k poslechu klavír nevyužívá vůbec... „*Tak to nevyužívám.*“

16. Jaké žánry s dětmi posloucháte?

A: Žánry... to už jsem říkala... žánry to jsou... žánry... vlastně tady tydlety děti prostě žánry ani nemají, jako, jo. To jsou malé děti... to jsou ty nahrávky různé, říkám, zvířátka, ptáci, jo, tadyty žánry prostě to jako ani neposloucháme. To jenom tydlety prostě co jsou tydlety zvuky... Vyloženě žánr, třeba co mívaly děti, to jako neposloucháme.

B: Žánry... moderní žánry, někdy klasiku, někdy dětský... je to různý...

C: Žánry... určitě lidové písničky, dětské písničky, které jsou dětem nejbliž, ale i třeba hudbu pro improvizaci... tak to jsou... to je reprodukováná hudba a máme jí na cédéčku Taneční a pohybová výchova a tam jsou skladby hudebních skladatelů. Jako příklad

bych třeba dala Čtvero ročních období od Vivaldiho, kdy posloucháme, říkáme si o té hudbě a třeba... na tohle bych řekla, že se mi osvědčilo, že děti si třeba lehnou na koberec a zavřou oči a teď posloucháme, jestli slyšíme třeba déšť, vítr, jestli je to hudba veselá. A pak třeba vybraná skupinka dostane do ruky šátečky a proběhnou se, jakože kapičky, pak i kluci se šátečkem, tam nebyl žádný problém, dělali zase třeba vítr, proběhli a tím, že ostatní děti jsou rozmístěny na té ploše, tak oni nemají volnou plochu, kde by mohly běžet a že by se to tak, jako by zvirtlo, ale probíhají mezi a dělají ten větřík, ten vánek a pak třeba... jakoby větší akce. Podle té hudby, a i to se u předškolních dětí, teda, improvizace tohoto druhu s předškolníma dětma. A to se jim líbilo.

D: Posloucháme klasické dětské písně, lidovky, ale k tanci využíváme i disco nebo popové písně.

E: Tak asi jenom tu, jako dětskou... z dětských pohádek, večerníčku, potom tam máme nějaký CDčko Maxim Turbolenc, tak to už jsou takový živější, který třeba právě tancujeme, když máme nějakou opičí dráhu, tak si to k tomu pustíme.

Shrnutí odpovědí:

Ve čtyřech případech se paní učitelky shodly na tom, že poslouchají moderní dětské písně, ve dvou odpovědích se shodly, že poslouchají i lidovky... „Moderní žánry, někdy klasiku, někdy dětský.“... „Žánry... určitě lidové písničky, dětské písničky, které jsou dětem nejbliž, ale i třeba hudbu pro improvizaci.“... „Tak asi jenom tu, jako dětskou... z dětských pohádek, večerníčku.“... „Posloucháme klasické dětské písně, lidovky.“... Dvakrát zazněla v odpovědích klasika... „Jako příklad bych třeba dala Čtvero ročních období od Vivaldiho, kdy posloucháme, říkáme si o té hudbě a třeba... na tohle bych řekla, že se mi osvědčilo, že děti si třeba lehnou na koberec a zavřou oči a teď posloucháme, jestli slyšíme třeba déšť, vítr, jestli je to hudba veselá.“... „... někdy klasiku.“ Ve dvou případech paní učitelky odpověděly, že poslouchají i disco a pop... „K tanci využíváme i disco nebo popové písně.“... „Potom tam máme nějaký CDčko Maxim Turbolenc, tak to už jsou takový živější, který třeba právě tancujeme.“

17. Jaké jsou dle vás vhodné instrumentální skladby, ve kterých se děti setkávají s vyjadřovacími prostředky hudby?

A: To nevím... na tohle neumím odpovědět. Nevím.

B: No... používáme to jako při tej výtvarce jakoby... ale že bych úplně po nich chtěla, že bych jim pustila skladbu a chtěla po nich, tak teď cejtíte co? Jste smutný nebo veselý? To jako, úplně jako, úplně ne.

C: Tak já asi, asi bych znovu uvedla toho Vivaldiho, tu klasiku... Nebo jsou různé nahrávky Od jara do zimy, kdy... kdy jsou tam různé lidové hry a písničky anebo i jenom melodie a zase asi k poslechu... instrumentální skladby. Klasika, lidový písničky, tak obojí.

D: K těmto instrumentálním skladbám bych asi využila písni například od Bedřicha Smetany, napadá mě třeba Vltava, která vlastně je pomalejší a jako protiklad bych doplnila třeba písni Pro Elišku, která je o něco rychlejší a pak bych využila ještě nějakou další, ale teď mě nenapadá příklad, ještě nějakou rychlejší a děti by vlastně rozpoznávaly, která je nejpomalejší, středně rychlá a nejrychlejší.

E: To jsem ještě nedělala, ale když jsem chodila na školu, tak nám tam třeba učitelky pouštěly, že bysme jim to mohly pustit... teď nevím, od koho to je, to jaro, léto, podzim, zima, taková ta skladba... od Vivaldiho. Tak vlastně to, jako že teda na jaře poslouchat to jaro, v létě to léto a takhle... A potom jsme poslouchaly jednu skladbu... ježiš, jak se to jmenuje.... Čmelák asi... a to je taková jako rychlá, a hodně se tam střídají ty rytmy, a to nám třeba ukazovaly, že vlastně ty děti můžou při tom malovat tu čáru a podle tý hudby vyjadřovat... vyjadřovat to tou malbou. Že když je tam ten rytmus rychlý, tak dělají třeba rychle malinkatá kolečka, když je to pomalý, tak dělají pomalu velká kolečka... a vyjadřovat tu hudbu i tou malbou. Že to jde takhle spojit s tou instrumentální hudbou.

Shrnutí odpovědí:

Z výpovědí respondentek, odpověděly na konkrétní skladby pouze tři učitelky... „*Tak já asi, asi bych znovu uvedla toho Vivaldiho, tu klasiku.*“... „*K těmto instrumentálním skladbám bych asi využila písně například od Bedřicha Smetany, napadá mě třeba Vltava, která vlastně je pomalejší a jako protiklad bych doplnila třeba písni Pro Elišku.*“... „*Ted' nevím, od koho to je, to jaro, léto, podzim, zima, taková ta skladba... od Vivaldiho. A potom jsme poslouchaly jednu skladbu... ježiš, jak se to jmenuje.... Čmelák asi... a to je taková jako rychlá, a hodně se tam střídají ty rytmy.*“

7 DISKUZE

Výzkumné otázky pro tuto bakalářskou práci byly ***Jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřské škole? Jakým způsobem učitelé realizují hudební činnosti?*** Ke zjištění odpovědí na tyto výzkumné otázky pomohlo autorce zúčastněné pozorování v mateřských školách a rozhovory s učitelkami. Výzkumu se zúčastnilo celkem 5 učitelek z různých mateřských škol v Blatné. Čtyři rozhovory autorka realizovala s učitelkami osobně, v jednom případě byl rozhovor proveden přes Microsoft Teams, kvůli dlouhodobější nemoci. Všechny rozhovory byly zaznamenány, čtyři na diktafon, jeden rozhovor byl nahrán aplikací Microsoft Teams.

Na výzkumnou otázku č. 1 ***Jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřské škole***, odpověděla autorka takto: Každá učitelka ovládá hru na klavír na jiné úrovni. Některé se považují za začátečnice, jiné hrají na nástroj už mnoho let. Čím více učitelka klavír ovládá, tím ho při hudebních činnostech více využívá.

Při pozorování ve školkách se autorka zaměřila na 5 otázek, které následně vyhodnotila.

Paní učitelka A využívala plně klavír při hudebně pohybových činnostech, při poslechových činnostech ho také spíše využívala. Naopak, vůbec ho nevyužívala při rozezpívání ani společně s jinými hudebními nástroji. Hlavní pěvecké činnosti autorka vyhodnotila tak, že paní učitelka klavír téměř také nevyužívala.

Paní učitelka B klavír plně využívala při hlavní pěvecké činnosti a při využití jiných hudebních nástrojů. Při poslechových činnostech klavír spíše využívala. Naopak při rozezpívání a při hudebně pohybových činnostech klavír nevyužívala vůbec.

Paní učitelka C klavír využívala ve všech hudebních činnostech. Plně v rozezpívání, s jinými hudebními nástroji a v hudebně pohybových činnostech. Spíše ano autorka vyhodnotila hlavní pěvecké činnosti a poslechové činnosti.

Paní učitelka D také využila klavír ve všech hudebních činnostech. Plně v rozezpívání, společně s jinými hudebními nástroji a při hudebně pohybových činnostech. Poslechové činnosti a hlavní pěvecké činnosti autorka vyhodnotila, jako spíše ano.

Paní učitelka E klavír využila v hlavní pěvecké činnosti a v poslechových činnostech. Naopak zcela vůbec klavír nevyužila při rozezpívání, při hudebně pohybových činnostech ani při využití jiných nástrojů.

Celkové výsledky pozorování ukazují, že rozezpívání s klavírem provádí 40% učitelek, naopak 60% klavír k rozezpívání nevyužívá. V hlavní pěvecké činnosti klavír plně využívá 40% učitelek, 40% učitelek autorka vyhodnotila, že klavír spíše používá a 20% učitelek spíše nevyužívá. Klavír s jinými hudebními nástroji využívá 60% učitelek, naopak, 40% učitelek klavír k nástrojům nevyužívá. Při hudebně pohybových činnostech využívá klavír 60% učitelek a 40% nikoli. Při poslechových činnostech autorka vyhodnotila, že jen 20% učitelek plně využívá klavír a 80% vyhodnotila, jako spíše ano.

Během rozhovorů autorka došla k těmto závěrům: Všechny učitelky se shodly na tom, že nacvičují s dětmi písně tak, že nejprve dětem píseň samy představí, melodii i zpěv a vysvětlí si slova, kterým by děti nemusely rozumět. Kromě klavíru využívá jako hudební doprovod ještě 20% učitelek flétnu, 20% kytaru, 20% akordeon a všechny učitelky využívají Orffovy hudební nástroje. Na otázku, jak se s dětmi rozezpívávají, odpovědělo 80% učitelek, že procvičují mluvidla za využití logopedické chvilky, 20% učitelek rozezpívání neprovádí. Nejčastější odpověď na otázku, jaká rytmická cvičení využívají při pěveckých činnostech, byla hra na tělo, odpovědělo tak 80% učitelek. Na otázku, zda učitelé zařazují hudební činnosti i mimo řízenou činnost, se všechny zúčastněné shodly na tom, že využívají v průběhu celého dne, především, když na něco s dětmi čekají. Instrumentální činnosti za doprovodu klavíru 80% učitelek realizuje s Orffovými nástroji. Na otázku, jak děti doprovází na klavír, 80% učitelek odpovědělo, že obouručně, pravou rukou melodii písně a levou doprovod. Dále se všechny učitelky shodly na tom, že s dětmi využívají při hudebních činnostech Orffovy nástroje. Na otázku, jak využívají hru na tělo, 40% učitelek odpovědělo, že používají rytmicizaci slov, 40% učitelek využívá prstová cvičení a 20% učitelek využívá hru na tělo také místo hudebních nástrojů. Klavír v hudebně pohybových činnostech používá pouze 40% učitelek. Na otázku, jak motivují děti k hudebně pohybovým činnostem odpovědělo 60% učitelek, že motivovat nemusí, není potřeba. 80% učitelek se shodlo na tom, že lidovou tvorbu využívají. Na otázku, jaké texty využíváte při pohybovém ztvárnění odpovědělo 80% učitelek, že využívají říkadla, ve 40% využívají pohádky. K poslechu využívají všechny učitelky reprodukovanou hudbu a 40% učitelek využívá k poslechu i další hudební nástroje. Klavír k poslechu využívá celkem 80% učitelek. Na otázku, jaké žánry poslouchají s dětmi odpovědělo 80% učitelek, že využívají moderní dětské písně,

40% využívá lidovou tvorbu. Pouze 60% učitelek odpovědělo, jaké jsou vhodné instrumentální skladby s vyjadřovacími prostředky hudby, 40% by využilo Vivaldiho, Čtyři roční období, 20% Bedřicha Smetanu Vltavu, 20% učitelek by využilo instrumentální skladbu Let čmeláka a 20% učitelek Beethovena, skladbu Pro Elišku.

Z autorčina pohledu, čím více učitelka hraje na klavír ovládá, tím jí více prožívá, a své nadšení předává na děti. Děti pak více spolupracují a jdou do činností s mnohem větším nadšením.

Na výzkumnou otázku č. 2 ***Jakým způsobem učitelé realizují hudební činnosti***, odpověděla autorka takto: Každá učitelka realizuje hudební činnosti jinak. Ve všech případech se hudební činnosti prolínaly, ale pokaždé s jinými oblastmi. V některých činnostech učitelky využívaly všechny čtyři oblasti hudebních činností – zpěv, poslech, pohyb a hra na nástroje, jiné se prolínaly například s aktivitami na sluchové vnímání, na postřeh, na zrakové vnímání, s pracovními listy... Všechny učitelky byly na hudební činnosti připraveny a děti svými aktivitami zaujaly.

Učitelky nacvičují s dětmi písně tak, že jim nejprve přiblíží text, např. vyprávěním, vysvětlí jim slova, kterým by nemusely rozumět. Pak navážou samotnou písničkou, potom třeba ozvěnou, opakují si slova v té písničce zase jiným způsobem, např. musejí být pozorní, co paní učitelka říká. Poté přidávají nějaký pohyb, tleskání, dupání. Nebo slova písničky šeptají a tím správně artikulují. V hudebně pohybových činnostech využívají mnohých nástrojů, převážně, klavír, klávesy na elektriku, kytaru, flétnu, akordeon, Orffovy nástroje, např. zvonkohru, tamburínu, ozvučená dřívka, bubínek, chrastidla, boomwhackery, nástroje dětmi vyrobené, jako plastové lahve a ťukání třeba na víčko, dát do lahve vodu a otáčet v rytmu, mikrotenový sáček, plechové krabičky, drnkadla (víčka s gumičkou), kuchyňské předměty, dřívka, pokličky nebo různé předměty kolem sebe. Jako rytmické cvičení využívají tleskání, pleskání, podupy, ťukání, dva prsty do dlaně jako bubínek nebo prsty dělají déšť. Jako hudební doprovod v hudebně pohybových činnostech učitelky využívají více reprodukovanou hudbu, ale některé využívají také klavír. Učitelky doprovází děti na klavír při pohybových hrách, při nácvičce tanečků, při ranních rozvíčkách. Využívají hudební hádanky, přede hry, dohry. Doprovází buď jednou rukou, při učení písně s dětmi, později oběma rukama, pravou rukou melodii, levou rukou akordy. Buď hrají podle not nebo lidovky hrají z paměti. Děti k hudebně pohybovým činnostem motivují samotnou písničkou, pohybovou hrou,

pohybovou hrou se zpěvem nebo si jen na něco zahrají. Lidové taneční hry využívají např. Mám šáteček, mám; Kolo, kolo mlýnský; Na zajíčka; Pásla ovečky; Zlatou bránu; Zlatý řetěz; Jede, jede pan Jan, jede žalman; Čížečku, čížečku; Na Elišku; Holka modrooká; Skákal pes; Kočka leze dírou; Cib, cib cibulinka; Prší, prší. Pro pohybové ztvárnění využívají texty např. Lezlo kotě, dírou v plotě; Šel listonoš po ulici, nesl v brašně pohlednice; Tam na hrázi u rybníka, potkal mlynář kominíka; hudební pohádky, jako Červená Karkulka; Budulínek. Poslech v mateřské škole realizují hrou na hudební nástroje, poslechem lidových písní, dětskými písničkami, zvuky přírody, reprodukcí hudby, zpíváním s klavírem, poslechem melodie písně na klavír nebo při představení písně se zpěvem učitelky, poslechem hudby při hudební výchově. Žánry, které s dětmi učitelky poslouchají jsou lidové písničky, dětské písničky, hudba pro improvizaci, klasika, disco, pop. Vhodné skladby pro poslech učitelky uvedly Čtyři roční období od Vivaldiho, píseň Pro Elišku od Beethovena, Vltavu od Smetany a instrumentální skladbu Let čmeláka.

Pro autorku byl tento výzkum i zároveň inspirací, a především paní učitelky s dlouholetou praxí pro ni byly vzorem, jak se hudební činnosti v mateřské škole mají realizovat.

ZÁVĚR

Jak využívají učitelé klavír v mateřských školách bylo pro autorku velmi zajímavé téma. Původně šla do tohoto tématu s tím, že téměř každá učitelka ovládá alespoň částečně klavír, neboť ho považovala za základní hudební doprovodný nástroj, který se v mateřské škole může používat. Realita byla ale zcela jiná. Při tvorbě výzkumné práce se ukázalo, že výběr učitelů, kteří klavír při hudebních činnostech využívají, je velmi omezený a pro svou práci autorka využila maximum všech učitelek v Blatné.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, *jak a jakým způsobem učitelé využívají klavír při hudebních činnostech v mateřské škole*. Každá učitelka využívá klavír v hudebních činnostech jinak, především podle svých možností a také podle toho, jaký vztah má k hudební výchově. Paní učitelky, které hrají na klavír již řadu let, si troufají využívat ho ve více oblastech hudebních činností. Zároveň, se činnosti prolínaly. Každé pozorování bylo odlišné, někde se prolínaly jen všechny hudební činnosti. Jiné hudební činnosti se prolínaly se sluchovým vnímáním, s aktivitami na zrakové vnímání, s aktivitami na pozornost a soustředěnost nebo pracovními listy různého zaměření. Nejvíce učitelky využívají klavír při hlavních pěveckých činnostech a při poslechových činnostech. Nejméně klavír využívají při samotném rozezpívání s dětmi.

Pro autorku, jako začínající učitelku, byl tento výzkum obohacující o zkušenosti z praxe. Převážně učitelkami, které se těmito činnostem věnují již řadu let.

CITOVANÁ LITERATURA

- Bednářová, Jiřina a Šmardová, Vlasta. 2015.** *Diagnostika dítěte v předškolním věku.* Brno : Edika, 2015. 978-80-266-0658-1.
- Franěk, Marek. 2005.** *Hudební psychologie.* Praha : Karolinum, 2005. 80-24600965-7.
- Gavora, Peter. 2000.** *Úvod do pedagogického výzkumu.* Bratislava : Paido, edice pedagogické literatury, 2000. 80-85931-79-6.
- Hendl, Jan. 2016.** *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace .* Praha : Portál, 2016. 978-80-262-0982-9.
- Janžurová Zdena, Sluka Luboš, Milada Borová. 1976.** *Klavírní školička pro děti 4-6leté: pedagogická publikace s metodickým návodem pro výuku předškolních a raně školních dětí na LŠU se zaměřením i ke čtyřruční hře a ke hře z listu.* Praha : Panton, 1976. 978-80-7331151-3.
- Kodejška, Miloš. 2002.** *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku.* Praha : Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. 80-7290-080-3.
- Králová Eva, Kodejška Miloš, Strenáčiková Mária, Kolodziejski Maciej. 2016.** *Hudební klima a dítě.* Praha : Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2016. 978-80-7290-885-1.
- Kurková, Libuše. 1989.** *Hudba a divadlo sv. 1. Orffova škola: Využití orffovských nástrojů v práci dětských dramatických kolektivů.* Praha : Pražské kulturní středisko, 1989. 80-85040-01-8.
- Langmeier, Josef a Krejčíková, Dana. 2006.** *Vývojová psychologie.* Praha : Grada Publishing, 2006. 80-247-1284-9.
- Lišková, Marie. 2006.** *Hudební činnosti v předškolním vzdělávání.* Praha : Dr. Josef Raabe, s. r. o., 2006. 978-80-87553-65-7.
- Lišková, Marie. 2005.** *Hudební výchova a vzdělávací obsah RVP PV.* [Online] 2005. [Citace: 5. říjen 2021.] 1802-4785.
- Machová, Jitka. 2016.** *Biologie člověka pro učitele.* Praha : Karolinum, 2016. 978-80-246-3357-2.
- Machů, Eva. 2014.** *Hudební výchova v mateřské škole, studijní opora.* Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2014.
- Mertin, Václav a Gillernová, Ilona. 2015.** *Psychologie pro učitelky mateřské školy.* Praha : Portál, 2015. 978-80-262-0977-5.

- Pléha, Tomáš. 2007.** *Kompendium hudební výchovy*. Brno : Akademické nakladatelství CERM, 2007. 978-80-7204-431-3.
- Poledňák, Ivan. 2005.** *Šestnáct kapitol z hudební psychologie*. Olomouc : Univerzita Paleckého, 2005. 80-244-1127-x.
- Popovič, Mikuláš. 2003.** *Hudební nauka: příručka ke studiu*. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně, 2003. 80-7044-511-4.
- RVP PV. 2021.** Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. <https://www.msmt.cz>. [Online] 2021. [Citace: 28. 9 2021.]
- Sedlák, František a Váňová, Hana. 2013.** *Hudební psychologie pro učitele*. Praha : Karolinum, 2013. 978-80-246-2060-2.
- Skutil, Martin a kol., a. 2011.** *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha : Portál, 2011. 978-80-7367-778-7.
- Švaříček, Roman a Šed'ová, Klára. 2014.** *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, s. r. o. , 2014. 978-80-262-0644-6.
- Tichá, Libuše. 2009.** *Slyšet a myslet u klavíru: práce na rozvoji talentu interpreta klavíristy*. Praha : Akademie múzických umění, 2009. 978-80-7331151.
- Tichý, Ondřej. 2020.** Hudba v životě dětí. *Časopis Harmonie*. [Online] leden 2020. [Citace: 18. únor 2021.] <https://www.casopisharmonie.cz/komentare/hudba-v-zivote-deti.html>.
- Trpišovská, Dobromila a Vacínová, Marie. 2006.** *Ontogenetická psychologie*. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2006. 80-7044-792-3.
- Vágnerová, Marie. 2012.** *Vývojová psychologie*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, 2012. 978-80-246-2153-1.
- Wedlichová , Iva. 2010.** *Vývojová psychologie (určeno studentům oboru Učitelství pro mateřské školy)*. Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně, 2010. 978-80-7414-320-5.
- Zachová, Zdeňka. 2009.** *Specifika hudebního vzdělávání v mateřských školách [online]*. Brno, 2009. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta
- Zezula, Jiří a Janovská, Olga. 1990.** *Hudební výchova v mateřské škole*. Praha : SPN, 1990. 80-04-24939-6.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka č. 1: Základní charakteristika účastníků výzkumu

Tabulka č. 2: Výsledky pozorování paní učitelky A

Tabulka č. 3: Výsledky pozorování paní učitelky B

Tabulka č. 4: Výsledky pozorování paní učitelky C

Tabulka č. 5: Výsledky pozorování paní učitelky D

Tabulka č. 6: Výsledky pozorování paní učitelky E

Tabulka č. 7: Výsledky pozorování otázky č. 1

Tabulka č. 8: Výsledky pozorování otázky č. 2

Tabulka č. 9: Výsledky pozorování otázky č. 3

Tabulka č. 10: Výsledky pozorování otázky č. 4

Tabulka č. 11: Výsledky pozorování otázky č. 5

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Kódovaný rozhovor s učitelkou mateřské školy

1. Jakým způsobem s dětmi nacvičujete písně?

Odpověď: Když chci s dětmi nacvičovat píseň, tak jim jí přiblížím... ten text... třeba vyprávěním... Co se týká toho děje té písničky. Nebo je to písnička, která se váže k tématu. Zrovna s dětmi, o kterém si povídáme a pak na to navážem tou písničkou. Třeba je seznámím i s tím, že si to třeba... prozpěvují tu písničku, nebo už jí třeba zaslechly, když něco děláme. Pak když se učí tu písničku, když jí nacvičujeme, tak nejdřív, jak jsem řekla si o ní vyprávíme a pak třeba navážeme ozvěnou. Já řeknu část textu a děti zopakují, já řeknu další část textu, děti jí zopakují. Pak se třeba ptám... dneska jsme si zpívaly Na naší louce... ta naše louka je plná zvonků. A pak si říkám, jak to bylo děti na naší zahrádce? A oni říkají, ne ne, na louce. To bylo na louce. A tímhle tím dostávají do podvědomí... opakují si zase jiným způsobem ty slova té písničky, aby si je zapamatovaly. Pak třeba na skupinky, na naší louce je plno zvonků, holčičky, myslím, že vyrostly pro naši mamku, že se střídají, neříkají celý ten text, ale rozdělíme ho... nebo přidáme nějaký pohyb, když je to písnička s pohybem, tak to vždycky si dobře zapamatují ty děti, když k tomu zatleskají nebo zadupají nebo udělají nějaký pohyb. A... pak když chci, aby ty děti opravdu vyslovovaly ta slova, aby tak jako by jenom nehučely k tomu někteří, tak si jí šeptáme tu písničku. Říkám: a teď si jí pošeptáme, a oni artykulují, aby bylo slyšet, protože není to slyšet uchem, ale nejvíc potřebují artikulovat ty... ty slova a tím si to zase fixují.

2. Jaké další nástroje používáte při doprovodu písně?

Odpověď: C: Při doprovodu písní většinou vždycky klavír, protože to je ta melodie. A... rytmické nástroje nebo rozeznívání nějakých předmětů. Je možnost třeba i kytaru, ale tu tady nemám. Hlavně klavír.

3. Jak s dětmi probíhá rozezpívání?

Odpověď: *Tak děti by měly pohodlně sedět, měly by mít čistý vzduch, měly by mít prázdný nos, aby neměly... aby byly vysmrkaný a... takže proběhne takové jakési dechové motivované **dechové cvičení** a třeba **rytmické cvičení**. A pak se rozezpíváme **dětskými lidovými písničkami**, které jdou třeba v řadě. Může to být **hádanka**, zahraju melodii, jestli uhodnou, co to je, a nebo někdy to bývá zdlouhavé, třeba zvláště u malých dětí těch tříletých, ty ne vždycky poznají ty písničky, když jsou to... když jsou to ty dětské lidové písničky a pak třeba začnu tou písničkou, kterou jsem jim dala jako hádanku a rovnou v řadě bez zastavení na ní navážu další a takhle poskládám třeba Prší, prší jen se leje, na to navážu třeba Kočka leze dírou, Pec nám spadla, Holka modrooká, Já do lesa nepojedu... prostě, zpívám, já zpívám, hraju a oni se přidávají a... protože jsou to písničky, které všichni znají, znají z domova i tak jak je zpíváme, tak to prostě zpívají a rozezpívají se.*

4. Jaká rytmická cvičení realizujete s dětmi při pěveckých činnostech?

Odpověď: *No... rytmická cvičení jsou určitě hodně důležitá, hrajeme často **hru na tělo**, což je to různé **tleskání**, **podupávání**, **vytukávání**. A pak používáme **rytmické nástroje**.*

5. Zařazujete hudební činnosti i mimo řízenou činnost – kdy?

Odpověď: *Určitě. Hudební činnosti, třeba už jenom to, když **ráno** děti přijdou a vyberou si klidnější hry a jsou u stolečku, tak pouštíme třeba reprodukovanou hudbu, lidové písničky dětské a... nebo když je v té třídě klavír a je tam opravdu třeba málo dětí a ty děti si hrají samy a nepotřebují vás k tomu, tak i na klavír je možné si zahrát. A když jsou to známé písničky, tak oni třeba si **kreslí** nebo **staví** a u toho si taky začnou zpívat. Oni se přidají. Nebo **v mezech, kdykoliv se někde čeká**, třeba není místo v jídelně, potřebujeme ještě 10 minut počkat nebo **v zimě, je venku velký mráz a přijdeme brzy, než jdeme na oběd**, tak se seskupíme kolem klavíru a zpíváme, dáváme si hádanky anebo písničky na přání, co děti znají a oni už ví, jak to je, tak si vyberou písničku a zazpívá se. Nebo... **před odpočinkem**, anebo když třeba... ne před odpočinkem, **když děti vstávají**, tak třeba jim slabounce pustím nějakou hudbu a na to pak to maličkou zesílím*

a už jim dam nějakou veselou hudbu a tím se vlastně probouzejí a vstávají. Anebo **odpoledně**, když je málo dětí anebo i se stane, že třeba děti už odejdou a zbyde tam třeba jedno dítě, které, maminka dlouho pracuje, chodí až ke konci té provozní doby, tak uklidíme hračky v určitou dobu a jdeme ke klavíru a zpíváme si. Jsou i... vždycky jsou děti různý v té třídě a některé děti i třeba vnímají dobře tu hudbu a chtějí si zkusit hrát na klavír, což když je plná třída dětí, jednoznačně nejde. Ale v takovej situaci, kdy je tam málo dětí, tak třeba rády zpívají anebo si vyzkouší hrát na klavír. V poslední době i taky často bývá, že v posledním roce předškolní docházky děti chodí už do hudební školy, když jsou nadané a pak samozřejmě už umějí si sednout k tomu klavíru a umí hrát jednoduchou písničku. To je dobré taky využít pro ostatní děti, kdy tam jsou všichni a třeba to dítě může zahrát písničku, měli jsme, měli jsme tady takovou holčičku šikovnou a pak byla jiná holčička, která do hudebky nechodila, ale vlastně postupem času, tím, že směla si jakoby vyťukat, samozřejmě nepustím děti k otevřenému pianu, aby všichni hrály, co chtějí, z toho nic jakoby nekouká. Ale když tam jsem a dovolím jim, že si můžou hrát opatrně, jemně, třeba jedním prstem, tak i ta holčička, která nechodila do té hudebky dokázala pak podle sluchu Kočka leze dírou, prostě si to našla, takže i tímto způsobem se nechají, nechají rozvíjet nadání u dětí.

6. Jak realizujete instrumentální činnosti za doprovodu klavíru?

Odpověď: No, děti se postupně seznamují s hrou na **rytmické nástroje** a je třeba jim vždycky ty nástroje postupně ukázat, ukázat, jak se na ně hraje nechat je to vyzkoušet a... zkrátka... postupně zařazovat určitý druh těch **rytmických nástrojů**, kde hrají metrum nebo těžké doby, které se doprovází slovy. Na to je moc hezká pomůcka od Evy Jenčkové... Byla jedna babka, prodávala jabka, kde děti, a to jsme měli teda s předškolníma dětma, protože to je hodně těžký potom dát dohromady ty skupiny, ale kde podle slov vyťukávají třeba ta, ta, ta, ta... jiné děti zkusí: prodávala, prodávala... rozumíte mi? Tím, že mají to slovo, tak tím to určuje ten rytmus. Těžké doby – koš, groš.. jo, takhle svými slovy... pak jsou **melodické nástroje**, třeba **zvonkohra**, kde můžeme vybrat některé kameny a nechat tam třeba dva tóny a nebo pentatoniku, pět tónů a když v té, to je laděný většinou do c dur nebo většinou je to c dur, takže když se k tomu hraje potom na **klavír**, tak oni vlastně tím, že cinkají lehounce na jakýkoliv ten

kamen, tak to doprovází v rytmu. Tam se vyndává ten čtvrtý a sedmý, sedmý tón, kamen. No, a pak používáme různý drhlo, řehťačku a... nebo rozezníváme předměty. Do plastové lahve, jenom ťukat třeba na víčko nebo do ní dát vodu a otáčet v rytmu, to vydává pěkný zvuk. Mikroténový sáčky šustí nebo pohyby prostě vydávají zvuky anebo plechové krabičky nebo víčka, kde je gumička, jsou to takový drnkadla, to se dětem hrozně líbí, když mají takovýdle věci nebo kuchyňský předměty, rozezníváme třeba skleničku. Táta včera v šatníku, zatloukal pár hřebíků, tak děti dostanou dřívko a opravdický kladívko, holčička má skleničku se lžičkou, ťuká Monika také, blbě vyniká... nevím, jestli jí taky znáte tuhle písničku. A to se rozeznívají jakoby takový... nebo maminka každou chvilku zacinká pokličkou... cinknou pokličky... že děti rozeznívají i předměty kolem sebe, to se jim taky, taky líbí. Ale děti se vždycky musí prostě naučit... oni hrozně rádi potom jdou po těch věcech, ale je třeba jim to dávkovat. Pomalu a vždycky je to naučit, ukázat, nechat vyzkoušet jednoho, pak vystřídat a... aby z toho nebyl rámus. Aby to opravdu byl doprovod, rytmický doprovod.

7. Jakým způsobem doprovázíte děti na klavír?

Odpověď: Doprovázím na klavír... Když... Jinak třeba rovnou hrajeme písničky, dávám hudební hádanky, anebo když zpíváme nějakou známou písničku, tak jim zahraju třeba kousek přede hry, pár tónů a pak začneme, začneme hrát. Doprovázím je na klavír a... jako... pravou rukou melodický doprovod, levou rukou akordy nebo prostě rozložený akordy nebo tak. Ale vždycky melodii, pravou rukou melodii.

8. Jak využíváte s dětmi hudební nástroje?

Odpověď: Nejraději klavír. Mám i třídu, kde jsou klávesy na elektriku, to moc ráda jakoby nemám, ale taky, taky na to hrajeme... Trochu kytaru a... rytmické nástroje. A nejradši teda klavír, jako melodický nástroj.

9. Jak využíváte hru na tělo?

Odpověď: Hru na tělo určitě hodně zařazujeme, jak k písničkám, tak k říkankám... Využíváme tleskání, pleskání, podupy, ťukání, nebo i třeba dva prsty do dlaně jako

bubínek... vytleskávat to, dá mnohem méně intenzity, než když tleskají děti dlaněma. Takže tak tleskat... nebo **prstama děláme děšť**, a tak prostě využíváme tělo na jakýkoliv zvuky, kdy se dotýkají lidského těla. Hra na tělo.

10. Jak využíváte hudební doprovod klavíru v hudebně pohybových činnostech?

Odpověď: No... musím říct, že při hudebně pohybových činnostech... skoro raději využívám **reprodukovanou hudbu**... než... s malými dětmi určitě zpíváme anebo si sednu a já hraju a zpívám s nima tu hru, držím s nima to kolečko, než bych si sedla ke klavíru a oni samy jako by hrály tu hru. U větších už by to určitě šlo, tam jsme hodně využívaly třeba **reprodukovaný hudby přímo k pohybovým hrám určeným** a... nebo využívám od Emila Hradeckého nahrávky... ten má velice pěkný. Anebo jsou k těm písničkám nebo k těm hrám jsou prostě daný nahrávky. Lze samozřejmě klavírní doprovody jsou také, ale já třeba osobně u těch pohybových her mam raději reprodukovanou hudbu.

11. Jak děti motivujete k hudebně pohybovým činnostem?

Odpověď: Hudebně pohybové činnosti vždycky... asi se... nebo ne vždycky, ale většinou se vážou k tomu tématu, který máme. Takže když máme integrované bloky a témata, tak vždycky k tomu si vybíráme **písničky** a **pohybový hry**, který se hodí právě k tomu tématu. Tak třeba teď jsme měly zaměstnání, tak jsme měly Kominíčka, skákala žabka kolem rybníka, vystrčila hlavu na kominíka, to je **pohybová hra se zpěvem**... nebo Šili ševci, šili boty... zkrátka jakoby k tomu tématu co se hodí, tak k tomu **hry**. A když je potom děti využívají ty hry, tak kdykoliv si jdeme zahrát, tak... ty děti to mají hrozně rádi, mají rádi písničky, rádi se k tomu pohybují, takže... Řekla bych, že až tak velkou motivaci nepotřebují, že prostě je člověk vezme k sobě, **zahrajeme si** tohle a oni mají z toho radost.

12. Jaké využíváte lidové taneční hry s dětmi?

Odpověď: Tak já znám hodně těch... nevím, jestli bych to nazvala starších nebo těch klasických. Hrajeme **Mám šáteček mám**, **Kolo, kolo mlýnský**, **Na zajíčka**, **Pásla ovečky**, **Zlatou bránu**, **Zlatý řetěz**. I třeba jsme, taky jsem je zařadila **Jede, jede pan Jan, jede**

žalman, to děti hrozně jako by zaujalo... to jsou hudebně pohybové hry, který jsou popsány v metodice, v knížce a... to prostě děti mají rádi, takže je využívám, i když už je to starší materiál. Třeba na řemeslníky nebo **Čížečku, čížečku**, ptáčku maličký, **Na Elišku**, Eliška, Eliška nebyla pyšná, ona k nám na hody přišla, takže tydlety ty klasiky využíváme i vedle těch modernějších. I **hudebně pohybové**, určitě ano.

13. Jaké texty využíváte pro pohybové ztvárnění?

Odpověď: Mně se hodně osvědčily takové rytmické hry anebo, řekla bych, ještě nejvíc prstové hry od Evy Jenčkové, kdy děti drobným pohybem doprovázejí říkadla a jsou velice pěkná, pěkná... **Lezlo kotě dírou v plotě**, kde je přesně popsáno, jak ty děti mají pohybovat a je to vymyšlený tak, že to přesně vychází, **Šel-li-sto-noš-po-u-li-ci,-ne-sl-v-bra-šně-po-hled-ni-ci**. Prostě, zkrátka, má to udělaný tak rytmicky, že to přesně, přesně vychází a... nebo... **Tam na hrázi u rybníka, potkal mlynář kominíka**. Taky ztvárňujeme pohybem, obejmuly se, umazaly se, to taky děti mají hrozně, hrozně rádi. **Hudební pohádky**... to jsme připravovaly s předškolníma dětma i podle Uhlíře, Svěráka, dělaly jsme celou pohádku, **Červenou Karkulku zpívanou** a **Budulínka**, tyhle dvě. To mělo velký úspěch a myslím si, že ty děti to obrovsky bavilo, ale chce to mít zpěváky. Jsou třída, kde, kde jsou děti, vynikají sólovým zpěvem a nebojí se jakoby zpívat a jsou děti, který zase jsou v těch skupinách, ale tak, tak to prostě je, no, některé děti jsou více nadané, některé ne a je dobré je podchytit a je dobré vědět, kdo je ten zpěvák a dát mu tu možnost, aby, aby mohl sólově zpívat. A... nebo třeba hrajeme pohádky a ty jsou proložené písničkami. Když je to **pohádka o zvířátkách**, tak je tam potom **písnička třeba o slepičkách**, **o kočičce**, to jsou zase pohádky napsány, který, který jsme taky realizovaly třeba na besídky.

14. Jaké formy poslechu realizujete v mateřské škole?

Odpověď: Formy poslechu... tak buď tedy... **hru na hudební nástroj**, u mě teda zrovna ten klavír a... já třeba u těch předškolních dětí, když si odpoledne hrály a byly ty hry klidné, tak já jsem si sedla ke klavíru a hrála jsem i třeba **lidové písničky**, jako „Už se ten Tálinský rybník nahání“ nebo „Vodička studená“, prostě, prostě klasický lidové písničky a třeba bez zpěvu, jenom melodii a ono to ty děti i zklidní, že poslouchají. A pak jsem

třeba navázala... tady bylo takové třeba klidnější „Široký hluboký, ty Vltavský tůně“ a třeba jsem na to navázala nějakou **dětskou písničkou** a ty děti si začaly zpívat. Takže tohle bych řekla, že tak jakoby jakoby, jakoby podkres, pod tu hudbu... pod tu hru dětí může být poslech hudby nebo relaxační hudba k odpočinku, která zklidňuje a která je třeba spojená se **zvuky přírody**. Pak... lidové písničky k hrám. Dneska jsme si hrály s dětmi a našly jsme, že máme rozsypané puzzle, takže jsme si u stolečku rozdávaly, u toho se vlastně tolik nemluví, protože se hledá a pustily jsme si k tomu **reprodukované lidové písničky**. A... i bych řekla, že je vidět taková jako dobrá nálada. Že to, že to tak jakoby naladí i ty děti a někdy si třeba i zazpívají. Anebo... já jsem s nima skládala ty písničky... ty puzzle a k tomu jsem si začala zpívat. A vidím, že oni se tak podívají a oni to vnímají, že prostě člověk má rád tu hudbu, a řekla bych, že to do sebe nasávají, když jim to člověk takhle jakoby předloží.

15. Jak využíváte k poslechu klavír?

Odpověď: Myslím si, že už asi v těch odpovědích to tak náč jakoby... zaznělo. Nebo i teď co jsem říkala, že zkrátka... děti nejenom **zpívají s klavírem**, ale i třeba mají tu možnost **slyšet jenom melodii**.

16. Jaké žánry s dětmi posloucháte?

Odpověď: Žánry určitě **lidové písničky**, **dětské písničky**, které jsou dětem nejbliž, ale i třeba **hudbu pro improvizaci**... tak to jsou... to je reprodukováná hudba a máme jí na cédéčku Taneční a pohybová výchova a tam jsou skladby hudebních skladatelů. Jako příklad bych třeba dala **Čtvero ročních období od Vivaldiho**, kdy posloucháme, říkáme si o té hudbě a třeba... na tohle bych řekla, že se mi osvědčilo, že děti si třeba lehnou na koberec a zavrou oči a teď posloucháme, jestli slyšíme třeba déšť, vítr, jestli je to hudba veselá. A pak třeba vybraná skupinka dostane do ruky šátečky a proběhnou se, jakože kapičky, pak i kluci se šátečkem, tam nebyl žádný problém, dělali zase třeba vítr, proběhli a tím, že ostatní děti jsou rozmístěny na té ploše, tak oni nemají volnou plochu, kde by mohly běžet a že by se to tak, jako by zvtlo, ale probíhají mezi a dělají ten větřík, ten vánek a pak třeba... jakoby větší akce. Podle té hudby, a i to se u

předškolních dětí, teda, improvizace tohodletoho druhu s předškolníma dětma. A to se jim líbilo.

17. Jaké jsou dle vás vhodné instrumentální skladby, ve kterých se děti setkávají s vyjadřovacími prostředky hudby?

Odpověď: *Tak já asi, asi bych znovu uvedla toho Vivaldiho, tu klasiku... Nebo jsou různé nahrávky od jara do zimy, kdy... kdy jsou tam různé lidové hry a písničky anebo i jenom melodie a zase asi k poslechu... instrumentální skladby. Klasika, lidový písničky, tak obojí.*

Kódy:

Nácvik písní

Nástroje při hudebních činnostech

Rozezpívání

Rytmická cvičení

Časové zařazení hudebních činností

Doprovod na klavír

Doprovod v hudebně pohybových hrách

Motivace dětí

Lidové taneční hry

Texty při pohybovém ztvárnění

Formy poslechu

Žánry

Instrumentální skladby s vyjadřovacími prostředky hudby